

**AZ EURÓPAI UNIÓ ÚJ KÖZÖS BORPIACI
RENDTARTÁSÁNAK TERMELÉSI
POTENCIÁLT BEFOLYÁSOLÓ ELEMEI ÉS
AZOK VÁRHATÓ HATÁSA A HAZAI
TERMELŐALAPOK VÁLTOZÁSÁRA**

**Budapest
2002**

Kiadja:

az Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézet

Főigazgató:

Kapronczai István

Szerkesztőbizottság:

Alvincz József, Dorgai László, Harza Lajos, Kamarásné Hegedűs Nóra (titkár),
Kapronczai István, Kartali János, Kovács Gábor, Popp József, Potori Norbert

Készült:

a Kutatási Igazgatóság
Ágazati Ökonómiai Osztályán

Szerző:

Radóczné Kocsis Teréz

Közreműködött:

Gyánti Istvánné
Szalai Mihályné

Opponensek:

Botos Ernő Péter igazgató, a mezőgazdaság-tudomány kandidátusa
FVM Szőlészeti és Borászati Kutató Intézet

Dr. Mikulás Ildikó szakmai referens, Ph.D.
Hegyközségek Nemzeti Tanácsa

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés.....	5
1. A borpiacok változásai.....	7
1.1. Változások a világ bortermelésében és kereskedelmében.....	7
1.2. Az Európai Unió borpiaca.....	11
2. Az Európai Unió közös borpiaci szervezete.....	15
2.1. Az 1493/1999/EK tanácsi rendelet előírásai a szőlőtermő felületekre.....	16
2.1.1. Szőlőtelepítés.....	16
2.1.2. A szőlőtermő felületek termelésből való kivonásáért járó pénzügyi támogatás.....	18
2.1.3. Szerkezetátalakítás és átállítás.....	19
2.1.4. Információk és általános rendelkezések.....	20
2.2. Az 1227/2000/EK bizottsági rendelet előírásai a termelési potenciálra vonatkozóan.....	21
2.2.1. Szőlőtelepítés.....	21
2.2.2. A szőlőtermő felületek termelésből való végleges kivonására adott támogatás.....	23
2.2.3. Szerkezetátalakítás és átállítás.....	24
2.2.4. Információk és általános rendelkezések.....	26
2.2.5. Módosítások az 1227/2000/EK bizottsági rendelethez.....	27
3. A termelési potenciál alakulására vonatkozó intézkedések működésének tapasztalatai az Európai Unióban.....	29
3.1. A szerkezetátalakítási programba bevont közösségi források nagysága, tagállami felosztása és felhasználása.....	29
3.2. Az Európai Unió kivágási programjának végrehajtása Ausztriában.....	34
3.3. Ausztria szerkezetátalakítási programja a szőlőültetvények korszerűsítésére.....	36
3.4. A szerkezetátalakítási intézkedések végrehajtásának rendje Ausztriában.....	39
3.5. A szerkezetátalakítási támogatások hatásai a működés első évében Ausztriában.....	43
4. A hazai szőlő- és bortermelés helyzete.....	45
4.1. A magyar borok piaci helyzete.....	45
4.2. Magyarország szőlő- és bortermelése.....	49
4.3. A szőlőtelepítés szabályozása Magyarországon.....	53
5. Az EU-csatlakozás hatása a hazai szőlőültetvények helyzetére.....	61
5.1. Szőlőtelepítés.....	61
5.2. Kivágási támogatások.....	62
5.3. Szerkezetátalakítás és átállítás.....	63
5.4. Az intézkedések végrehajtásához kapcsolódó tagállami feladatok.....	66

Összefoglalás	71
Summary	79
Kivonat.....	87
Abstract	88
Irodalomjegyzék	89
Mellékletek	91

Bevezetés

A tanulmány célja annak bemutatása, hogy az EU-csatlakozásunkat követően alkalmazandó közösségi szabályozás hogyan befolyásolja a területbővítési célú ültetvénytelepítések lehetőségeit, illetve a szabályozás és az ágazat jövője szempontjából alapvetőnek tekintett ültetvénytelepítési támogatások kifizetésére milyen kondíciókkal kerülhet majd sor. A tanulmány arra is felhívja a figyelmet, hogy Magyarországnak a termelési potenciálra vonatkozó szabályok átvételével és alkalmazásával kapcsolatosan milyen feladatokat kell végrehajtania a tagság elnyeréséig. Az Európai Unió 2000. augusztus 1-jén hatályba lépett új borpiaci rendtartásának egyik fő jellemzője ugyanis az a törekvés, hogy az egyes intézkedéseket a célok megvalósítása szempontjából a legmegfelelőbb szinten kell szabályozni, ezért számos kérdés eldöntése a tagállamok hatáskörébe került.

A tanulmány csak a termelési potenciált közvetlenül befolyásoló intézkedéseket ismerteti és a borrendtartás ilyen cím alatt található elemeinek hatásait vizsgálja. Természetesen tudjuk, hogy a termelőalapok alakulására – közvetett módon – a piacsabályozás egyéb elemei (az intervenció rendszer működése, a harmadik országokkal folytatott kereskedelem szabályai, a tisztán nemzeti forrásból adható támogatások jogcímei, a vidékfejlesztési intézkedések keretében végrehajtható fejlesztések) is hatást gyakorolnak. Tekintettel az uniós borjog és horizontális szabályok igencsak terjedelmes voltára, ezek mélyreható, alapos vizsgálata meghaladja egyetlen tanulmány kereteit. Az Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézet (AKII) ugyanakkor évek óta végez hatásvizsgálatokat a főbb ágazatok tekintetében, amely modellező munka¹ a csatlakozás következményeit vizsgálja, többek között a termelés alakulására is.

A tanulmány bemutatja a világ és az Európai Unió borpiacán az elmúlt évtizedben történt változásokat, amelyek az EU új borpiaci rendtartásának elfogadásához vezettek, és amely körülményekhez a versenyképesség fokozása érdekében az Unió és Magyarország szőlő- és bortermelésének is alkalmazkodnia kell.

A tanulmány részletesen ismerteti az Unió borrendtartásának termelési potenciált érintő elemeit. Mivel azonban egy jogszabály elolvasása önmagában igen eltérő értelmezésekre adhat lehetőséget, fontosnak tartottuk, hogy az EU gyakorlatot is elemezzük. Egy tagállam – Ausztria – példáján bemutatjuk a legfontosabb intézkedések működtetésének gyakorlatát, tapasztalatait, az Ausztria által elkészített szerkezetátalakítási tervet, amely ötleteket adhat a hazai szabályozás kialakításához és végrehajtásához is.

A szőlőtermesztés hazai helyzetének vizsgálatához sajnos még nem álltak rendelkezésre a KSH által 2001-ben elvégzett ültetvény felmérés adatai, ezért az

¹ Mészáros S – Spitalszky Márta – Udovecz Gábor. 2000. *Az EU-csatlakozás várható agrárgazdasági hatásai*. Agrárgazdasági Szakértői Tanulmányok, no. 1. Budapest: Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézet

előzetes, illetve a korábban rendelkezésre álló adatokkal dolgoztunk. Elemeztük a hazai ültetvénytelepítési támogatások alkalmazásának szabályait, feltételeit és eredményeit is, hogy az új szabályok hatásait meg tudjuk ítélni.

Munkánk során a KSH, a Hegyközségek Nemzeti Tanácsa, a FAO és az Eurostat adataira, valamint az Európai Bizottság és a bécsi Mezőgazdasági és Erdészeti, Környezet- és Vízgazdálkodási Minisztérium Interneten keresztül elérhető információira támaszkodtunk. Jelentős segítséget jelentettek a jogszabályi kérdések értelmezésénél a Mikulás Ildikóval (Hegyközségek Nemzeti Tanácsa), Rudolf Schmiddel (Mezőgazdasági és Erdészeti, Környezet- és Vízgazdálkodási Minisztérium, Bécs) és a Müller Istvánnal (Agrárintervenciók Központ) folytatott konzultációk.

1. A borpiacok változásai

1.1. Változások a világ bortermelésében és kereskedelmében

A világ szőlőterülete 7,5 millió hektár, bortermelése 260-280 millió hektoliter között változik az időjárástól függően (1. és 2. melléklet). A világ legfontosabb bortermelői az Európai Unió tagállamai: Franciaország, Olaszország és Spanyolország.

A **világ szőlőterülete** 1999-re 1150 ezer hektárral lett kevesebb az 1986-90. évek átlagához képest, ami 13 százalékos csökkenést jelentett (1. táblázat). A csökkenés fő területei az Európai Unió tagországai voltak mintegy 700 ezer hektárral, amely a világ szőlőterület változásának valamivel több, mint 60 százalékát tette ki.

A **termelt bor mennyisége** a vizsgált időszakban sokkal kevésbé esett vissza, mint a szőlőterület nagysága. 1999-ben 9 millió hektoliterrel állítottak elő kevesebb bort, mint az 1980-as évek végén, ami csupán 3 százalékkal volt kevesebb az 1986-1990. évek átlagában számított bortermelésnél. Az 1999-2000. évek világviszonylatban kedvező évjáratoknak tekinthetők, amikor a bortermelés 10-30 millió hektoliterrel is meghaladta az 1990-es évek második felében jellemző szinteket.

1. táblázat

A világ bortermelésének és kereskedelmének változásai

Megnevezés	1999/1986-1990 átlaga			
	Szőlőterület	Bortermelés	Az export mennyisége	Az export átlagára
Világ összesen	0,87	0,97	1,49	1,41
Dél-Afrika	0,78	0,89	15,36	1,14
USA	1,15	1,20	4,30	1,47
Argentína	0,79	0,81	3,13	3,33
Chile	1,16	1,26	10,39	1,84
Franciaország	0,88	0,98	1,23	1,44
Olaszország	0,82	0,89	1,51	1,49
Spanyolország	0,77	1,02	1,80	1,44
EU-15	0,83	0,96	1,39	1,38
Ausztrália	1,64	2,02	13,75	0,95
Új-Zéland	1,8	1,2	7,8	1,56
Magyarország	0,89	0,77	0,48	1,31

Forrás: FAO, Eurostat és KSH adatok alapján az AKII Ágazati Ökonómiai Osztályán készült számítás.

A nem hagyományos bortermelő országok (Újvilág: Dél-Afrika, USA, Argentína, Chile, Ausztrália és Új-Zéland) szinte mindegyikében – Dél-Afrika és

Argentína kivételével – nőtt a szőlőültetvények területe és a termelt bor mennyisége a vizsgált időszakban. Különösen kiemelkedő a termelési kapacitás bővülése Ausztráliában.

A **világ borexportja** az 1990-es évek elejétől lendületesen fejlődött, és az évtized végére elérte, illetve megközelítette az évi 70 millió hektoliteres forgalmat. Ez a bázisidőszakhoz (1986-90) viszonyítva csaknem 50 százalékos mértékű növekedést jelentett. A világexport értéke 1999-ben 14,5 milliárd USD volt (3. és 4. melléklet). Az export átlagára – amely 1999-ben 1,93 USD/l mértéket tett ki – az exportvolumen növekedésénél kisebb mértékben, csak 41 százalékkal nőtt (1. táblázat).

A világkereskedelem mennyiségi és értékbeli bővülésének fő „haszonélvezői” a nem hagyományos bortermelő országok voltak. Dél-Afrika 15, Chile 10, Ausztrália pedig majdnem 14-szeresére növelte exportjának volumenét. A mennyiség növelése együtt járt az átlagárak emelkedésével, Chile csaknem 84, Argentína pedig 233 százalékkal értékesítette drágábban 1999-ben a bort, mint a bázisidőszakban (1. táblázat).

Az EU legfontosabb bortermelői közül Franciaország csak 23, Olaszország 51, Spanyolország 80 százalékkal bővítette exportját, az EU-15 átlagában azonban mindössze 39 százalék mértékű exportnövekedés történt az 1980-as évek végéhez képest, és ehhez hasonló mértékű volt az értékesítési átlagárak változása is. Az EU pozíciójának romlására utal az is, hogy az összehasonlító értékek nemcsak a harmadik országokba irányuló kivitelre, hanem az EU összes exportjára vonatkoznak.

Természetesen e nagy különbségek a tradicionális és az Újvilág bortermelői között a piaci teljesítmények vonatkozásában a versenyképesség változása mellett az induló értékek lényegesen eltérő nagyságrendjével is indokolhatók. Ugyanakkor tény, hogy 1998-1999-ben Franciaország (3,5-3,8 USD/l) és Portugália (2,4-2,7 USD/l)² után az Újvilág termelői, Chile, az USA és Ausztrália (1,9-2,2 USD/l) adtak el legmagasabb átlagáron bort.

Magyarország termelésének és exportjának mutatói csaknem minden esetben kedvezőtlenebbül alakultak, mint a világ szőlő- és borgazdaságának egészében. Különösen jelentős volt a vizsgált időszakban az export volumenének több, mint 50 százalékos csökkenése, és a magyar export árának a világ átlagától elmaradó növekedése.

Az 1990-es évtizedben végbement változások eltérő iránya és intenzitása következtében átrendeződés történt a világ borpiacán és csökkent az európai hegemonia (2. táblázat).

² Portugália magas export átlagárában a portói, tehát az alkohollal javított borok magasabb ára és relatíve nagyobb aránya okozza ezt az eredményt.

Míg az Unió világtermelésben betöltött szerepe kismértékben csökkent és a feltörekvő termelők esetében valamelyest nőtt, addig az Unió külpiaci visszaesését utóbbiak jelentős előretörése követte: a vizsgált évtized végére a nem hagyományos bortermelők exportpiaci részesedése az exportált bor mennyiségét tekintve az 1980-as évek második felét jellemző 3,5 százalékról 16 százalék fölé, azaz 13 százalékponttal növekedett.

Az Újvilág termelői a szőlőtermelésre kedvező éghajlati feltételekkel rendelkeznek, amelynek következtében a bort jó minőségben, olcsóbban állítják elő, és a szőlőtőkék élettartama is hosszabb (60-70 év). Az 1980-1990-es években jelentős fejlesztések történtek a szőlőtelepítés és a borászati technológia területén. Ezek nagy részét tőkeerős európai befektetők hajtották végre, akik neve húzóerőt képviselt az exportoffenzíva kibontakoztatásában is.

2. táblázat

A világ bortermelésének és kereskedelmének megoszlása a főbb szőlőtermelő országok között

Megnevezés	Részesedés a világ bortermeléséből, %		Részesedés a világ borexportjának mennyiségéből, %		Részesedés a világ borexportjának értékéből, %	
	1986-90 átlaga	1999	1986-90 átlaga	1999	1986-90 átlaga	1999
Dél-Afrika	3,1	2,8	0,1	1,2	0,1	0,8
USA	5,9	7,3	1,4	4,0	1,2	3,6
Argentína	6,7	5,6	0,7	1,5	0,2	1,0
Chile	1,3	1,7	0,5	3,6	0,4	3,7
Ausztrália	1,4	3,0	0,7	6,0	0,9	5,5
Új-Zéland	0,2	0,2	0,1	0,3	0,1	0,5
Nem hagyományos bortermelők összesen	18,6	20,6	3,5	16,6	2,9	15,1
Franciaország	22,0	22,1	28,6	23,7	50,1	42,4
Olaszország	22,2	20,4	28,6	29,0	16,9	18,1
Spanyolország	11,5	12,1	10,8	13,1	7,6	9,4
EU-15	64,8	64,1	80,2	74,8	88,2	80,4
Magyarország	1,5	1,2	4,4	1,4	1,8	0,5

Forrás: FAO és Eurostat adatok alapján az AKII Ágazati Ökonómiai Osztályán készült számítás.

Magyarország közel azonos súllyal vett részt a világ bortermelésében 1999-ben, mint a vizsgált időszak elején. Lényegesen csökkent viszont a mennyiségi hányada a világexportból, de még ezt is meghaladó mértékű volt a világereszkedelem értékéből való részesedésének a visszaesése.

A világ borfogyasztása az 1986-1990. évek átlagához képest 1999-ben 8 százalékkal volt kevesebb (3. táblázat). A mélypontot az évtizedben az 1996-1997. évek jelentették, amikor a világon az éves borfogyasztás kevéssel 220 millió hektoliter alá süllyedt. A globális bortermelés és fogyasztás különbsége az egyes

években 30-60 millió hektoliter borfelesleg kialakulásához vezetett. Az évszázad végén különösen kedvező évjáratok követték egymást (1999-2000), amely a készletek további növekedését eredményezte.

3. táblázat

A világ bortermelésének és fogyasztásának változásai

Me.: millió hl

Megnevezés	1986-1990 átlaga	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Termelés	293,0	258,2	288,3	253,5	250,3	255,0	271,5	264,2	262,1	284,3
Fogyasztás	239,9	232,8	226,6	224,9	221,9	223,0	219,8	219,9	223,8	221,4
Különbség	53,1	25,4	61,7	28,6	28,4	32,0	51,7	44,3	38,3	62,9

Forrás: FAO és OIV adatok alapján az AKII Ágazati Ökonómiai Osztályán készült számítások.

Kedvező trendként értékelhető azonban, hogy a borfogyasztás csökkenése nemzetközi szinten az évtized végére megállt, és a minőségi kategóriában további keresletnövekedés várható. Előrejelzések szerint a minőségi borok világkeresletének évi növekedése mennyiségben 8-10 százalék között várható a következő években, amelyből elsősorban a tengerentúli országok profitálhatnak majd (Agrár Európa, 2001).

Hasonló folyamatokra következtethetünk a **világ borimportjának** elemzéséből is. A világ borimportja 1994-től nőtt meg ugrásszerűen 45 millió hektoliterről 54 millió hektoliterre, majd ezt egy újabb mennyiségi bővülés követte 1998-99-ben 64 millió hektoliterrel (5-6. melléklet). Ez utóbbi részben a WTO Megállapodás számlájára írható, ugyanis a kereskedelem élénkülése együtt járt az értékesítési árak növekedésével is. A vásárlói igények megléte nélkül azonban nem érvényesülhettek volna a kedvező világpiaci folyamatok.

A borfogyasztás csökkenésének megállása a következő okokra vezethető vissza:

- A termesztéstechnológia és a borászati eljárások fejlődése következtében javult a borok minősége;
- A hagyományos bortermelő országokban a bor elveszítette „a mindennapi étkezések kísérője” státuszát és ún. „Lifestyle” terméké vált;
- A növekvő borfogyasztású országokban, ahol a borfogyasztás elit dolognak számított, rendszeressé válik a fogyasztása;
- Szintén pozitív hatású a borfogyasztás szempontjából az a világméretű propaganda, amely a borok – különösen a vörösbor – egészségre gyakorolt kedvező hatására hívja fel a figyelmet;
- Újabb fogyasztói rétegeket lehet rábeszélni a borivásra, ez történik gyakran a kiskereskedelmi láncok és a marketingorientált világcégek együttműködése következtében.

Egy marketingtanulmány a jelenséget a fogyasztók beállítottságának változásával magyarázza: tudatosodott az élet értelme, a család és a szabadidő értéke. Újra felfedezték a bor „kommunikatív értékeit”, vagyis, hogy a borfogyasztás harmonikusabbá és élvezetesebbé teszi a társas érintkezést. „A bor a mindennapok részévé lett.” – állítják a trendkutatók, ami további fogyasztásnövekedést vetít előre (Österreichische Weinmarketing Servicegesellschaft, 2001).

1.2. Az Európai Unió borpiaca

Az Európai Unió **borszőlő területe** az 1986-90. évek átlagához képest 1998-ra 3,91 millió hektárról 3,35 millió hektárra, azaz 14 százalékkal csökkent (4. táblázat). A szőlőterület változása a vizsgált időszakban Görög- és Spanyolországban volt a legjelentősebb, ahol a csökkenés mértéke megközelítette a 20 százalékot.

4. táblázat

A borszőlő területe az Európai Unió fontosabb bortermelő országaiban

Me.: ezer hektár

Megnevezés	1986-1990 átlaga	1992	1994	1995	1996	1997	1998	1999	1998/ 1986-1990
Németország	101	100	104	103	102	103	102	104	1,01
Franciaország	977	932	917	912	902	900	901	*865	0,92
Olaszország	993	917	866	851	842	837	827	827	0,83
Spanyolország	1434	1350	1189	1154	1134	1123	1140	1130	0,79
Portugália	260	263	259	257	256	256	256	258	0,99
Görögország	87	79	74	73	71	70	70	*51	0,80
EU-12	3854	3644	3411	3352	3310	3291	3298	3238	0,86
Ausztria	54	54	49	49	49	48	48	48	0,89
EU-15	3908	3698	3460	3401	3359	3339	3346	3286	0,86

*: a termőterület adata

Forrás: Internetről a <http://europa.eu.int/en/comm/dg06/new/cap2000/wine/index.htm> címen, 1995-től 1998-ig az Eurostat évkönyvek adatai, 1999-ben a The Agricultural Situation in the European Union című kiadvány adatai, amely a http://europa.eu.int/comm/agriculture/agrista/2000/table_en internet címen érhető el.

Az Európai Unióban az asztali borok túltermelése miatt 1976-ban vezették be a szőlőtelepítési tilalmat, és indították el az első kivágási programot. 1988-ban a kivágási támogatásokat kiterjesztették a minőségi bortermő területekre is.

A kivágási intézkedések keretében fizetett prémiumok összegét az alkalmazás ideje alatt többször megemelték: először 1985-ben, majd 1988-ban; továbbá az 1988-tól 1996-ig szóló program keretében felmentették a termelőt a kötelező lepárlási kötelezettsége alól is, amennyiben termelési potenciálját minimum 20 százalékkal csökkentette. A támogatásokhoz való közösségi hozzájárulás mértéke is változott: 1988-ban 50 százalékról 70 százalékra, 1990-ben pedig 100 százalékra nőtt az uniós finanszírozás aránya.

Bár a kivágási intézkedések nagyban hozzájárultak a borpiaci egyensúly helyreállításához, súlyos környezeti és szociális problémák okozóivá is váltak. Éppen ezért az 1996/97-es borpiaci évtől már nem a termelők szabad elhatározására bízzák, hogy feladják-e szőlőtermelésüket, hanem a tagállamok rendelkeznek azzal a joggal, hogy kijelöljék területükön a kivágható felületeket (Mikulás, 1999).

Az ültetvényterület folyamatos csökkenése ellenére az 1990-es években a termelt bor mennyisége nem azonos irányban változott, és szélsőséges eltéréseket mutatott (5. táblázat). Az Európai Unió éves **bormennyisége** 152,8 és 193,6 millió hektoliter között változott a legszélsőségesebb évjáratokban. Az 1990-es évek második felében a legnagyobb különbségek az évjáratok között Portugália (52 százalék), Spanyolország (38 százalék), Németország (38 százalék) és Ausztria (36 százalék), bortermelésében mutatkoztak (lásd a 7. mellékletet is). Németországban és Ausztriában a termésingadozások a szőlőtermesztés szempontjából kedvezőtlenebb termőhelyekkel, Spanyolország és Portugália esetében pedig a termőhelyeken kívül a korszerűtlenebb termelőalapokkal is indokolhatók.

5. táblázat

A bor termelése az Európai Unió fontosabb bortermelő országaiban

Me.: ezer hektoliter

Megnevezés	1986/87- 1990/91 gazd. év átlaga	1992/93	1994/95	1995/96	1996/97	1998/99	1999/2000	1999/2000/ 1986/87- 1990/91. átl.
Németország	10 918	13 482	10 406	8 361	8 678	10 727	12 244	1,12
Franciaország	64 533	63 256	53 325	54 354	57 240	53 071	60 535	0,94
Olaszország	65 147	68 086	58 776	55 702	56 322	57 140	58 073	0,89
Spanyolország	33 656	34 032	20 995	20 876	31 000	31 173	33 498	0,995
Portugália	8 449	7 771	6 521	7 255	9 712	3 750	7 859	0,93
Görögország	4 237	4 050	3 051	3 875	4 105	3 826	3 680	0,87
EU-12	187 106	190 976	153 269	150 588	167 214	159 859	176 088	0,94
Ausztria	2 733	2 590	2 647	2 229	2 110	2 703	2 803	1,03
EU-15	189 838	193 566	155 916	152 817	169 324	162 562	178 891	0,94

Forrás: Internetről a <http://europa.eu.int/en/comm/dg06/new/cap2000/wine/index.htm> címen, az 1992/93-as gazdasági évtől az Eurostat évkönyvek adatai.

Az Európai Unió borpiacán az összes felhasználható mennyiség a saját termelés felhasználható részéből és a harmadik országokból származó importból tevődik össze (6. táblázat). A **felhasználható termés** az egyes években 160-180 millió hektoliter közötti, amelynek 37-38 százaléka minőségi bor, 6-7 százaléka tájbor és 55-57 százaléka asztali bor. A legtöbb vörösbort Franciaország termeli 33-34 millió hektoliterrel, ez termelésének csaknem 60 százaléka, ezután következik Olaszország 26-28 millió hektoliterrel, amely az összes termeléséből közelíti az 50 százalékos részarányt.

6. táblázat

Az Európai Unió bormérlege

Me.: ezer hektoliter

Megnevezés	1987/88- 1990/91 gazd. évek átlaga	1991/92- 1995/96 gazd. évek átlaga	1996/97	1997/98	1998/99	1999/2000
Felhasználható termék mennyisége	181 686	162 472	169 324	157 331	162 562	178 891
Import (3. országból)	2 744	4 220	5 670	6 115	6 159	7 384
Összes felhasználható mennyiség	184 429	166 691	174 994	163 446	168 721	186 275
Export (3. országba)	9 251	11 559	13 518	13 472	13 114	13 628
Veszteségek	1 095	985	838	1 371
Ipari felhasználás	39 790	29 212	23 362	22 831	18 271	25 637
Ebből alkohol	22 039	21 533	16 942	23 732
Közvetlen fogyasztás	133 378	127 471	128 283	127 245	128 065	129 398
Egyenleg	2 012	-3 152	8 736	-1 087	8 433	16 241

Megjegyzés: Az 1995/96. gazdasági évtől az EU-15 adata.

Forrás: Eurostat

Míg a **borimport** az 1990-es évek első felében 3 és 4 millió hektoliter között változott, a WTO-Egyezmény következményeként az évtized végére meghaladta a 7 millió hektolitert (8. melléklet). A legfontosabb exportőr országok Ausztrália, az USA, Chile és a kelet-európai bortermelők. Az import az összes felhasználható termelésnek egyre nagyobb hányadát adja: az évtized eleji 1 százalékról részaránya az 1999/2000. borpiaci évben 4 százalék fölé emelkedett. **A világkereskedelem liberalizációjának hatására nagy mennyiségű bor áramlik be az EU piacára, miközben saját termelésének korlátozására kényszerül.**

A **bormérleg felhasználás oldalán** a harmadik országokba irányuló **export** az elmúlt évtized közepéig jelentősen bővült, az 1996/97-es borpiaci évtől kezdődően azonban lényegében 13 millió hektoliter körül stagnál. Az EU összes exportja 43-48 millió hektoliter, amelynek 70-73 százalék közötti része a belső piacon marad, és mindössze 27-30 százaléka kerül a vámunió kívül értékesítésre (9. melléklet).

A veszteségek a termelésben és a kereskedelemben képződnek. Az **ipari feldolgozás** volumene a termelés és a borkészletek mennyiségétől függ. A feldolgozás legnagyobb tétele az alkohol (fogyasztási célú és üzemanyag) előállítása. A szőlőlé, vermut és a borecet készítése teszi ki a maradék ipari feldolgozás volumenét, ami az összes ipari felhasználás 6-7 százaléka.

A **közvetlen emberi fogyasztásra** kerülő bor mennyisége növekedésnek indult az évtized végére (10. melléklet). Míg az EU-n belül a nagy bortermelő országokban továbbra is kismértékű csökkenés jellemzi az egy főre jutó borfogyasztást, addig az importőr országok növelték fogyasztásukat (Dánia,

Írország, Luxemburg, Hollandia, Egyesült Királyság). A borfogyasztás növekedése elsősorban a minőségi kategóriát érinti, az asztali borok fogyasztása csökken, illetve stagnál.

Az elmúlt két borpiaci év (az 1999/2000 és a 2000/2001-es) bizonyította, hogy az 1990-es évtizedben az Unió borpiacán kialakult keresleti-kínálati egyensúly meglehetősen törékeny, és kedvezőbb évjáratokban még mindig jelentős borfeleslegekkel kell szembenézni. Az új borpiaci rendtartás keretében kizárólag a különleges piaci zavarok esetére fenntartott krízislepárlási intézkedést már a bevezetés első évében alkalmazni kellett. A krízislepárlási támogatásokat összesen 7,68 millió hektoliter asztali bor lepárlására hirdették meg a 2000/01-es borpiaci évben. Ebből azonban mintegy 5,3 millió hl bor esetében a támogatásokat már csak a 2001. október 16-án kezdődő új költségvetési év terhére tudták kifizetni. A krízislepárlás Görögország és Ausztria kivételével az EU valamennyi jelentős bortermelő országát érintette.

A 2001. évi hordós bor **termelői árak** az előző évekhez képest szinte minden bortípus esetében csökkentek (12. melléklet). Különösen szembeötlő a német minőségi borok árcsökkenése, illetve, hogy még a vörösborok piacán is visszafogott a kereslet. Franciaországban az asztali borok ára az előző évhez képest 10-15, a tájboroké 20 százalékkal esett vissza. Az értékesítést tekintve a legnehezebb helyzetben a közepes minőségű borok vannak. A földrajzi jelzéssel ellátott és a magas minőségű borok a piacon keresettek, de a kínálatban meglehetősen alacsony a részarányuk (Österreichische Weinmarketing Servicegesellschaft, 2001).

Érdeemes megfigyelni, mekkora árkülönbségek adódnak a borok fajtája és minőségi kategóriája alapján az EU-ban (12. melléklet). A fehér és a vörös borok között két- háromszoros árkülönbségek is vannak a vörösbor javára. Erre példa a bordeaux-i AOC³ vörös és fehérbor termelői ár különbsége. Ugyanakkor a választékban igen magas árú fehérborok is találhatók Franciaországban, például a Chablis Burgundiából, illetve az elzászi Fűszeres Tramini.

A magasabb minőségű kategóriájú borok, az AOC borok Franciaországban, vagy a DOC⁴ borok Olaszországban lényegesen drágábban adhatók el, mint az asztali vagy a tájborok. A francia vörös tájborok ára 2001. júliusában 200-300 FF/hl, míg a vörös minőségi boroké 700-800 FF/hl volt. A 11-12°-os fehér francia tájbor ára a vizsgált időszakban az elzászi Tramini árának mindössze egynegyedét, illetve egyhatodát tette ki.

³ appellation d'origine contrôlée (ellenőrzött eredet-megjelölés)

⁴ denominazione di origine controllata (ellenőrzött eredet-megjelölés)

2. Az Európai Unió közös borpiaci szervezete

Az Európai Unió borpiaci rendtartása még az 1960-as évek elejéről származik, amelyet az évek során folyamatosan alakítottak, hogy segítsék a szektor alkalmazkodását a változó termelési és piaci viszonyokhoz. A korábbi szabályozás fő gerincét az 1987. évi borpiaci alaprendelet képezte, amelyet tulajdonképpen az 1980-as években állandósuló borfeleslegek miatt fogadtak el.

A közösségi borrendtartás piacsabályozási intézkedései többnyire az asztali borokat érintették és érintik. A szabályozás által elismert másik kategóriába tartozó termékek, a meghatározott termőhelyről származó minőségi borok a piacon általában jól értékesíthetők.

A korábbi borrendtartás a piaci egyensúly megteremtése érdekében két intézkedést alkalmazott:

- a **piaci intervenciót**, amelynek legfontosabb formáját a borleparlás képezte, továbbá támogatásban részesült a mustok és az asztali borok tárolása, illetve a must borkészítéstől eltérő célokra való felhasználása, valamint ide sorolható az asztali borok exporttámogatása is;
- a másik eszköz a **szőlőtermelési potenciál szabályozása** volt, amelynek keretében tilos volt új szőlőültetvényt telepíteni, valamint az újratelepítési jogokat is korlátozták a szőlőművelés végleges felhagyásáért fizetett prémiumok révén.

A borpiaci reform előtti helyzet sajátossága, hogy ezen intézkedések hatására strukturális felesleg ritkábban jelentkezett az Unió borpiacán. Több év viszonylatában azonban még mindig kialakulhattak feleslegek a szüreti mennyiségek éves ingadozásai miatt. **Az Uruguay-i Forduló megállapodásainak végrehajtása a közösségi piac nyitottabbá válásához és az export-visszatérítések alkalmazásának korlátozásához vezetett, amely már lehetetlenné tette a korábbi, árszabályozáson alapuló intervenciók rendszer változatlan formában való fenntartását.**

A reform előtti években a versenyképesség javítását a külső és belső piacon a termelők számára a termelési potenciálra érvényes szabályok akadályozták. Egyrészt azon termelők részére, akik termékei iránt nem volt kereslet, nem kínált semmiféle lehetőséget a termelési struktúra átalakítására, míg azokon a területeken, ahol versenyképes áru termelhető, csak korlátozott mértékben tette lehetővé a rugalmas alkalmazkodást a piaci igényekhez.

Az AGENDA 2000 keretében elfogadott új borpiaci rendtartás 2000. augusztus 1-jén lépett hatályba, amely a termelési potenciálra vonatkozóan továbbra is fenntartja a korlátozást a kínálat szabályozása érdekében. Ugyanakkor, hogy a termelők kínálatukat a piaci igényekhez tudják alakítani, megfelelő ellenőrzés mellett, korlátozott mértékű új telepítési jogok felhasználását teszi lehetővé, és támogatásban részesíti a versenyképtelen szőlőültetvények szerkezetátalakítását is.

„Az Európai Unió közös agrárpolitikájának célja a szőlő-bor ágazatban a piacok stabilizálása, valamint az érintett mezőgazdasági termelők tisztességes megélhetésének biztosítása. Ezek a célkitűzések megvalósíthatók az erőforrásoknak az igényekhez történő hozzáigazításával, mégpedig olyan politika által, amely a szőlőtermesztési potenciál adott helyzethez való alkalmazásán és a minőségpolitikán alapul.”⁵

Az Európai Unió szőlőtermelési potenciálra vonatkozó szabályozása a Tanács 1999. május 17-i 1493/1999/EK számú, a közös borpiaci szervezetről szóló rendelet (alaprendelet) II. címében (2-23. cikk), valamint a termelési potenciál tekintetében az alaprendelet végrehajtását szabályozó 1227/2000/EK számú bizottsági rendeletben⁶ található.

2.1. Az 1493/1999/EK tanácsi rendelet előírásai a szőlőtermő felületekre

2.1.1. Szőlőtelepítés

A borpiaci egyensúly fenntartása és tartóssá tétele érdekében az Európai Unióban **2010. július 31-ig tilos a borszőlő területbővítési célú telepítése és nem borszőlő fajtákra a borszőlő fajták ráoltása.**

A következő esetekben azonban a tagállamok adhatnak új telepítési jogokat ültetvények létrehozására:

- tagosítás és közérdekű kisajátítási intézkedések következtében,
- szőlészeti és borászati kísérletek céljára,
- nemes anyatelepek létesítésére,
- olyan esetekben, amikor a szőlő- és bortermelés kizárólag a család fogyasztását szolgálja.
- Legkésőbb 2003. július 31-ig (a telepítési jogtartalék-rendszer létrehozásának végső határideje) a tagállamok azokra a területekre is adhatnak új telepítési jogokat, amelyekeken olyan meghatározott termőhelyről származó minőségi bor (m. t. minőségi bor) vagy földrajzi jelzéssel ellátott asztali bor termelhető, amelynek kereslete bizonyítottan meghaladja a kínálatát. Ezeket az odaítélt új telepítési jogokat azonban le kell vonni az újonnan létrehozott telepítési jogokból.

A fenti célokat szolgáló új telepítési lehetőségek már korábban is érvényben voltak. Bebizonyosodott, hogy engedélyezésük megfelelő ellenőrzés mellett nem vezet borpiaci zavarok kialakulásához. Fenntartásuk az új borpiaci szabályozásban ezért lehetséges és indokolt.

⁵ 1493/1999/EK rendelet a közös borpiaci szervezetről, HL L 179. szám 1999. 07. 14.

⁶ HL L 143. szám 2000. 06. 16.

Az új telepítési jogokat csak az a termelő használhatja fel, aki azokat megkapta, illetve csak azokon a területeken és arra a célra, amelyre a jogokat megkapta. Az új telepítési jogok felhasználási ideje is korlátozott, legkésőbb a folyó borpiaci évet követő második borpiaci év végéig érvényesek, azt követően át kell adni azokat a jogtartaléknak.

Az **újraterületi jogok** egy olyan tiszta szőlőültetvényre vonatkoztatott nagyságú területre érvényesek, ahol a szőlőt már kivágták vagy ki fogják vágni. Az újraterületi jogok szigorú feltételekkel a tagállamon belül átruházhatók. A tagállamoknak kell gondoskodniuk arról, hogy az újraterületi jogok átruházása ne vezessen a területükön a szőlőtermelési potenciál általános megnövekedéséhez. Ezért a tagállamok azt is megszabhatják, hogy az újraterületi jogokat csak azokon a területeken szabad elvégezni, ahonnan a szőlőt kivágták. Az újraterületi jogok öt évig használhatók fel – amelyet azonban a tagállamok meghosszabbíthatnak 8 borpiaci évre – ezt követően a ki nem használt újraterületi jogok bekerülnek a jogtartalékba.

A szőlőtermelési potenciál hatékony kezelésének érdekében a tagállamoknak létre kell hozniuk egy országos, vagy több, regionális szinten működő **telepítési jogtartalékot**. Nem kell létrehozni a jogtartalék rendszert a tagállamoknak abban az esetben, ha bizonyítani tudják, hogy a telepítési jogok kezelésére már hatékony rendszert működtetnek.

A telepítési jogtartalék a következő jogokkal rendelkezik:

- új telepítési jogok, újraterületi jogok és a jogtartalékból kiadott, de fel nem használt újraterületi jogok;
- olyan újraterületi jogok, amelyeket az ilyen jogokkal rendelkező termelők – adott esetben nemzeti forrásból fizetett pénzügyi ellenszolgáltatás fejében – adtak át a nemzeti jogtartaléknak;
- újonnan létrehozott telepítési jogok.

A jogtartalékban lévő telepítési jogok kétféleképpen adhatók ki:

- pénzügyi ellenszolgáltatás nélkül a 40 évnél fiatalabb termelőknek, akik először kezdenek szőlőültetvény művelésébe;
- pénzügyi ellenszolgáltatás fejében **olyan termelők részére, akik termékei biztos felvevő piaccal rendelkeznek**. A telepítési jogok árát a tagállamok állapítják meg az általuk felállított kritériumok alapján.

A **jogtartalékok részére átadott** telepítési jogok a következő 5 borpiaci év végéig oszthatók ki, ezt követően elvesznek. A **jogtartalékból kiadott** telepítési jogok a kiadást követő második borpiaci év végéig használhatók fel, majd visszakerülnek a jogtartalékba.

Ha egy tagállam több regionális jogtartalékot működtet, engedélyezheti a jogok átruházását közöttük. Arra azonban ügyelni kell, hogy a termés hozamok ne haladják meg az országos vagy az adott régió termésátlagát, ezért csökkentési együtthatót lehet alkalmazni.

Az **újonnan létrehozott telepítési jogok** a következőképpen kerülnek szétosztásra (beleértve a már korábban m. t. minőségi bor, illetve földrajzi árujelzéssel ellátott asztali bor termelésére kiadott új telepítési jogokat):

a) Németország	1 534 hektár
Görögország	1 098 hektár
Spanyolország	17 355 hektár
Franciaország	13 565 hektár
Olaszország	12 933 hektár
Luxemburg	18 hektár
Ausztria	737 hektár
Portugália	3 760 hektár
b) Közösségi jogtartalék	17 000 hektár
Összesen	68 000 hektár

Az újonnan létrehozott telepítési jogok csak abban az esetben adhatók át a jogtartaléknak, illetve használhatók fel, ha a tagállam elkészítette a szőlőtermesztési potenciálról szóló jegyzéket. Az újonnan létrehozott telepítési jogok jogtartaléknak történő átadására kizárólag egyszer kerülhet sor.

Az új ültetvények létrehozására, újratelepítésére vagy átvételére vonatkozóan a tagállamok a közösségi előírásoknál szigorúbb nemzeti szabályozást fogadhatnak el.

2.1.2. A szőlőtermő felületek termelésből való kivonásáért járó pénzügyi támogatás

A borszőlőt termő felületek **termelésből való végleges kivonásáért** pénzügyi támogatás vehető fel. Amennyiben a szőlőtermelő megkapja a támogatást, a kivágott területre semmilyen körülmények között nem szerezhethet újratelepítési jogot. Az érintett területek nagysága nem lehet kisebb 1000 négyzetméternél.

A tagállamok az adott régió piaci és ökológiai egyensúlyának figyelembe vételével kijelölhetik az intézkedés által érintett területeket. A kivágási támogatás hektáronkénti összegét a tagállamok határozzák meg a terméshozam, a termelési mód, az előállított bor fajtája, a kivágással érintett terület összes ültetvényterülethez viszonyított nagysága, illetve a termelés vegyes kultúra jellege alapján. A támogatás összege nem haladhat meg egy bizonyos felső küszöbértéket.

Nem folyósítható a kivágási támogatás a következő esetekben:

- azokra a megművelt szőlőtermő területekre, ahol tíz piaci éven belül a közösségi vagy a nemzeti telepítési szabályozás rendelkezéseinek megsértését tapasztalták;
- elhanyagolt szőlőtermő területeken;
- azokon a szőlőtermő területeken, melyeket tíz piaci éven belül telepítettek;

- azokra a szőlőtermő területekre, amelyek szerkezetátalakítás céljából támogatásban részesültek az elmúlt 10 borpiaci évben.⁷

Azokban a tagállamokban, ahol a borelőállítás piaci évenként nem éri el a 25 ezer hektolitert, a termelés nem zavarja a piaci egyensúlyt, ezért ezek a tagállamok mentesülnek a telepítési korlátozások alól, ugyanakkor természetesen nem részesülhetnek a szőlőtermő felületek termelésből való végleges kivonásáért járó támogatásokból sem.

2.1.3. Szerkezetátalakítás és átállítás

A szerkezetátalakítás támogatásának célja a termelés és a piaci kereslet összhangjának javítása. A szerkezetátalakítás támogatása az alábbi intézkedéseket foglalja magába:

- fajtaváltás és átoltás,
- a szőlőültetvények áttelepítése és a
- a természetstechnikai módszerek javítása.

Nem tartozik a szerkezetátalakítás körébe a természetes élettartamuk végéhez ért szőlőültetvények „normál” pótlása. A szerkezetátalakítási intézkedések végrehajtására csak azon tagállamok jogosultak, amelyek termelési potenciáljukról a megadott határidőig elkészítették a jegyzéket. A szerkezetátalakítási tervek kidolgozásáért és jóváhagyásáért a tagállamok tartoznak felelősséggel.

A támogatás formái a következők lehetnek:

- a szerkezetátalakítás költségeihez való hozzájárulás
- és a termelőknek nyújtott kártérítés, amely kompenzálja az átalakítási terv végrehajtása miatt keletkezett bevételkiesést. A kompenzáció szintén kétféleképpen történhet:
 - maximum 3 borpiaci éven keresztül engedélyezhetik a régi és az új ültetvények egymás mellett történő művelését (azaz az újratelepítési jog még az ültetvény kivágása előtt megszerezhető és felhasználható);
 - vagy a Közösség által finanszírozott kártérítést fizetnek.

A Közösségnek a szerkezetátalakítás költségeihez való hozzájárulása nem haladhatja meg a felmerülő költségek 50 százalékát. Ugyanakkor azokban a régiókban, amelyek a Strukturális Alapokra vonatkozó általános rendelkezéseket tartalmazó 1260/1999/EK tanácsi rendelet⁸ 1. célterületéhez tartoznak, a közösségi finanszírozás aránya elérheti a 75 százalékot is. Bár a támogathatóság maximális mértékét a Strukturális Alapokra vonatkozó rendelet határozza meg, az intézkedés finanszírozása a Garancia Alap terhére történik. A tagállamok – a következő bekezdésben említett esetet kivéve – nem vehetnek részt a szerkezetátalakítás pénzügyi támogatásában.

⁷ Az e bekezdésben szereplő valamennyi esetre nézve a 10 borpiaci évig terjedő időszakot az 1493/1999/EK rendelettel összhangban az 1227/2000/EK rendelet 9. cikke állapította meg. A 10 borpiaci év mindig az érintett borpiaci év végétől számítódik.

⁸ HL L 161. szám 1999. 06. 26.

A szerkezetátalakításra szánt forrásokat a tagállamok között annak arányában osztják szét, hogy a közösségi ültetvények mekkora hányadával rendelkezik az adott tagállam. Ha a tagállam a támogatást bizonyos hektármennyiségre megkapta, azt nagyobb hektárszámon is eloszthatja, illetve azt saját pénzalapjaiból is kiegészítheti oly módon, hogy az ismét elérje az eredeti uniós támogatás hektáronkénti összegét.

2.1.4. Információk és általános rendelkezések

A szőlőtermelési potenciálról szóló jegyzék elkészítése segíti a tagállamokat abban, hogy a telepítési jogtartalék alkalmazásával a telepítéseket eredményesebben hozzá tudják igazítani a szükségletekhez. A jegyzék a következő információkat tartalmazza:

- az érintett tagállam területén található, borszőlőként osztályozott fajtákkal betelepített szőlőterület,
- az érintett főbb szőlőfajták,
- a létező telepítési jogok összessége
- és az 1493/1999/EK rendelet szőlőtermelési potenciál címe alapján elfogadott összes nemzeti vagy regionális rendelkezés.

A jegyzék elkészíthető országos vagy regionális bontásban. Az elkészítési határidő 2001. december 31. volt. Amennyiben egy adott régióban a jegyzéket késedelmesen állítják össze, az nem akadályozhatja meg a rendelkezésnek a tagállam többi régiójában történő alkalmazását.

A tagállamok a bor előállításra alkalmas szőlőfajtákat osztályba sorolják. Az összes osztályozott szőlőfajta a *Vitis vinifera* fajhoz tartozik, vagy a *Vitis vinifera* és más, a *Vitis* nemzetséghez tartozó fajok kereszteződéséből jött létre. Nem szerepelhetnek a minősítési rendben a következő fajták: Noah, Othello, Izabella, Jacques, Clinton és a Herbemont.

Az osztályozási rendjükben feltüntetik a tagállamok mindazokat a szőlőfajtákat, amelyek alkalmasak a területükön m. t. minőségi borok előállítására. Ezeknek a szőlőfajtáknak a *Vitis vinifera* fajhoz kell tartozniuk.⁹

Ez az osztályozási rendszer azért fontos, mert a továbbiakban a Közösségben borelőállítás céljára kizárólag a minősítési rendben szereplő szőlőfajtákat lehet telepíteni és oltani. A korlátozás nem vonatkozik a tudományos kísérletezés céljára felhasznált szőlőfajtákra.

Ki kell vágni azonban a szőlőt azokon az ültetvényeken, ahol borkészítés céljára az osztályozási rendben nem szereplő szőlőfajtákat ültetnek. Abban az

⁹ Az Európai Unió tervezi, hogy ezt a szabályt a közeljövőben felülvizsgálja. A Bizottság 2003. december 31-ig az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak jelentést készít az interspecifikus fajták felhasználásáról, melyhez adott esetben javaslatokat is csatol. A Magyarországon természetesen lévő, fajok közötti keresztezésből származó hibridek, például a Bianca, a Kunleány és a Zala gyöngye borai általában asztali minőségűek. E fajták jelentőségét a szőlőkárosítókkal szembeni ellenállóképességük adja.

esetben, ha a minősítési rendből bizonyos szőlőfajtákat törölnek, azokat 15 éven belül kell kivágni. Ez alól kivételt képeznek azok a területek, ahol a termelés kizárólag a termelő családjának a személyes fogyasztását szolgálja.

2.2. Az 1227/2000/EK bizottsági rendelet előírásai a termelési potenciálra vonatkozóan

E rendelet megállapítja az 1493/1999/EK tanácsi rendelet alkalmazásának részletes szabályait a szőlőtermesztési potenciálról szóló II. cím vonatkozásában.

A szabályok ismertetése során az előírások közül azokkal, amelyek az Unióban korábban jogellenesen telepített ültetvények legalizálásával kapcsolatosak, nem foglalkozunk. Ennek oka, hogy a szabályozás adaptálása után ezek nem vonatkoznak Magyarországra, tehát nem lesz közvetlen hatásuk a hazai szőlőtermő területek alakulására.

2.2.1. Szőlőtelepítés

A tagállamok kötelesek nyilvántartást vezetni minden olyan esetről, amikor az általános telepítési tilalomtól való eltérésként adnak ki új telepítési jogokat (új telepítések területrendezés vagy közérdekű kisajátítás következtében, kísérleti célra történő telepítés, nemes anyatelepek létesítése és a termelő saját fogyasztásra történő termelése).

Amennyiben az általános telepítési tilalom alól kivételt képező területrendezés vagy közérdekű kisajátítás miatt kerül sor az új telepítések engedélyezésére, a tagállamoknak ügyelniük kell arra, hogy az újratelepített terület hozama ne legyen több az említett intézkedések által érintett terület hozamának 105 százalékánál.

A kísérlet, illetve az oltványtermesztés időszaka alatt termett szőlőből készült termékek nem hozhatók forgalomba. Ugyanez vonatkozik a termelő családi fogyasztását lehetővé tevő új telepítésű ültetvények termelésére is.

Ha az oltványtermesztés vagy a kísérleti időszak letelte után a termelő célja az adott területről származó bor forgalomba hozatala,

- új telepítési jogokat vagy újratelepítési jogokat kell felhasználnia,
- vagy ki kell vágnia az ültetvényt. A kivágás költségeit a termelő viseli. A kivágás alatt lévő területről származó szőlőből készített bor csak lepárlásra hozható forgalomba, és csak 80 százaléknál magasabb alkoholtartalmú készítmények¹⁰ előállítására fordítható.

¹⁰ Ez az alkohol emberi fogyasztásra nem alkalmas, így előállítása nem zavarja a szeszesital piacot.

A tagállamok csak abban az esetben adhatnak ki új telepítési jogokat m. t. minőségi borok termelésére vagy földrajzi jelzéssel ellátott asztali borok termelésére, amennyiben bizonyítható, hogy a szóban forgó termék iránti kereslet számottevően meghaladja a termelést. A tagállamok e felméréseket objektív kritériumokra és adatokra alapozzák.

A tagállamok minden borpiaci évben tájékoztatják a Bizottságot:

- külön-külön a tagosítás miatt, kísérletek beállítására, illetve az oltványtermesztés céljára kiadott új telepítési jogok mennyiségéről;
- a termelő családi fogyasztására szolgáló ültetvények létesítésére kiadott új telepítési jogok mennyiségéről;
- a m. t. minőségi bor vagy földrajzi jelzéssel ellátott asztali bor előállítására kiadott új telepítési jogok szerinti összes területről minden érintett borfajta vonatkozásában, illetve a telepítési jogok kiadását megalapozó felmérés részleteiről, beleértve az alkalmazott objektív kritériumokat és adatokat;
- továbbá arról, hogy a termelők fizettek-e az új telepítési jogok kiadásáért.

Egy tagállam csak akkor adhat ki újratelepítési jogot egy olyan termelőnek, aki vállalja, hogy egy szőlőterületet a beültetését követő három év elteltével kivág, ha ez a termelő igazolni tudja, hogy nincs, vagy nincs elég telepítési jogosultsága, amely lehetővé tenné az egész szóban forgó terület szőlővel való beültetését. A tagállam nem bocsát ki egy termelőnek annál több engedélyt, mint amennyi lehetővé teszi az adott terület betelepítését, figyelemmel a már birtokában lévő engedélyekre is.

A vállaláshoz a termelő biztosítékot helyez letétbe, amelyet a tagállamok olyan mértékűre szabnak, hogy az eltérítse a termelőket a teljesítés elmaradásától.

Nem adhatnak ki a tagállamok újratelepítési jogokat azokban az esetekben, amikor jogellenesen telepített ültetvények, nem minősített szőlőfajtákkal telepített ültetvények, kísérletezésre, oltványtermesztésre, vagy saját fogyasztásra szolgáló ültetvények kivágására kerül sor.

Mivel az EU borpiacán igen fontos cél az egyensúlyi helyzet megóvása, el kell kerülni, hogy a kivágási célú és az újonnan telepített ültetvényeken párhuzamos kereskedelmi tevékenység folyjon, ezért vagy az egyik, vagy a másik termése csak lepárlás céljára forgalmazható. Ezek a termékek nem fordíthatók 80 százalékos vagy annál alacsonyabb alkoholtartalmú termékek előállítására.

A tagállamok ellenőrzik az érintett területek betelepítését és kivágását, nyilvántartást vezetnek valamennyi újratelepítési jogról, amelyet a gazdaságok között ruháztak át. Ha élni akarnak azzal a joggal, hogy az újratelepítési jogok felhasználásának időtartamát 5 évről 8 évre meghosszabbítják, ezt jelenteni kell a Bizottságnak.

A tagállamok nyilvántartást vezetnek minden esetről, amikor telepítési jogokat adnak ki a jogtartalékból, amikor jogtartalékok közötti átadásra kerül sor, és valamennyi esetről, amikor telepítési jogokat tesznek be a jogtartalékba, illetve a jogtartalékok adás-vételével kapcsolatos kifizetésekről.

A tagállamok jelentést adnak a Bizottságnak a jogtartalék(ok)nak átadott, újonnan létesített telepítési jogok részleteiről, figyelemmel a jogtartalékok létrehozása előtti, a létező piaci igényeket kielégítő m. t. minőségi bort vagy tájbort termő ültetvények telepítésére. A tagállamok kérvényezhetik, hogy a Bizottság adjon át nekik újonnan létesített telepítési jogokat a közösségi jogtartalékból.

2.2.2. A szőlőtermő felületek termelésből való végleges kivonására adott támogatás

A tagállamok minden olyan területet bejelentenek a Bizottságnak, amelyet arra jelöltek ki, hogy a kivágási programban részt vehetnek, és közölnek minden olyan feltételt, amely alapján a kijelöléseket végrehajtották. A tagállamok meghatározzák a kivágások kérvényezésének rendjét.

A kivágási támogatások kifizetésére azt követően kerül sor, hogy a kivágás tényét ellenőrizték. A tagállamok ettől eltérően úgy is rendelkezhetnek, hogy a támogatást a kivágás előtt kifizetik, amennyiben a termelő letétbe helyez egy biztosítékot, amely a támogatás 120 százalékával egyenértékű. A kivágásra ebben az esetben annak a borpiaci évnek a végéig kerül sor, amelyben a támogatás kifizetésre került. Az olyan termelők számára, akik az 1493/1999/EK Tanácsi rendelet értelmében meghatározott "termelői szervezetek" tagjai, a támogatás összegét legfeljebb 15 százalékkal csökkenthetik. A levont összeget a szóban forgó termelői szervezetnek fizetik ki, így kompenzálva a feldolgozás költségének a feleslegessé vált kapacitások miatt bekövetkezett növekedését.

A támogatási összeg maximuma hektáronként a következő lehet:

- 1000 és 2500 m² között 4300 euró (ha ez a szóban forgó birtok teljes szőlőtermő területe);
- 2500 m² felett
 - 1450 euró ott, ahol a hozam nem haladja meg a 20 hl/ha-t;
 - 3400 euró ott, ahol a hozam több, mint 20 hl/ha és kevesebb, mint 30 hl/ha;
 - 4200 euró ott, ahol a termésátlag több, mint 30 hl/ha és kevesebb, mint 40 hl/ha;
 - 4600 euró ott, ahol a hektáronkénti hozam több, mint 40 hl, de kevesebb, mint 50 hl;
 - 6300 euró ott, ahol a hektáronkénti hozam több, mint 50 hl, de kevesebb, mint 90 hl;
 - 8600 euró ott, ahol a hektáronkénti hozam több, mint 90 hl, de kevesebb, mint 130 hl;
 - 11100 euró ott, ahol a hektáronkénti hozam több, mint 130 hl, de kevesebb, mint 160 hl;
 - 12300 euró ott, ahol a hektáronkénti hozam több, mint 160 hl.

Azért, hogy a támogatási forma kellően hatékony eszköz legyen a feleslegek csökkentésére,

- a kivágandó felületnek 2500 m²-nél nagyobbak kell lennie abban az esetben, ha a birtok összes szőlőterülete meghaladja ezt a nagyságot;
- a magasabb termésátlagokat adó, azaz a feleslegek képzéséhez fajlagosan nagyobb mértékben hozzájáruló és a piacon kevésbé keresett, alacsonyabb minőségi kategóriájú borokat termő területek kivágását abszolút értékben nagyobb összegű támogatásokkal ösztönzi az uniós szabályozás. Ugyanakkor a prémiumok termelt bor literére jutó fajlagos összege a 20-50 hl/ha termelési kapacitású területeken lehet a legmagasabb (7. táblázat).

7. táblázat

A szőlőültetvények kivágási prémiumának maximális összege az Európai Unióban

Termelési kapacitás hl/ha	A prémium összege			
	euró/ha	ezer Ft/ha	euró/hl	ezer Ft/hl
-20	1 450	362,5	72,5 _≤	18,1 _≤
20,1-30	3 400	850	113,3-170	28,3-42,5
30,1-40	4 200	1 050	105-140	26,3-35
40,1-50	4 600	1 150	92-115	23-28,8
50,1-90	6 300	1 575	70-126	17,5-31,5
90,1-130	8 600	2 150	66,2-95,6	16,6-23,9
130,1-160	11 100	2 775	69,4-85,3	17,4-21,3
160,1-	12 300	3 075	<79,9	<20,0

Megjegyzés: A számítások 250 Ft/euró árfolyamon történtek.

Forrás: 1227/2000/EK bizottsági rendelet és az AKII Ágazati Ökonómiai Osztályán készült számítások.

Azokban az országokban, ahol a feleslegek mértéke alacsonyabb, kivételes elbánásként dönthetnek úgy, hogy az 1000 m²-nél nem kisebb, de a 2500 m²-t meg nem haladó területek után is nyújtanak támogatást ott, ahol a terület nem képezi az adott birtok teljes termőterületét. Ebben az esetben a hozamszinteknek megfelelő támogatást alkalmaznak.

A tagállamok minden borszerkezeti évre vonatkozóan jelentést adnak a Bizottságnak a kivágási támogatások fejében felszámolt ültetvényekről és a következő évi kivágásokra vonatkozó becslésekről. Ha nemzeti hatáskörben nyújtanak hasonló célú támogatást, a tagállamok arról is beszámolnak.

2.2.3. Szerkezetátalakítás és átállítás

Az alaprendelet értelmében nem tartozik a szerkezetátalakítás körébe a természetes élettartamuk végéhez ért szőlőültetvények „normál” megújítása. A végrehajtási rendelet meghatározza a „normál megújítás” fogalmát: azoknak a szőlőültetvényeknek a normál megújítása, amelyek természetes élettartamuk végéhez értek, azt jelenti, hogy újraterelik ugyanazt a parcellát ugyanazzal a fajtaival és ugyanolyan művelésmóddal. **Ezek szerint a hazai előregedett ültetvények is kaphatnak szerkezetátalakítási támogatást, amennyiben a három**

feltétel valamelyikének megváltoztatásával kerülnek újratelepítésre. A kérdés az, ami a definícióból nem derül ki, hogy a műveletlenül hagyott ültetvények, amelyek nem kerültek kivágásra, ugyancsak bevonhatók-e a szerkezetátalakításba? **Az EU vonatkozó jogszabályai alapján a válasz igen, vagyis a művelés nélkül hagyott ültetvények kivágási támogatásban nem részesíthetők, viszont átállíthatók.**

A szerkezetátalakítás végrehajtására vonatkozóan a tagállamok megállapítják:

- a szerkezetátalakítási és átállítási támogatás alá vonható parcellák minimális méretét;
- az intézkedések végrehajtására vonatkozó 5 évet meg nem haladó határidőt, a végrehajtandó intézkedések pénzügyi évekre történő ütemezését;
- az újratelepítési jogok felhasználására vonatkozó korlátozó szabályokat, amelyekre azért van szükség, hogy az új telepítések ne vezessenek a hozam növekedéséhez;
- a támogatás mértékét, a maximális támogatás szintjét, a támogatás-módosítás lehetőségeit és a támogatás emelt szintjét abban az esetben, amikor a kivágás megelőzi a telepítést.

A szerkezetátalakítási támogatást akkor nyújtják, amikor egy meghatározott intézkedés végrehajtását igazolták. A tagállamok kivételként intézkedhetnek arról, hogy a támogatást előlegként nyújtsák a termelőnek, még mielőtt valamely intézkedés végrehajtására sor kerül. Ennek feltétele, hogy

- az adott intézkedés végrehajtása megkezdődjön;
- a termelő biztosítékot helyezzen letétbe, amelynek összege a támogatás 120 százaléka, és a szóban forgó intézkedést az előleg folyósításától számítva 2 éven belül végrehajtsa;
- ha az adott termelő részesült már támogatási előlegben ugyanazon a parcellán egy korábbi intézkedés kapcsán, akkor azt az intézkedést végrehajtotta.

Ha egy gazdaságban nem hajtanak végre minden intézkedést a kidolgozott terv szerint, úgy a termelő a tervben nyújtott összes támogatást visszafizeti. Ha azonban az intézkedések több, mint 80 százalékát határidőre elvégezték, akkor a visszafizetés kétszerese a különbségnek.

A szerkezetátalakítás finanszírozásához a tagállamok minden év június 30-ig előterjesztést készítenek a Bizottságnak, amely tartalmazza:

- az elszámolást a folyó pénzügyi évre vállalt kiadásokkal kapcsolatban,
- a tagállamoknak a folyó pénzügyi évben esedékes további kiadásainak finanszírozására vonatkozó kéréseit (a támogatások első részleteinek kiegészítésére),
- számadást a későbbi pénzügyi évekre szóló kiadási előrejelzésekről és az érintett területekről egészen a szerkezetátalakítási és átállítási programok tervezett befejezéséig.

A Közösség a tagállam által bevallott és vállalt kiadásokat teljes egészében kiutalja, amennyiben az nem haladja meg az alaprendeletben megfogalmazott elvek szerint a tagállamnak járó támogatási összeget. A tagállamok pótlólagos finanszírozásra vonatkozó kéréseit pro rata alapon fogadják el, miután levonják a rendelkezésre álló összegből a tagállamok által előre bejelentett összegeket.

Ha a tagállamok által bevallott kiadások nem érik el a számukra a bizottsági kihelyezésben szereplő, hektárban kifejezett mértéket, akkor a finanszírozásra szolgáló pénzüsszeget is csökkentik a területtel arányos mértékben. Ha egy tagállam által ténylegesen vállalt kiadás valamely pénzügyi évben kisebb, mint az eredetileg meghatározott összeg 75 százaléka, a következő pénzügyi évre elismerhető kiadást és a megfelelő összes területet csökkentik, mégpedig a pénzügyi keret és a tényleges kiadás közötti különbség egyharmadával.

Ha a tagállamok nem készítik el határidőre az előterjesztést, vagy abból hiányoznak bizonyos információk, a Bizottság ideiglenesen csökkenti az előlegeket. A termelők szankcionálásából eredő visszafizetéseket természetesen levonják a közösségi finanszírozású kiadásokból. Valamely pénzügyi évre vonatkozó kiadások a tagállamok által október 16. és a következő év október 15. közötti tényleges kifizetéseket jelentik.

A tagállamok nyilvántartást vezetnek valamennyi terv részleteiről – akár elfogadták azokat, akár nem – és a tervek végrehajtása során hozott intézkedésekről. A tagállamok minden borpiaci évre vonatkozóan közlik a Bizottsággal az egyes tervekre lebontva az érintett terület nagyságát és annak átlaghozamát, valamint a szerkezetátalakítás eredményeként adódó területet és annak becsült átlaghozamát.

2.2.4. Információk és általános rendelkezések

A tagállamok közlik a Bizottsággal, hogy a termelési potenciál jegyzékét országos vagy regionális alapon készítik el. Ha egy tagállam a jegyzéket regionális alapon közli és regionális jogtartalékot hoz létre, úgy a két célra szolgáló régióknak azonosaknak kell lenniük.

A jegyzéket a következők alapján kell elkészíteni:

- A borszőlőfajtákkal beültetett területeket borkategóriák (m. t. minőségi bor, asztali bor, földrajzi jelzéssel ellátott asztali bor) szerinti részletezettségben kell megadni. Ha valamely borszőlőfajta részaránya jelentős, úgy azt is fel kell tüntetni a jegyzékben.
- A telepítési jogok állományára vonatkozó információknak tartalmazniuk kell (országos szintű jogtartalék esetében régiókra lebontva is)
 - a termelőknek átadott, de még fel nem használt telepítési jogok mennyiségét,
 - a termelők birtokában lévő, de még fel nem használt újratelepítési jogok mennyiségét,
 - az újonnan létesített telepítési jogokat, amelyeket még nem utaltak át jogtartaléknak,
 - valamint a jogtartalékban tartott összes telepítési jog mennyiségét.

- A jegyzékben jelölni kell a tartalmazott információk forrását.
- Az első alkalommal összeállított jegyzék az ültetvények két időpontra, a megelőző borpiaci évre, valamint a tagállam által választott, valamely történelmi hivatkozású borpiaci évre vonatkozó adatait tartalmazza.
- Az első jegyzék elkészítését követően évente kell azt aktualizálni.

A szőlőfajták osztályozásánál a következőkre kell figyelemmel lenni:

- A szőlőfajták bortermelés céljából való osztályozásánál a tagállamok megadják a fajták nevét, az elnevezés szinonimáit és a szőlő színét.
- A szőlőfajták osztályozása objektív kritériumokon alapul, mint például a termelésre való alkalmasság, a fajtából készített bor analitikai és érzékszervi jellemzői.
- A borszőlőfajtáknál meg kell jelölni azt is, hogy az illető fajta mely felhasználási célokra alkalmas még a borkészítésen kívül (étkezési célra, borpárlat készítésére, aszalásra vagy egyéb felhasználásra alkalmas szőlőfajta).
- A borszőlőfajták osztályozását régióként részletezve kell elkészíteni, ajánlott, engedélyezett és ideiglenesen engedélyezett kategóriák szerinti csoportosításban.
- Valamely tagállam osztályozásába csak olyan fajták vonhatók be, amelyek a 68/193/EGK irányelvnek megfelelnek, vagy amelyeket már a jogszabály megjelenése előtt természetesen tartottak és a tagállam területén ma is előfordulnak. (Ez utóbbi esetet közölni kell a Bizottsággal.)
- Amennyiben egy tagállam olyan szőlőfajtát osztályoz, amelyet korábban sem közösségi, sem országos jogszabály alapján nem osztályoztak, az adott fajtaival beültetett területek nem fordíthatók bortermelés céljára. Kivételt jelent, ha a tagállamok megengedik az érintett termelőknek, hogy az ilyen helyeken telepítési jogokat használjanak fel. A tagállamok ezekről az esetekről nyilvántartást vezetnek.
- A tagállamok minden borpiaci évben közlik a Bizottsággal az osztályozásukat, feltüntetve, ha bármilyen változtatást hajtottak végre.

A rendelet alapján teljesítendő közlések formanyomtatványait a rendelet mellékletei tartalmazzák.

2.2.5. Módosítások az 1227/2000/EK bizottsági rendelethez

A Bizottság **784/2001/EK**¹¹ rendelete – amely az 1227/2000/EK bizottsági rendeletet módosította – lehetővé teszi az újonnan létrehozott telepítési jogok felhasználását a szerkezetátalakítási intézkedések végrehajtása során, amennyiben az az adott parcella betelepítéséhez technikailag szükséges. Ez abban az esetben fordulhat elő, ha a rendelkezésre álló betelepítendő tábla területe meghaladja a kivágandó ültetvény méretét, és a termelőnek nincs elegendő újratelepítési joga az

¹¹ HL L 113. szám 2001. 04. 24.

adott parcella teljes beültetéséhez. Az így igénybevett új telepítési jogok mennyisége az átállítási tervben szereplő terület maximum 10 százalékát érintheti. A módosítás ezen kívül azt is előírja, hogy a szerkezetátalakítási támogatásokat az új telepítési jogok felhasználásának arányában csökkenteni kell.

Az **1253/2001/EK**¹² bizottsági rendelet másodízben módosította a termelési potenciálról szóló rendeletet. Ez a módosítás kizárólag a 2000/2001 borpiaci évre vonatkozóan tartalmaz előírásokat. A módosítás lehetővé teszi, hogy a szerkezetátalakítási intézkedés alkalmazásának első évében a kezdeti nehézségek miatt a tagállamok számára ne vesszenek el támogatások a Bizottság által előírányzott forrásokból. Bár ez a rendelkezés jelenleg már nem érvényes, érdemes mégis megismerni, hogy belépésünk után számunkra is elkerülhetők legyenek az esetleges, ilyen jellegű veszteségek.

Azok a tagállamok, amelyek a 2000/2001-es borpiaci évben kevesebb, mint 75 százalékát használták fel a Bizottság által részükre megállapított keretösszegnek, legkésőbb 2001. június 30-ig kérvényezhették a Bizottságnál a folyó gazdasági évre jutó kiadások további finanszírozását, amelynek maximális értéke az eredeti keretösszeg 75 százaléka lehetett.

Azok a tagállamok viszont, amelyek a megítélt pénzügyi keret 75 és 100 százalék közötti részét használták fel, további támogatásokért folyamodhattak egészen az engedélyezett összeg erejéig.

Mindkét esetben a Bizottság június 30-a után a lehető leghamarabb értesítette a tagállamot arról, hogy kérelme milyen mértékben került elfogadásra. A rendelkezésre álló keretből levonásra került a már felhasznált, illetve a módosítás nyomán felhasználásra kerülő összeg, a maradék felosztása pedig pro rata alapon történt az igénylő tagállamok között.

¹² HL L 173. szám 2001. 06. 27.

3. A termelési potenciál alakulására vonatkozó intézkedések működésének tapasztalatai az Európai Unióban

3.1. A szerkezetátalakítási programba bevont közösségi források nagysága, tagállami felosztása és felhasználása

A Bizottság 2000/503/EK¹³ határozata állapította meg a tagállamok részesedésének mértékét az Unió által fizetett szerkezetátalakítási támogatásokból a 2000/2001. borpiaci évben (8. táblázat). A szétosztás kritériumait az 1493/1999/EK tanácsi rendelet 14. cikke határozta meg: „A támogatás első részleteit a Bizottság évente állapítja meg a tagállamoknak objektív kritériumok alapján, a különleges helyzetek és szükségletek, valamint az intézkedés céljának eléréséhez szükséges erőfeszítések figyelembevételével.”

A gyakorlatban a támogatások területi felosztása az 1493/1999/EK tanácsi rendelet 14. cikke 3. bekezdésének megfelelően a tagállamok szőlőtermő felületének arányában történt. Ez megegyezik az újonnan létrehozott telepítési jogok tagállami felosztásának arányaival.

8. táblázat

A 2000/2001-es borpiaci évben szerkezetátalakításra meghatározott források az Európai Unió tagállamaiban

Tagállam	Előzetes pénzügyi keret		
	Terület (hektár)	Összeg (millió euró)	1 ha-ra jutó (euró/ha)
Németország	1 624	12,61	7 764,8
Görögország	1 162	8,28	7 125,6
Spanyolország	18 371	122,11	6 646,9
Franciaország	14 359	104,14	7 252,6
Olaszország	13 693	100,31	7 325,6
Luxemburg	19	0,15	7 894,7
Ausztria	780	5,47	7 012,8
Portugália	3 980	26,66	6 698,5
Összesen	53 988	379,73	7 033,6

Forrás: Official Journal of the European Communities L 204. 9.8.2000. és az AKII Ágazati Ökonómiai Osztályán készült számítások.

Az irányadó jogszabályok alapján a tagállamok részére juttatandó pénzügyi keretek meghatározásánál figyelembe kellett volna venni az 1260/1999/EK tanácsi rendelet előírásait is, amely szerint az 1. célterületbe sorolt régiók magasabb támogatásban részesülhetnek. A támogatások nagyságrendjét befolyásolhatták volna a tagállamok által megadott költség-előirányzatok is. Az Európai Unió tagállamaiban ugyanis rendkívül eltérőek lehetnek a telepítési költségek a termőhelyi adottságok, a művelésmód, a felhasznált eszközök, anyagok árszintje és a bérszínvonal függvényében.

¹³ HL L 201. szám 2000. 08. 09.

Mivel azonban az eltérések az egyes tagállamok közösségi forrásokból való és a területi részesedése között minimális, az a következtetés adódik, hogy a rendelkezésre álló EU-források felosztása is a tagállamok szőlőterülete arányában történt (9. táblázat). Az EU tehát nem ad fajlagosan több pénzt a szegényebb országoknak a szőlőtermelésük korszerűsítésére. A tagállamok viszont az általuk fontosabbnak ítélt intézkedéseket magasabb támogatásokkal honorálhatják az EU által meghatározott pénzügyi keretek között a többi intézkedés rovására.

9. táblázat

Az Unió tagállamainak szőlőterülete, a szerkezetátalakítás által érintett területek és pénzügyi keretek összefüggései

Tagállam	1998. évi szőlőterület		Szerkezetátalakítási támogatások				Eltérés a pénzügyi és a területi részesedés között, százalékpont
	ezer ha	százalék	Terület		Pénzösszeg		
			ha	százalék	millió euró	százalék	
Németország	102	3,05	1 624	3,01	12,61	3,32	0,31
Görögország	70	2,09	1 162	2,15	8,28	2,18	0,03
Spanyolország	1 140	34,07	18 371	34,03	122,11	32,16	-1,87
Franciaország	901	26,93	14 359	26,60	104,14	27,42	0,83
Olaszország	827	24,72	13 693	25,36	100,31	26,42	1,05
Luxemburg	1	0,03	19	0,04	0,15	0,04	0,00
Ausztria	48	1,43	780	1,44	5,47	1,44	0,00
Portugália	256	7,65	3 980	7,37	26,66	7,02	-0,35
Összesen	3 346	99,97	53 988	100,00	379,73	100,00	0,00

Megjegyzés: Az EU tagállamainak területi adatai nem adják ki pontosan a 100 százalékot, mivel az Egyesült Királyság is rendelkezik 1000 hektár szőlőterülettel, ő azonban nem vesz részt a szerkezetátalakításban.

Forrás: Eurostat, az EU Bizottság 2000/503/EK határozata és az AKII Ágazati Ökonómiai Osztályán készült számítások.

Az egyes borpiaci években az egy-egy tagállamra jutó szerkezetátalakítási támogatások végleges összege az 1227/2000/EK bizottsági rendelet 16-17. cikkeinek előírásai alapján alakul ki (10. táblázat). A tagállamok minden év június 30-ig előterjesztést készítenek a Bizottságnak a folyó pénzügyi évben teljesített kiadásairól, illetve a folyó pénzügyi évben esedékes további költségeikről. A Bizottság a tagállamok ténylegesen vállalt kiadásait a korábbi bizottsági támogatás-előirányzatok mértékéig megfinanszírozza. A további finanszírozási kérések kielégítése a tagállamok részére a rendelkezésre álló maradék forrásokból a pótlólagos finanszírozási igények alapján arányosan történik. A megítélt kiegészítő támogatások hektáronkénti összege közelíti az előzetes pénzügyi keretek által kijelölt hektáronkénti támogatásokat.

10. táblázat

A szerkezetátalakítási támogatások által érintett területek és a támogatások végleges nagysága az EU tagállamaiban a 2000/2001-es borpiaci évben

Tagállam	Tagállami kiadások 2001. június 30-ig		Kiegészítésként megítélt támogatás		Összes támogatás		
	Terület (hektár)	Összeg (millió euró)	Terület (hektár)	Összeg (millió euró)	Terület (hektár)	Összeg (millió euró)	1 ha-ra jutó (euró/ha)
Németország	2 582	9,81	361	2,80	2943	12,61	4 284,74
Görögország	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00
Spanyolország	22 582	122,10	7 463	49,61	30 045	171,71	5 715,20
Franciaország	18	0,08	5 185	37,60	5 203	37,68	7 242,63
Olaszország	15 960	100,31	2 010	14,73	17 970	115,04	6 401,65
Luxemburg	0	0,00	14	0,11	14	0,11	8 035,71
Ausztria	887	5,47	936	6,56	1 823	12,03	6 599,64
Portugália	5 132	26,67	581	3,89	5 713	30,56	5 349,77
Összesen	47 161	264,45	16 550	115,30	63 711	379,75	5 960,53

Forrás: <http://europa.eu.int/comm/agriculture/newsroom/de/124.htm> és az AKII Ágazati Ökonómiai Osztályán készült számítások.

A Bizottság által meghatározott tagállami támogatások összegét (a források 100 százaléka) uniós szinten a megjelölt terület 118 százaléka osztották el a tagállamok (11. táblázat). A közösségi támogatások lehetőségét Ausztria használta ki legjobban: az előzetesen meghatározott területi keret 2,3-szeresén a támogatások csaknem 2,2-szeresét fizethette ki a termelőknek. Spanyolország a terület 163,5 százaléka az előzetes EU-források 140,6 százaléka költséte el. Franciaország és Luxemburg voltak azok a tagállamok, akik sem a terület, sem a pénzügyi keret tekintetében nem használták ki a rendelkezésükre bocsátott támogatásokat. Görögország pedig teljesen kimaradt a szerkezetátalakítási támogatások igénybe vételéből, mivel még nem készítette el a termelési potenciálról szóló jegyzéket.

A nemzeti források felhasználása tekintetében valószínűsíthető, hogy Németország fordította a legtöbbet az uniós támogatások kiegészítésére. Mivel a tényleges támogatás felhasználási adatok alapján az 1 hektárra jutó támogatás nagysága Németország esetében csak 55 százaléka a Bizottság által előzetesen meghatározotténak, a fennmaradó 45 százaléknál kiegészítést a tagállam vállalhatta magára (11. táblázat). Franciaországban csaknem 100 százaléka az EU finanszírozta a struktúraátalakítási támogatásokat. A nemzeti hozzájárulás aránya a szerkezetátalakítás ösztönzéséhez a többi tagállam esetén 20 százalék körüli, vagy az alatti mértékű lehetett.

A szerkezetátalakítási támogatások felhasználása és a pénzügyi keretek kihasználtsága az EU egyes tagállamaiban a 2000/2001-es borpiaci évben

Tagállam	Előzetes keret			Tényleges felhasználás			A rendelkezésre álló keretek kihasználtsága, százalék		
	Terület (hektár)	Összeg (millió euró)	1 ha-ra jutó támogatás (euró/ha)	Terület (hektár)	Összeg (millió euró)	1 ha-ra jutó támogatás (euró/ha)	Terület	Összeg	1 ha-ra jutó
Németország	1 624	12,61	7 764,8	2 943	12,61	4 284,74	181,2	100,0	55,2
Görögország	1 162	8,28	7 125,6	0	0,00	0,00	0,0	0,0	0,0
Spanyolország	18 371	122,11	6 646,9	30 045	171,71	5 715,20	163,5	140,6	86,0
Franciaország	14 359	104,14	7 252,6	5 203	37,68	7 242,63	36,2	36,2	99,9
Olaszország	13 693	100,31	7 325,6	17 970	115,04	6 401,65	131,2	114,7	87,4
Luxemburg	19	0,15	7 894,7	14	0,11	8 035,71	73,7	75,0	101,8
Ausztria	780	5,47	7 012,8	1 823	12,03	6 599,64	233,7	219,9	94,1
Portugália	3 980	26,66	6 698,5	5 713	30,56	5 349,77	143,5	114,6	79,9
Összesen	53 988	379,73	7 033,6	63 711	379,75	5 960,53	118,0	100,0	84,7

Forrás: <http://europa.eu.int/comm/agriculture/newsroom/de/124.htm> és az AKII Ágazati Ökonómiai Osztályán készült számítások.

A Bizottság 2001/666/EK¹⁴ számú határozata jelölte meg a tagállamok részére a szerkezetátalakítási és átállítási támogatások által érintett területek és források mértékét a 2001/2002. borpiaci évre (12. táblázat). A pénzügyi keretek meghatározásánál a vonatkozó jogszabályok általános feltételei mellett a Bizottság két tagállam – Franciaország és Görögország – esetében érvényesítette az 1227/2000/EK végrehajtási rendelet 17. cikk 4. bekezdésének szigorító rendelkezését. Eszerint, ha egy tagállam egy adott gazdasági évben kevesebb, mint 75 százalékát használja fel az előirányzott forrásoknak, úgy a rá következő gazdasági évre esedékes kiadásokat és a hozzá tartozó területet a különbség harmadával csökkentik.

12. táblázat

A Bizottság által a 2001/2002. borpiaci évre meghatározott szerkezetátalakítási támogatások és annak változásai az előző évi kerethez képest az EU tagállamaiban

Tagállam	2001/2002-es borpiaci év			2001/2002 az előző gazd. év százalékában		
	Terület (hektár)	Összeg (millió euró)	1 ha-ra jutó (euró/ha)	Terület (hektár)	Összeg (millió euró)	1 ha-ra jutó (euró/ha)
Németország	1 776	13,79	7 761,82	109,4	109,3	100,0
Görögország	1 028	7,32	7 123,54	88,5	88,4	100,0
Spanyolország	23 192	154,16	6 647,12	126,2	126,2	100,0
Franciaország	12 827	93,02	7 251,81	89,3	89,3	100,0
Olaszország	15 910	116,57	7 326,90	116,2	116,2	100,0
Luxemburg	21	0,17	7 952,38	110,5	111,3	100,7
Ausztria	1 079	7,57	7 012,97	138,3	138,3	100,0
Portugália	4 391	29,41	6 697,34	110,3	110,3	100,0
Összesen	60 224	422,00	7 007,17	111,6	111,1	99,6

Forrás: <http://europa.eu.int/comm/agriculture/newsroom/de/124.htm> és az AKII Ágazati Ökonómiai Osztályán készült számítások.

A 2001/2002. borpiaci évre meghatározott szerkezetátalakítási támogatások mennyisége az Unió egészére nézve 11 százalékkal bővült. A korábbi 380 millió euróról 422 millióra nőtt a támogatások volumene, amelyet az előző évi 53988 hektárral szemben 60224 hektárra irányoztak elő. Az egy hektárra jutó támogatások szinten maradtak, mivel a támogatások mennyisége és a területnagyság azonos mértékben változott. Kivételt Luxemburg képez, aki már az előző gazdasági évben is magasabb fajlagos támogatást kapott a számára előzetesen meghatározottnál. A két szankcionált tagállam támogatáscsökkenése miatt felszabadult források szétosztásra kerültek a többi ország között. Saját számítások szerint ennek összege mintegy 25 millió euró, amelynek több, mint 73 százalékát Spanyolország, 21 százalékát Olaszország, 6 százalékát pedig Ausztria kapta meg.

¹⁴ HL L 233. szám 2001. 08. 31.

3.2. Az Európai Unió kivágási programjának végrehajtása Ausztriában¹⁵

Az Európai Unió borsipiaci rendtartásának végrehajtását az összes piacszabályozási intézkedés tekintetében (támogatás a szőlőtermesztés végleges felhagyásáért, lepárlás, a mustfelhasználás támogatása, a tárolás támogatása, valamint a szerkezetátalakítás és átállítás támogatása) Ausztriában a mezőgazdasági miniszter rendelete szabályozza.

A kivágási támogatások célja, hogy a szőlőművelésre kevésbé alkalmas területeket a termelésből kivonják. A támogatással kivágható területeket a járási közigazgatási hivatalok¹⁶ rendelet útján jelölik ki. **Az ültetvény kivágása támogatással a termelő részére a kivágott területtel azonos mértékű telepítési jog végleges elvesztését jelenti.**

A kivágási intézkedésben részt venni szándékozó igénylők kérvényeiket az illetékes katasztert vezető hatóságon¹⁷ keresztül juttathatják el a Mezőgazdasági és Erdészeti, Környezet- és Vízgazdálkodási Minisztériumba (a továbbiakban a minisztérium) engedélyezésre. A katasztert vezető hatóságok egyeztetik a kérelmezők szőlőültetvényekre vonatkozó adatait.

A kivágási támogatásra a szőlőültetvény művelője jogosult. Amennyiben ez a személy nem azonos a szőlőültetvény tulajdonosával, a kérelemhez mellékelni kell a tulajdonos hozzájárulását a kivágáshoz.

A kivágásra vonatkozó kérelmek befogadása folyamatosan történik. A kivágás megkezdése csak az engedély kiadása után lehetséges.

A szőlőültetvények megszüntetéséért járó prémiumot és a szerkezetátalakítási támogatást ugyanaz az üzem nem kaphatja meg. **A szőlőtermelőnek tehát el kell döntenie, hogy felhagy a szőlőtermeléssel, vagy pedig átállítja az ültetvényét.**

Támogatásban részesülhet az a kivágandó szőlőterület, amely

- a járási közigazgatási hivatal rendelete alapján kijelölésre került, ezért a kivágási prémiumra jogosult;
- mérete legalább 10 ár, azaz 1000 m²;
- a kivágásra szánt ültetvény ápolts és karbantartott, de legalábbis rendszeres metszésben részesített;

¹⁵ Bundesministerium für Land- und Forstwirtschaft Umwelt und Wasserwirtschaft. 2000. *Prämie zur endgültigen Aufgabe des Weinbaus „EU-Rodungsaktion“*. Merkblatt. Wien: BMLFUW

¹⁶ Ezek járási hivatalok, ahol a termőterület szabályozással kapcsolatos összes feladatot végzik, ez az ültetvénykatasztert vezető hatóság Alsó-Ausztriában és Burgenlandban, illetve ők tartják nyilván a zárjegy forgalmát is.

¹⁷ A katasztert vezető hatóság Alsó-Ausztria és Burgenland tartományokban a járási közigazgatási hivatal, Steiermark tartományban a Mezőgazdasági Kamara Borászati Osztálya, Bécsben pedig a Magistrat Abteilung 40. (Bécs város tanácsának 40. számú ügyosztálya).

- az érintett területen a kivágást megelőző 10 borpiaci évben nem szegték meg a közösségi és a nemzeti borjog előírásait;
- az ültetvény telepítése legalább 10 évvel a tervezett kivágást megelőzően történt
- és a szóban forgó terület átállítására még nem vettek fel támogatást.

A kivágási támogatást átalányként fizetik, függetlenül az ültetvény termőképességétől 1000 és 2500 négyzetméter ültetvényterület között, amennyiben ez az üzem összes területe, vagyis a szőlőtermeléssel teljes egészében felhagy a gazda.

Más esetekben a fizetett prémium összege függ a kivágandó ültetvények termőképességétől. A **gazdaság átlagos termelési potenciálját** a katasztert vezető hatóság állapítja meg az **elmúlt 5 borpiaci év átlagtermései alapján**. Ehhez a szőlőtermelőnek be kell nyújtania az adott időszakra vonatkozó termelési jelentéseit.

A számítás a következőképpen történik:

- Alapesetben a termelési potenciál kalkulációjánál az 5 borpiaci év közül a legjobb és a legrosszabb termésű év adatai nem kerülnek figyelembe vételre.
- Két, túlságosan nagy termés kieséssel jellemezhető év esetén a kedvezőtlen időjárási viszonyok (például fagy, jégeső, aszály) miatt a maradék 3 év adataiból számítják az átlagot.
- Ha az elmúlt 5 borpiaci év során több, mint két alkalommal fordult elő nagyarányú termés kiesés, akkor az ezt közvetlenül megelőző évek hozamai alapján számítanak átlagot. A figyelembe vételre kerülő borpiaci éveket tehát úgy kell kijelölni, hogy az legalább 3 olyan legközelebbi év legyen, amikor nem volt túlzott mértékű a termés kiesés.

Ha a termelési jelentések nem állnak rendelkezésre a termelési potenciál számításához, akkor más igazolást kell bemutatni, például a pinckönyvet, vagy a szállító okmányokat.

Normál esetben a katasztert vezető hatóság azt ajánlja a minisztériumnak, hogy a kivágandó ültetvény átlagos termőképessége legyen egyenlő az általa számított üzemi átlagos termelési kapacitással. Bizonyos körülmények esetén (például kiemelkedően jó vagy rossz fekvésű részek előfordulása a kivágandó ültetvényben az üzem többi részéhez viszonyítva) a katasztert vezető hatóság ajánlatot tehet arra is, hogy a kivágandó terület termőképességét a gazdaság átlagos termelési potenciáljától eltérő mértékben határozzák meg. Ebben az esetben természetesen figyelembe veszik az ültetvény korát, a tőkék állapotát és a tőhiány mértékét is az ültetvényben.

A katasztert vezető hatóság a megvizsgált kérelmeket a minisztérium részére továbbítja, ahol megállapítják a kivágandó ültetvény termőképességét és a kivágási prémium összegét. Amennyiben a kérelem alapján minden előírás teljesül, a minisztérium megadja az engedélyt az ültetvény kivágására. Az intézkedést – a vis major esetek kivételével – 6 hónap alatt kell végrehajtani.

A kivágás végrehajtását a katasztert vezető hatósághoz kell bejelenteni, ahol ellenőrzik az intézkedés szabályszerű teljesítését és bejegyzik a szőlőkataszterbe a szóban forgó területre a telepítési jog elvesztését. Miután a katasztert vezető hatóság megerősíti a minisztérium felé a kivágás tényét, kerül kifizetésre a kivágási prémium.

3.3. Ausztria szerkezetátalakítási programja a szőlőültetvények korszerűsítésére¹⁸

A termelési potenciálra vonatkozó rendelet jelentősége az EU korábbi borpiac-szabályozási rendszerével ellentétben az, hogy az ún. nemzeti végrehajtási programok keretében minden eddiginél szélesebb mozgásteret enged a tagállamoknak a szőlőültetvények strukturális átalakításának tervezésében és lebonyolításában.

Az új borpiaci szabályozás keretében bevezetett szerkezetátalakítási intézkedés számos támogatandó tevékenységet foglal magába. Ausztriában nincsenek területenként vagy regionálisan egységesen kezelt programok, minden szőlőtermelő bármely részintézkedés, vagy részintézkedések kombinációjának végrehajtását vállalhatja, attól függően, hogy gazdasága számára melyik jelenti az optimális megoldást a versenyképesség javítására.

A szőlőültetvények átállítása

A szőlőültetvények átállítása három intézkedést foglal magába:

- Fajtaváltás;
- Termesztéstechnológia-váltás;
- Termőhely-váltás (talajvédelmi intézkedések).

A három intézkedés bármelyike külön-külön, illetve bármelyek együttes kombinációja is támogatásban részesíthető.

A megváltozott fogyasztási szokások – elsősorban a szőlőfajták vonatkozásában – és a szőlőművelési technikák fejlődése következtében az osztrák gazdák számára is szükségyszerű, hogy alkalmazkodjanak a kialakult piaci helyzethez. Ez a részintézkedés magába foglalja a szőlőtelepítés összes munkafázisának a támogatását: idetartozik a talaj-előkészítés, tápanyag-feltöltés, a szaporítóanyag ültetése és vadkár elleni védelme, az ápolás és a nevelés költségei, valamint a tamberendezés építésének támogatása.

A termesztéstechnológia-váltás szempontjából a sortávolság, a művelésmód, a szőlősorok vezetése (a lejtéssel azonos, illetve keresztirányú) és az állománysűrűség (amennyiben egy tőke tenyészterülete az új ültetvényben nem

¹⁸ Bundesministerium für Land- und Forstwirtschaft Umwelt und Wasserwirtschaft. 2000. *Umstellung und Umstrukturierung*. Merkblatt. Wien: BMLFUW

nagyobb, mint $2,8 \text{ m}^2$) megváltoztatása élvez támogatást. Mivel ez utóbbi esetben az egyes szőlőtőkék terhelése alacsonyabb, ezáltal jobb lesz a szőlő és a bor minősége, emelt szintű támogatás jár a nagyobb tőszámú ültetvények telepítése esetén. Az új ültetvények létesítéséhez kizárólag minőségi borszőlőfajta szaporítóanyaga használható fel.

Az ültetvények átállítására járó támogatás számításánál figyelembe vették az új telepítés előkészítése alkalmával felmerülő meliorációs költségeket is. A szőlőültetvények dombvidéki termőhelyen, illetve meredek hegyoldalon történő telepítése jelentősen csökkenti a fagyveszélyt, és az intenzívebb besugárzás következtében magasabb minőségű szőlő alapanyag előállítását teszi lehetővé. A terület lejtésétől függően a teraszírozásnak két formáját különböztetik meg, amelyek támogatása az eltérő beruházási költségek miatt különböző:

- Dombvidéki telepítés: a telepítendő szőlőültetvénynek legalább kétharmada 16 százaléknál magasabb, de 26 százaléknál alacsonyabb lejtőszögű területet foglal el, vagy a területek átlagos lejtése 16-26 százalék közötti.
- Meredek hegyoldalon történő telepítés: a telepítésre kerülő ültetvény legalább kétharmada 26 százaléknál magasabb lejtőszögű területen fekszik, vagy a telepítendő ültetvények átlagos lejtése 26 százalék feletti.

Tagosítás a síkvidéki termőhelyeken

A birtokösszevonás jelentősen javítja a területek művelhetőségét, ezért a szőlőtermesztésben támogatják a tagosítást. A tagosítás alatt az agrárhivatalok által végrehajtott birtok-összevonási és a földbirtokrendezésre irányuló eljárásokat kell érteni az 1951. évi birtokrendezési törvény alapján. A támogatás feltétele, hogy az érintett terület 100 százaléka 16 százalék alatti lejtésű legyen. Ez a részintézkedés támogatásban részesíti a tagosítás keretében létrehozott új telepítés megvalósításához szükséges összes munkaműveletet. További feltétel, hogy az új ültetvények telepítéséhez csak minőségi borszőlőfajták szaporítóanyaga használható fel.

Amennyiben a tagosítás domb- illetve hegyvidéken történik, a tevékenység nem képez önálló részintézkedést. A szőlőültetvények átállítására meghatározott támogatások a domb- és hegyvidéki fekvésekben ugyanis fedezik az összes felmerülő költséget, így a tagosítást is.

Teraszírozás

A szőlőültetvényekben fontos feladat az erózió elleni védekezés, ezért a szerkezetátalakítás támogatásban részesíti az új teraszok építését, illetve a már meglévő, de erősen károsodott teraszok rekultiválását is. E részintézkedés a 16 százalékot meghaladó fekvések esetében alkalmazható. A teraszírozással együtt járó új ültetvénytelepítéseknél is kötelező a minőségi borszőlőfajták szaporítóanyagának használata.

Ha a teraszírozás a szerkezetátalakítás keretében (új teraszok építése vagy felújítása) a szőlőültetvény újratelepítése nélkül történik, az intézkedés végrehajtása csak abban az esetben érdemes a támogatásra, amennyiben legalább 100 folyóméter rézsú, vagy 20 m² teraszfal kialakításra (felújításra) kerül.

Öntözés

Az öntözőberendezések létesítése a szárazabb fekvésű termőhelyeken alkalmas eszköz lehet a minőség biztosítására és javítására, ezért ez a részintézkedés is szerepel a szerkezetátalakítási program támogatásban részesíthető céljai között. A támogatás kiterjed az öntözőberendezések valamennyi részegységének telepítésére (kutak, szivattyútelep, elosztóvezetékek, öntözőfejek és vezérlőegységek).

Az öntözési beruházások megvalósítása és a támogatás igénybevétele szempontjából kívánatos, hogy az öntözőberendezések már meglévő vízellátó rendszerekhez kapcsolódjanak, vagy közösségi beruházásban készüljenek el. A gazdaságok egyedi öntözőrendszereinek kiépítése abban az esetben élvez csak támogatást, ha a tartományi kormány illetékes hivatala megerősíti, hogy a közös beruházás nem kivitelezhető, vagy gazdaságosan nem valósítható meg.

Kivágások

Amennyiben az ültetvények kivágása a szerkezetátalakítási intézkedésekkel összefüggésben történik, azaz az ültetvény kivágása megelőzi az új szőlő telepítését, magasabb támogatás igényelhető, mint az ún. „előrehozott telepítési jogok” felhasználása esetén. Ez utóbbinál az új ültetvény telepítését követően maximum 3 éven belül kell kivágni a régi ültetvényt.

A szerkezetátalakítási program egyes részintézkedései, például a teraszírozás, mint kultúrtáj formáló elem, vagy az öntözés támogatása részét képezik a vidékfejlesztési intézkedéseknek is. A szerkezetátalakítási projektek ezért adott esetben csak akkor támogathatók, ha azok a vidékfejlesztés keretében nem részesültek támogatásban. A két forrásból való támogathatóságnak költségvetési okai vannak, mivel a vidékfejlesztési keretben nincs elég pénz az összes szükséges intézkedés támogatására.

A szerkezetátalakítási tervben szereplő célok támogatási mértékeit a 13. táblázat tartalmazza.

13. táblázat

Az EU-támogatások nagysága Ausztria szerkezetátalakítási tervében

Részintézkedések	Támogatások*		
	ATS/ha	euró/ha	Ft/ha
1. Ültetvények átállítása	46 000	3 342,95	835 738
– dombvidéki fekvésben	121 000	8 793,41	2 198 353
– meredek hegyoldalon	137 000	9 956,18	2 489 045
– prémium a tőszám növeléséért	9 000	654,06	163 515
2. Tagosítás sík vidéken	116 000	8 430,05	2 107 513
3. Rézsús teraszok építése			
– Új terasz építése vagy rekultiváció (A támogatás a rézsúk folyómétere alapján számítható.)	100 ATS/fm	7,27 euró/fm	1 818 Ft/fm
– Új ültetvény telepítése esetén	ld. 1. pont	ld. 1. pont	ld. 1. pont
4. Támfalak építése			
– Új terasz építése vagy rekultiváció (A támogatás a támfalak m ² -ben kifejezett mérete alapján számítható.)	500 ATS/m ²	36,34 euró/m ²	9 085 Ft/m ²
– Új ültetvény telepítése esetén	ld. 1. pont	ld. 1. pont	ld. 1. pont
5. Öntözés (Saját forrás: a számlákkal igazolható költségek 50 százaléka, max. 15000 ATS/ha)	a beruházási költségek 50 százaléka, de legfeljebb 46000 ATS/ha (3342,95 euró/ha, 835820 Ft/ha)		
6. Kivágás (Az 1. pontban lévő támogatások a mellékelt összegekkel növekednek hektáronként.)	22 000	1 598,80	399 700

* Az 1. célterülethez tartozó Burgenland esetében a támogatások maximum a megadott támogatási értékek 50 százalékával növekedhetnek.

Megjegyzés: A számítások 250 Ft/euró és 18,168 Ft/ATS árfolyamon történtek.

Forrás: Internetről a www.austrian.wine.co.at címen és az AKII Ágazati Ökonómiai Osztályán készült

3.4. A szerkezetátalakítási intézkedések végrehajtásának rendje Ausztriában

A szerkezetátalakítási támogatásokat a 2000/2001-es borpiaci évtől lehetett igénybe venni előreláthatólag 2005. július 31-ig.

Támogatást igényelhet minden szőlőtermelő (természetes vagy jogi személy), aki jogosult telepítési jog feletti rendelkezésre és az átállítási intézkedést végrehajtja. Ha az átállítandó terület nem a támogatást igénylő tulajdona, a jogosultság bizonyítására szükséges a tulajdonos hozzájárulása, vagy bármely igazolás, például a haszonbérleti szerződés bemutatása.

Ahhoz, hogy a szerkezetátalakítási intézkedés végrehajtható legyen, szükség van egy **szőlőültetvény kivágására**, vagy egy már **létező telepítési jog** (új telepítési jog, vagy újratelepítési jog) **felhasználására**. Egy adott intézkedés végrehajtásánál a kettő kombinációja is lehetséges: 1 hektár szerkezetátalakítása történhet például 0,5 hektár szőlő kivágása és 0,5 hektár meglévő telepítési jog alapján is. **Amennyiben az ültetvénykivágás a szerkezetátalakítás keretében történik, úgy a keletkezett újratelepítési jogot a terület átállítására kell felhasználni.**

Ha kivágnak egy szőlőültetvényt, a szerkezetátalakítást nem feltétlenül ugyanazon a parcellán kell végrehajtani. Az EU vonatkozó jogszabálya alapján arra azonban ügyelni kell, hogy a telepítési jog más termőhelyen való felhasználása ne vezessen a termelési potenciál növekedéséhez. Hogy az intézkedések valóban hatékonyak legyenek, az átállításban résztvevő parcellák méretének alsó határt szabtak: **sem a kivágott, sem pedig az átállított ültetvény területe nem lehet kisebb 1000 négyzetméternél.**

Ugyanakkor, hogy minél több üzem javíthassa versenyképességét és termelésének feltételeit, meghatározták azt is, hogy **a szerkezetátalakítás gazdaságoként legfeljebb a területek egyharmadára terjedhet ki**. Mindez 3 hektár átállítási felület nagyság felett érvényes, továbbá kivételt jelentenek e szabály alól a tagosítás és az öntözési részintézkedések is.

Az EU termelési potenciált szabályozó rendelkezéseinek megfelelően Ausztriában is kijelölték a járási közigazgatási hatóságok azokat a területeket, amelyek kivágásáért prémiumot fizetnek. Természetesen a kijelölt területek a szerkezetátalakítás keretében is kivágásra kerülhetnek. Az előbbieket alapján az itt gazdálkodók tehát két lehetőség közül választhatnak:

- a kivágott felületen a szőlőtermesztés feladásáért igénybe veszik a kivágási támogatást,
- vagy pedig a szerkezetátalakítási támogatások segítségével átállítják a felületet. Ez esetben azonban az újratelepítés nem történhet kivágásra kijelölt területen.

A szerkezetátalakítási támogatást igénylők **„átállítási tervet”** készítenek, amelyben bemutatják a végrehajtani kívánt intézkedést. Az „átállítási terv” készítése tulajdonképpen egy űrlap kitöltését jelenti, amelyet a tartományi mezőgazdasági kamara illetékes járási hivatalához kell benyújtani. Ha szükséges, itt a gazdák szaktanácsadásban is részesülhetnek a végrehajtani kívánt intézkedéssel és a piaci lehetőségekkel kapcsolatban.

A kérelmeket innen az illetékes katasztert vezető hatósághoz továbbítják, ahol a szőlőültetvények kérelemben foglalt adatait összevetik a kataszteri nyilvántartással. Ha kétség merül fel az adatok pontosságát illetően, a hatóság ültetvénybejárást is végez.

A katasztert vezető hatóság ezután a kérelmeket a minisztérium részére továbbküldi. Ha a minisztérium úgy találja a kérelem alapján, hogy minden előírt

feltétel teljesül, engedélyezi a szerkezetátalakítási intézkedések végrehajtásának megkezdését. Az engedély tartalmazza a támogatások várható összegét és a biztosíték nyújtásával kapcsolatos információkat is.

A munkák megkezdését a gazdálkodóknak haladéktalanul, de legkésőbb a kérelem benyújtását követő április 30-ig be kell jelenteniük a minisztériumnak (kivételesen az öntözés és a teraszírozás). A támogatások teljes összegének kifizetése előlegként történik, de csak az EU borpiaci rendtartás által előírt 120 százalékos mértékű biztosíték nyújtása ellenében.

A támogatásokat a munkák tényleges megkezdése után fizetik ki, a rendelkezésre álló források mértékének megfelelően a május 1-től június 30-ig terjedő időszakban. Nagyon fontos, hogy a munkák megkezdésének bejelentése minél előbb – legkésőbb azonban a támogatási kérelem beadását követő április 30-ig – megtörténjen, mivel a kifizetéseket a beérkezési sorrendnek megfelelően, a források kimerüléséig teljesítik.

Minden egyes gazdasági évben a támogatások kifizetésére vonatkozóan három eset lehetséges:

- A megkezdett munkálatok egészére nézve elegendő a pénzeszközök mennyisége, vagyis az igénylők részére május 1. és június 30. között sor kerülhet a támogatások kifizetésére.
- Előfordulhat, hogy kellő pályázó hiányában nem kerül kihasználásra az EU Bizottság által felállított területi kvóta, így a Bizottság csökkenti az Ausztria részére meghatározott támogatásra fordítható pénzüsszeget. Ha az így kialakult források mennyisége nem fedezi a megkezdett intézkedések támogatását, a pályázók a május 1. és június 30. közötti időszakban csak arányosan csökkentett (aliquot) kifizetésekben részesülhetnek. Ezzel egyidőben a biztosítékok csökkentéssel arányos része felszabadításra kerül.
- Ha a támogatások számított összege a megkezdett munkák vonatkozásában magasabb, mint az Unió által biztosított összeg, a pályázók – amelyek igényeit a pénzüsszegek elégtelen volta miatt már nem tudták a kifizetéseknel figyelembe venni – értesítést kapnak a minisztériumtól, hogy részükre a támogatások kifizetésére később kerül sor.
 - Ha a Bizottság megítéli az Ausztria által a folyó gazdasági évre igényelt kiegészítő forrásokat (ez a többi tagállam területén a támogatási lehetőségek kihasználtságától függ), a kiegészítő támogatások július 1. és október 15. között átutalhatók.
 - Ha Ausztria nem kap, vagy nem elég kiegészítő forrást kap az Uniótól, akkor a megkezdett munkák támogatására szóló igények beváltására csak a következő gazdasági év május 1. és június 30. közötti időszakában kerülhet sor. (Ezzel kapcsolatban azonban meg kell jegyezni, hogy az Unió által finanszírozott támogatások magasabb hektárszámon is felhasználhatók, és tagállami forrásból kiegészíthetők az eredeti uniós támogatás erejéig.)

Ez az eljárási rend a gyakorlatban tehát azt jelenti, hogy mind a támogatások nagysága, mind pedig a támogatások kifizetésének időpontja csak minden év április 30-a után realizálódik. Azon bejelentések esetében, amelyek a megkezdett munkákra vonatkozóan csak április 30-a után érkeznek meg a minisztériumba, az előlegek kifizetése csak a következő gazdasági év május 1-től lehetséges.

Az öntözési és a teraszírozási részintézkedések keretében nem fizetik ki előre a támogatásokat. Az öntözés esetében az elszámolás a tényleges beruházási költségek alapján történik. Az elszámolásra az öntözőberendezés végleges befejezése és az illetékes hatósági engedélyek csatolása után kerülhet sor. A teljes beruházási költség két részből tevődik össze: a számlákkal igazolt beruházási költségekből és a saját erőből. A saját erő mértéke 50 százaléka, de maximum 15000 ATS/ha kell legyen a beruházási költségeknek (ÁFA-mentes). A támogatás mértéke 50 százalék (az 1. célterületen 75 százalék), de maximum 46000 ATS/ha lehet.

Példa az öntözési támogatások számítására. Egy öntözőberendezés létesítésének számlákkal igazolt költsége 1 hektár szőlőültetvényre vonatkoztatva 40000 ATS. A saját erő mértéke ebben az esetben 15000 ATS/ha (a számlákkal igazolt költségek 50 százaléka 20000 ATS/ha lenne). A beruházási költségek hektáronként tehát 55000 schillinget tesznek ki, ezért a támogatás mértéke 27500 ATS/ha, illetve az 1. célterületen 41250 ATS/ha lesz.

Az egyharmados szabályozás az öntözési beruházások esetében nem érvényes, vagyis bármely üzem öntözhetővé teheti az egész területét, annak méretétől függetlenül. Arra azonban ügyelni kell, hogy a szerkezetátalakítási támogatások felhasználásánál ne alakuljon ki aránytalanság az egyes részintézkedések között. **Ebből a célból a 3 hektárig terjedő birtokméretek kivételével az öntözési támogatások kifizetését részekre bontják.** Az első részlet csupán a szerkezetátalakítás keretében engedélyezett öntözhető területek egyharmadára terjed ki. A következő részlet(ek) kifizetésére a rendelkezésre álló pénzeszközök mennyiségétől függően kerül sor, de a támogatások elosztásánál más egyéb részintézkedések az öntözéssel szemben elsőbbséget élveznek.

A gyakorlatban tehát, ha egy 12 hektáros szőlőbirtok teljes területén öntözőberendezés kerül kiépítésre, a gazda az első kifizetés alkalmával csak a támogatás egyharmadára, azaz csupán 4 hektár után járó támogatásra jogosult. A további 8 hektárra (vagy annak egy részére) járó támogatást csak akkor fizetik ki, ha a fennmaradó támogatási keretből más részintézkedések már kielégítésre kerültek.

Ha az öntözési beruházás együtt jár valamely más részintézkedés végrehajtásával (például ültetvénytelepítéssel), akkor a támogatásfizetés és elszámolás a két beruházás esetében külön történik.

Az öntözési beruházás elkészültével a számlákat legkésőbb 2005. március 15-ig kell a kifizetőhelyre benyújtani. A katasztert vezető hatóság ennek alapján ellenőrzi az öntözőberendezés szabályszerű kialakítását. Az öntözési beruházások és a teraszírozás keretében szükséges a támogatások kifizetéséhez az illetékes hatóságok (vízügyi, környezet- és természetvédelmi) engedélyének, illetve hozzájárulásának csatolása is.

A jelentkezők **vissza is léphetnek** valamely intézkedés teljesítésétől és a támogatás igénylésétől. Erre addig van lehetőségük, ameddig a kifizetésről szóló értesítést részükre meg nem küldik. A visszalépést a minisztériummal írásban kell közölni a kérelem benyújtását követő április 30-ig. Azok számára is biztosított a visszalépés lehetősége, akiknek az igényeit a pénzüsszegek elégtelen volta miatt már nem tudták a kifizetéseknel teljesíteni. Ebben az esetben a kérelmezőknek a szándékukat haladéktalanul jelezniük kell, miután a késedelmes kifizetésről szóló értesítést a minisztériumtól megkapták. Amennyiben már a biztosíték nyújtása megtörtént, azt mielőbb felszabadítják.

A már engedélyezett átállítási intézkedéssel kapcsolatban tervezett változtatásokat a minisztériummal az engedélyezést követő március 15-ig kell írásban közölni. A minisztérium a változtatással kapcsolatosan elsősorban azt vizsgálja, hogy az miként érinti a támogatások összegét.

A szerkezetátalakítási intézkedések befejezéséhez (kivéve az öntözést és a teraszírozást) az előleg kifizetésétől kezdődően 2 év áll rendelkezésre. A munkák befejezését írásban kell jelenteni az illetékes katasztert vezető hatóságnak, aki ellenőrzi az intézkedés hiánytalan végrehajtását és értesíti arról a minisztériumot. Az értesítést követően a minisztérium intézkedik a biztosíték felszabadításáról.

Az új telepítéseket abban az esetben tekintik befejezetteknek, ha a munkaműveleteket olyan mértékben elvégezték, hogy általa biztosított az új telepítés hosszú távú, árutermelő ültetvényként való, gazdasági haszonnal történő működtetése. A befejező munkák elvégezhetőek a szerkezetátalakítási intézkedés befejezésének bejelentése után is.

A „vis major” esetek kivételével, ha a szerkezetátalakítási intézkedés végrehajtása nem történik meg az előírt 2 éves határidőn belül legalább 80 százalékos mértékig, akkor az előzetesen nyújtott biztosíték teljes egészében elvesz. Ha a teljesítés legalább 80 százalékban végbemegy, abban az esetben a biztosítéknak csak egy része kerül elvesztésre. A biztosítékból visszatartott rész annak az összegnek a kétszerese, amely ahhoz szükséges, hogy a szerkezetátalakítási intézkedést 100 százalékban végrehajtsák.

A biztosíték felszabadítása után lehetőség van arra, hogy az igénylők újabb átállítási tervet nyújtsanak be engedélyezésre.

3.5. A szerkezetátalakítási támogatások hatásai a működés első évében Ausztriában

2001. február hónapig 2447 pályázat érkezett az illetékes hatóságokhoz a szőlőültetvények átalakításával kapcsolatban, ezen túl 280 öntözési, továbbá 50 teraszok kialakítására, illetve felújítására irányuló kérelmet regisztráltak.

Az átállítási projektek összesen 1951 hektár szőlőültetvényt érintettek. A beadványok valamivel több, mint 23 ezer folyóméter rézsű és csaknem 11 ezer négyzetméter támfal kialakítására vonatkoztak. A gazdálkodók 800 hektár szőlő öntözésének megvalósításához igényeltek támogatást. A támogatási igények összesen 212,7 millió schillinget tettek ki (14. táblázat).

14. táblázat

**A szerkezetátalakítással kapcsolatban elfogadott pályázatok paraméterei
(2001. februári állapot)**

A végrehajtani kívánt részintézkedés	Mennyiség	Támogatási érték (millió ATS)
Szőlőültetvények átállítása (ha)	1 951	168,8
Teraszrézsűk építése (folyóméter)	23 242	7,1
Támfalak építése (m ²)	10 898	
Öntözés (ha)	800	36,8
Összesen:	-	212,7

Forrás: Internetről a <http://www.austrian.wine.co.at> címen.

Az összes támogatási igény a Bizottság által előzetesen felosztott pénzügyi keretnek (75,3 millió ATS) 282,4 százaléka, de meghaladja a kiegészítésként megítélt támogatással együtt keletkezett 165,5 millió schillinget is.

Az ültetvény átalakítási pályázatok átlagosan 0,8 hektár ültetvény átállítására vonatkoztak. Az öntözési projektek lényegesen nagyobb, egyenként átlagosan 2,86 hektár ültetvényre terjednének ki.

A telepíteni kívánt szőlőfajták 33 százaléka fehér szőlő, 67 százaléka vörös, ami megfelel az aktuális piaci trendeknek. A vörös szőlőfajtáknál a Zweigelt a vezető, majdnem 40 százalékkal az összes átállításra szánt területből, ezt követi a Kékfrankos 9 százalékkal. A fehér fajták közül a Zöld velteliniből kívántak legnagyobb területet létrehozni, aránya 10 százalék, míg a rá következő Olasz rizlingé csupán 4,5 százalék.

Az új telepítések fajtaszerkezetére jellemző továbbá, hogy az első két vezető fajta (Zweigelt és Zöld veltelini) adja majdnem a felét az összes területnek. Az első öt fajta (Zweigelt, Zöld veltelini, Kékfrankos, Szent Laurent, Olasz rizling) pedig már több, mint kétharmaddal részesedik a telepítésekből.

A termelők fajtakiválasztásánál főként a helyi fajták domináltak. A világfajták (Chardonnay, Cabernet sauvignon, Rajnai rizling és Merlot) részaránya egyenként 3-4 százalék közötti, együttes arányuk pedig mindössze 14 százalék körüli.

4. A hazai szőlő- és bortermelés helyzete

4.1. A magyar borok piaci helyzete

A Magyarországon termelt 3,3-4,5 millió hl bor háromnegyede hazai fogyasztásra, egynegyede exportra kerül. A **hazai fejenkénti borfogyasztás** az 1990-es évek elején folyamatosan bővült, és 1993-ban 30 liter fölé emelkedett. Az 1995. évi mélypont után újra növekedésnek indult, az évtized végére pedig 30-31 liter körül alakult (15. táblázat).

15. táblázat

A borfogyasztás változása Magyarországon

Me.: liter/fő/év

1986-90 átlaga	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
23,3	28,9	29,8	31,5	29,2	26,6	30,3	31,9	33,6	30,7	..

Forrás: KSH

A 2000-ben bevezetett jövedéki szabályozás az olcsó borok viszonylagos drágulását okozza, ami a fogyasztás mérsékelt csökkenését vonhatja maga után. A kiskereskedelemben kapható fehér asztali bor ára 2002 januárjában 33,8 százalékkal haladta meg az 1999. évi átlagárát (16. táblázat).

16. táblázat

A fehér asztali bor fogyasztói árának alakulása

Me.: Ft/l

Megnevezés	1990	1992	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002. január
Fehér asztali bor, 1 liter	60,50	72,50	110,0	152,0	176,0	188,0	195,0	209,0	245,0	261,0
Index: 1990=100%	100,0	119,8	181,8	251,3	290,9	310,7	322,3	345,5	405,0	..
Index: előző év=100%		99,5	123,5	138,3	115,8	106,8	103,7	107,2	117,2	..

Forrás: KSH és az AKII Ágazati Ökonómiai Osztályán készült számítások

Az előbbiekkal ellentétes tendenciát indukálhat, hogy a bor jövedéki termékkörbe vonása, és a bevezetett – legalábbis a szőlő- és bortermelőkre nézve igen szigorú – szabályozás nem vezetett a borpiac teljes tisztulásához. A kereskedelmi és vendéglátóhelyek ellenőrzése és elszámoltatása vonatkozásában jogszabályi könnyítések történtek az elmúlt időszakban, amelynek eredménye, hogy ismét tetemes mennyiségű illegális eredetű bor jelenik meg a piacon. A hazai borfogyasztás polarizált, a kannás borok mellett növekvő az igény a minőségi borok iránt is. A Magyarországon elfogyasztott borok mennyiségi megoszlására jellemző, hogy kb. 600-700 ezer hektolitert tesz ki a termelői önfogyasztás. A forgalomba

kerülő 2,4 millió hektoliter bor fele palackos, a másik fele kannás formában jut a fogyasztókhoz. Az 1980-as években a belföldi borforgalomnak még 80 százalékát adta a palackos értékesítés.

A GfK Piackutató Intézet „Az étkezési szokások” című kutatást először 1989-ben indította el, és azóta többször megismételte. Így lehetséges az adatok összehasonlítása a 12 éves periódusban. (17. táblázat).

Átlagosan szívesen issza a bort a felnőtt lakosság közel egyharmad része. Ez az arány lassan emelkedő tendenciát mutat, vagyis **a bor pozíciója erősödik** az étkezési szokásokon belül. Míg korábban csökkent a heti fogyasztás gyakorisága, addig a két évvel ezelőtti átlag 0,7 alkalom után 2001-ben 0,9-es középértéket állapított meg a felmérés. Életkor szerint a 40 évesnél idősebbek az átlagosnál többször, a fiatalabbak kevesebbszer fogyasztanak bort. **A hazai borfogyasztás szintje növelhető lenne, ha a fiatalokat is sikerülne rávenni a mértékletes, kultúrált borivásra.** Egyébként a települések közül Budapesten élnek a leggyakoribb borivók.

17. táblázat

**A bort kedvelők aránya és a fogyasztás heti átlagos gyakorisága
Magyarországon**

Évek	A bort különösen kedvelők arányaa válaszadók százalékában	A borfogyasztás heti átlagos gyakorisága
1989	28	1,1
1997	27	0,8
1999	30	0,7
2001	32	0,9

Forrás: 'Lassan növekszik a borkedvelők aránya'. 2001. *Borászati Füzetek*, vol. 11, no. 5, pp. 48.

Változott a lakosság körében a sör és a bor megítélésének viszonya is. A GfK első felmérése idején többen kedvelték a sört (34 százalék), mára viszont a sört kedvelők aránya kisebb lett, mint a borosoké. A sörfogyasztás gyakorisága is elmarad a borétól, mivel a sört a megkérdezettek átlag 0,6-szer itták hetente. Sajnos a felmérés nem tért ki az alkalmanként elfogyasztott bor mennyiségének változására.

Borexportunk a piacváltást követő átmeneti nehézségek után az 1990-es évek második felében meghaladta az 1,3 millió hektolitert (18. táblázat). Az orosz válság következtében azonban 1998-tól csökkenni kezdett, 1999-re pedig 1 millió hektoliter alá esett vissza. Leginkább a pezsgő exportja csökkent, amelynek fő felvevőpiacai a Szovjetunió utódállamai voltak. 2001-ben a pezsgőkivitel mennyisége 14600 hektoliter volt, ami nem érte el az 1992. évi szint 20 százalékát sem. Egyaránt csökkent a hordós és a palackozott borok exportja, de a hordósé nagyobb arányban. Egyes években jelentős a szőlőmust exportja, ami a feldolgozó kapacitásokkal nem rendelkező kistermelők számára kényszer és a jobb termésű években a feleslegek levezetését szolgálja.

18. táblázat

A borászat fő termékei export értékesítésének alakulása

Megnevezés	1992	1995	1996	1998	1999	2000	2001
Az export mennyisége, hl							
Palackos bor	271 369	600 852	409 724	450 111	517 040	510 208	402 182
Hordós bor	317 672	464 410	323 693	541 424	310 224	252 859	276 306
Pezsgő	74 190	204 674	162 597	19 190	15 835	14 593	14 619
Szőlőlé és szőlőmust	335	66 336	440 528	288 671	143 285	92 211	191 468
Összesen	663 566	1 336 272	1 336 542	1 299 396	986 384	869 871	884 575
Az export értéke, ezer USD							
Palackos bor	32 034	75 446	56 737	63 669	62 289	50 227	43 872
Hordós bor	18 362	23 859	18 788	25 525	14 456	11 925	13 097
Pezsgő	12 313	25 130	18 463	2 765	2 592	2 207	2 082
Szőlőlé és szőlőmust	46	2 734	17 321	8 352	4 152	2 451	4 718
Összesen	62 755	127 169	111 309	100 311	83 489	66 810	63 769
Az export átlagára, USD/l							
Palackos bor	1,18	1,26	1,38	1,41	1,20	0,98	1,09
Hordós bor	0,58	0,51	0,58	0,47	0,47	0,47	0,47
Pezsgő	1,66	1,23	1,14	1,44	1,64	1,51	1,42
Szőlőlé és szőlőmust	1,37	0,41	0,39	0,29	0,29	0,27	0,25

Forrás: AKII és az 1999. évtől a Hegyközségek Nemzeti Tanácsának adatai

Az export mennyiségének visszaesését megelőzve már 1996-tól csökkent a külpiazi értékesítés árbevétele, ami a nagyarányú szőlőmust export következményre. Az export áruszerkezete az évtized végére ugyan javult, de az nem járt együtt az árbevétel növekedésével. A palackos bor aránya nőtt a kivitelben, de sajnos romló értékesítési árak mellett: 2000-ben a palackos bor export átlagára literenként még az 1 dollárt sem érte el. **Sőt, a kivitel átlagárai a főbb exporttermékek mindegyikénél csökkentek, és 2001-ben minden termék esetében alatta maradtak az 1992. évi értékeknek.** Ebben szerepet játszott a forint felértékelődés hatása is, amely rontotta az export versenyképességét.

Az alacsony export átlagárok ellenére volt a magyar kivitelben néhány olyan tétel, amely igen figyelemreméltó áron került értékesítésre: 2000-ben Franciaországba és Spanyolországba 6-7 dolláros literenkénti áron szállítottunk palackozott borokat.

A magyar borok legjelentősebb felvevőpiaca az Európai Unió, ahová az összes kivitelünk mintegy 40 százaléka kerül. Az Unió értékbeli részesedése az összes exportból azonban a mennyiségét meghaladó és közelíti a 60 százalékot. A legtöbb bor Németországban (közel 200 ezer hl) és Nagy-Britanniában (100 ezer hl) értékesül.

Az Unióval kötött, a borkereskedelem liberalizációjára irányuló megállapodás keretében meghatározott kvóták erejéig 2000-től vámmentessé vált a borászati termékek kereskedelme Magyarország és az Európai Unió viszonylatában. Ennek ellenére a magyar export teljesítménye romlott. 2001-ben 300 ezer hl pezsgőt és palackozott bort szállíthattunk volna vámmentesen az EU-ba, amellyel szemben 231 ezer hektoliter volt a kivitt mennyiség. A hordós bor vámmentes kontingense viszont 115 ezer hl volt, amelyet mintegy 22 ezer hektoliterrel léptünk túl. A teljes kvótakihasználás nagysága magyar részről így 83,4 százalékos volt, az értékesítési árak pedig a mennyiségi csökkenés ellenére is valamennyi exportált termék esetében romlottak. **Mindezek elsődleges okaként a marketing munka hiányosságai nevezhetők meg.**

A CEFTA-országok közül Csehországba és Szlovákiába szállítunk jelentősebb mennyiségű borászati terméket. A cseh kivitelben a palackos bor, a szlovákban a szőlőmust kivitele dominál. A volt Szovjetunió részesedése a kivitelben 2001-ben 12-13 százalék között volt, szemben az 1996. évi 26 százalékos részaránnyal. Az egyéb térségek (Ázsia, Amerika, Ausztrália) exporthányada elenyésző, egyenként 1-2 százalék közötti.

A magyar borászati termékek piaci pozícióik alapján igényelnék a piacra jutás támogatását. A hordós bor exporttámogatása 1996-ban 15 Ft/l mértékről 4 Ft-ra csökkent literenként, majd 1998-ban megszűnt. A palackozott borok támogatása 2001-ben 25 Ft/l-ről 16 Ft/l-re változott. A pezsgő exporttámogatása 1998 és 2001 között 20 Ft/l mértékű volt. **A WTO-Egyezmény értelmében azonban 2002-től sem a palackozott borok exportja, sem pedig a pezsgő külpiazi értékesítése nem részesülhet exporttámogatásban.**

A reduktív technológia terjedésével a világon előállított borok uniformizálódnak, vagyis egyedi jellegükből veszítenek (Viniczai, 2001). A borok között nem lehet jelentős értékmérő különbséget tenni, ezért **kiéleződik az ár- és a támogatási verseny.** A fogyasztó a termék olcsósága, vagy az azt övező reklám és marketing alapján dönt valamely borfajta megvásárlása mellett. **A kieső exporttámogatás pótlása tehát valamely WTO-konform támogatás formájában kiemelkedő fontosságú a hazai borexport szempontjából.**

Borimportunk a piacnyitás ellenére sem számottevő, az 1990-es évtizedben a főbb termékek vonatkozásában 20-55 ezer hektoliter között változott (19. táblázat). Az import többnyire választékbővítő, ezért a palackozott borok behozatala nőtt dinamikusán, a hordósé csökkent. A pezsgő importja az elmúlt évtizedben stagnált, 2001-ben azonban több, mint háromszorosára nőtt. Az import átlagára 2001-ben a pezsgő kivételével meghaladta az exportét. A behozott borászati termékek 99 százaléka az Európai Unió tagállamaiból, javarészt Olaszországból és Spanyolországból származott.

19. táblázat

Bortermékek importja

Megnevezés	1992	1995	1996	1998	1999	2000	2001
Az import mennyisége, hl							
Palackos bor	1 563	4 211	3 945	6 856	5 800	6 400	5 229
Hordós bor	14 547	18 063	47 248	14 765	12 020	17 430	15 195
Pezsgő	3 304	5 081	3 721	2 840	3 300	4 060	13 891
Összesen	19 414	27 355	54 914	24 461	21 120	27 890	34 315
Az import értéke, ezer USD							
Palackos bor	569	343	349	727	634	936	927
Hordós bor	538	713	2 449	1 824	694	1 033	838
Pezsgő	532	544	686	821	922	818	1 663
Összesen	1 639	1 600	3 484	3 372	2 250	2 787	3 428
Az import átlagára, USD/l							
Palackos bor	3,64	0,81	0,88	1,06	1,09	1,46	1,77
Hordós bor	0,37	0,39	0,52	1,24	0,57	0,59	0,55
Pezsgő	1,61	1,07	1,84	1,14	2,80	2,02	1,20

Forrás: AKII és az 1999. évtől a Hegyközségek Nemzeti Tanácsának adatai

A magas minőségű import palackozott borok iránt jelenleg még korlátozott a hazai fizetőképes kereslet. Az alacsonyabb kategóriákban pedig „védi a piacot” a hamisítók kínálata. EU taggá válásunk után leginkább a minőségi kategóriába sorolt, de annak kevésbé megfelelő borok esetében várható élesebb verseny, nemcsak az EU termelői, de a piacvédelem alacsonyabb szintje miatt a harmadik országok részéről is.

4.2. Magyarország szőlő- és bortermelése¹⁹

A KSH adatai szerint **Magyarország szőlőterülete az 1990-es évtizedben folyamatosan csökkent.** Az összes terület csökkenése 2000-re az 1986-90. évek átlagához viszonyítva 25 százalék mértékű volt. A termőterület esetében ugyanez 20,5 százalékot tett ki (20. táblázat). Különösen jelentős volt a területcsökkenés mértéke 1999 és 2000 között. Ennek oka, hogy a 2000. évi szőlőterület a KSH Általános Mezőgazdasági Összeírás adata, ezért az előzőeknél pontosabban tükrözi a valós helyzetet. Az eltérés két okra vezethető vissza: korábban olyan ültetvényeket is a termő szőlők közé soroltak, amelyeket már nem műveltek, illetve, hogy sok szőlő engedély nélküli kivágására került sor.

A szőlő- és gyümölcsültetvények összeírását 2001-ben hajtotta végre a KSH, amelynek előzetes adatai tavaly decemberben váltak hozzáférhetővé. Eszerint a

¹⁹ A témával kapcsolatban részletesebb elemzés található a következő tanulmányban: Erdész Ferencné – Radóczné Kocsis Teréz. 2000. *A zöldség-gyümölcs és a szőlő-bor ágazatok hatékonyságának növelése és szabályozásának EU-konform továbbfejlesztése.* Agrárgazdasági Tanulmányok, no. 14. Budapest: Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézet

hazai szőlőültetvények területe jócskán elmarad még a 2000-ben közzétett adatoktól is. **A 2001. évi ültetvény-összeírás alapján Magyarország 92782 hektár szőlőterülettel rendelkezik**, amelyből 1820 hektár ún. „nem ültetvény méretű”, vagy „méret alatti”, azaz olyan szőlőterületek összessége, amelyek nagysága egyenként nem éri el az 500 négyzetmétert. Az ágazat jövőjének megítélése miatt fontos lenne a termő szőlő területének ismerete is, de arról majd csak a tőkék korára, illetve kezeltségére vonatkozó információk feldolgozása után lesz adatunk.

20. táblázat

A hazai szőlő- és bortermelés

Megnevezés	1986-1990 átlaga	1992	1995	1997	1998	1999	2000
Összes terület (ezer ha)	142	135	131	131	130	127	106
Termőterület (ezer ha)	112	112	100	99	99	99	89
Termésátlag a termőterületen (t/ha)	5,1	5,0	4,8	6,6	6,6	5,0	7,2
Termésmennyiség (ezer t)	676	662	544	717	720	570	684
Termőterület termése (ezer t)	571	560	481	650	651	496	641
Ebből: étkezési célra felhasznált szőlő (ezer t)	45	50	36	43	39	45	32
Egyszer fejtett bortermés (millió hl)	4,31	3,88	3,29	4,47	4,33	3,34	4,30
Szőlőtelepítés (ha)	1573	*251	*56	**890	**560	**1175	**1425

* a társas vállalkozások adatai

** az FVM adata, a támogatással történt ültetvénytelepítések területe

Forrás: KSH

Az 1990-es évtizedben végbement szőlő területcsökkenés több okra vezethető vissza:

- A KGST felbomlása az exportpiacok egy részének (Szovjetunió, NDK) elvesztését okozta, majd 1998-tól ismét összeomlott a FÁK országokba történő kivitel.
- A privatizáció során az új ültetvénytulajdonosok nem jutottak feldolgozó kapacitásokhoz, ezért szőlőként, mustként voltak kénytelenek értékesíteni termésüket, amelynek jövedelme jóval alacsonyabb a bortermelésénél.
- A belső piacon elharapódzott borhamisítás tovább rontotta a szőlőtermelők jövedelempozícióját.
- A jövedéki törvény által a termelőkre rótt túlzott mértékű terhek az évtized végén csökkentették a még meglévő termelői kedvet.
- Az 1990-es évek első felében alig történt az országban ültetvénytelepítés. A évtized második felében a vissza nem térítendő támogatások hatására lassan növekedni kezdett a szőlőtelepítések volumene, és 1999-2000-re meghaladta az évi 1000 hektárt. A 2001-ben telepített új ültetvények nagysága 1715 hektár volt.

- Az ültetvénytelepítések megvalósítását akadályozza a hazai szaporítóanyag hiánya is. 2001-ben 7 millió darab oltványt és 1 millió darab gyökeres dugványt állítottak elő a termelők. Ez 3000-4000 db/ha ültetési anyag felhasználást számítva 2000-2700 ha szőlő telepítését teszi lehetővé, ami még az egyszerű újratermelést sem biztosítja (Tóth, 2002). Szaporítóanyag importra szorulunk, ami jóval drágább a hazainál, és a külföldi klónok nem biztos, hogy a termelésben az elvárt eredményt biztosítják.

A termésátlagok a vizsgált időszakban erősen ingadoztak. A legjobb (2000) és a leggyengébb (1995) termésű év hozamának különbsége 33 százalékos volt. A rosszabb termésbiztonságú alföldi ültetvények aránya az összes szőlőterületből 2000-ben 45 százalék volt (16. melléklet). Itt az évjáratok közötti legnagyobb különbség 47 százalékos mértéket mutatott. Kedvező évjáratokban az alföldi szőlők fajlagos termésmennyisége közelíti a dombvidéki szőlőkét, gyenge termésű években azonban rendre elmarad attól. **A rendelkezésre álló és kihasználatlan, kiváló adottságú termőhelyek természetbe vonásával javítható lenne a termésbiztonság és a minőség.** A termésátlagok szintje legkiegyenlítettebb az észak-magyarországi területeken volt.

Az új összeírás szerint a szőlőültetvények 40,2 százaléka található az alföldi régióban, 36,4 százaléka a Dunántúlon és 23,4 százaléka Észak-Magyarországon (21. táblázat). 1996-ban ugyanezek az arányok 46,5, 34 és 19,5 százalék voltak. **A lecsökkent szőlőterület szerkezete tehát jó irányban változott, és nőtt a dombvidéki szőlőterület aránya.**

Az átlagos szőlőterület mérete 3200 négyzetméter (21. táblázat). Az ültetvények esetében ez a terület 4047 négyzetméter, a méret alatti területeknél 279 négyzetméter. A legnagyobb szőlőtáblák a Dél-Alföldön és Észak-Magyarországon találhatók, átlagos nagyságuk 8560, illetve 6451 négyzetméter.

Mivel az ültetvény-összeírás adatai részletesen még nem ismertek, ezért a hazai szőlőültetvények jellemzéséhez csupán egy, az eredetvédelmi rendszer kialakítását szolgáló tanulmány keretében 1994-1995-ben végzett szőlőültetvény felvételezések adataira tudunk támaszkodni, ami 25547 hektár ültetvény felmérésére terjedt ki. Akkor a szőlők 46 százaléka 15 év feletti, 49 százaléka 6-10 év közötti és mindössze 5 százaléka volt az új telepítés. A felvételezett területek csaknem 58 százaléka széles sortávolságú (300 cm felett), 29 százaléka 240-300 cm közötti térállású, és csak 13 százaléka volt 240 cm alatti sortávolságú ültetvény. Ebből adódik, hogy a tőkeformák közül leginkább a magasművelés, elsősorban a Moser és az egyes függöny volt a jellemző. A szőlők harmadát kifogástalanul kezelték, 5 százalék volt az elhanyagolt ültetvények aránya, a többi művelése pedig még elfogadható szintű volt. A tőkehiány mértéke 5 százalék alatti volt az ültetvények 43 százalékánál, de 14 százalék esetében a tőkehiány meghaladta a 20 százalékot.

21. táblázat

A szőlőterület régiók szerinti megoszlása és átlagos mérete

Megnevezés	Ültetvény méretű	Méret alatti ültetvény	Összesen	Ültetvény méretű	Méret alatti	Összesen
	Megoszlás, százalék			Átlagos terület, négyzetméter		
Közép-Dunántúl	14,2	14,7	14,2	2 863	305	2 445
Nyugat-Dunántúl	7,8	7,8	8,0	1 527	321	1 298
Dél-Dunántúl	14,0	21,1	14,2	3 214	310	2 523
Közép-Magyarország	4,1	6,0	4,1	5 011	256	3 275
Észak-Alföld	4,4	11,8	4,5	2 104	258	1 542
Dél-Alföld	32,0	8,3	31,6	8 560	254	7 317
Észak-Magyarország	23,5	18,9	23,4	6 451	235	4 548
Összesen	100,0	100,0	100,0	4 047	279	3 199

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal. 2001. *Szőlő- és gyümölcsös ültetvények összeírása – Előzetes adatok*. Budapest: KSH

A 2001. évi ültetvényfelmérés adatai szerint Magyarországon a termesztett szőlőfajták közül kétharmad a fehér, valamivel kevesebb, mint 25 százalék a vörös bort adó, 6 százalék a csemege és 3 százalék a direkttermő fajták aránya. A gazdaságok 31 százaléka csak fehér, 7 százalékot meghaladó része csak vörös borszőlő fajtát termel. A kettős hasznosítású szőlőfajták arányát nem tartalmazza az előzetes adatközlés. Korábbi becslések alapján térségi és új fajták foglalják el a terület 82 százalékát, 18 százalékát pedig a világfajták. A minőségi borszőlő-fajták aránya a termesztésben alacsonynak tekinthető, alig éri el az 50 százalékot (Kádár, 1998). Fajtahasználatunk gazdag és nagyszámú, amit termőhelyeink sokszínűsége okoz. **A túl sok fajta az értékesítés és a marketing szempontjából kedvezőtlen.**

Az új telepítéseknél ma már kizárólag minőségi fajtákat használnak, és leginkább a vörös borszőlők ültetése dominál (Cabernet franc és sauvignon, Kékfrankos, Merlot). Ez teszi ki az új telepítések 60 százalékát. A hazai és a nemzetközi piacon is általános tendencia, hogy a fogyasztás inkább a vörös bor irányába tolódik el, bár a marhahús fogyasztásával együtt átmenetileg csökkent a vörösbor fogyasztása is. A fehér borszőlők között a leggyakrabban alkalmazott fajták a Chardonnay, Szürkebarát, Rajnai rizling, Olasz rizling, Cserszegi fűszeres és a tokaji fajták.

Az évente előállított bor (egyszer fejtett) mennyisége 3,3 és 4,5 millió hektoliter között változott a vizsgált években. A jelentős külföldi tőkebefektetések és a családi pincék megerősödése következtében nőtt a termelésben a világviszonylatban is rangos, minőségi borok mennyisége. Az alacsonyabb kategóriában azonban visszaesett a borpalackozás aránya, a kistermelői borfeldolgozás és kannás értékesítés következtében pedig csökkent a minőség. A

hazai piacról hiányoznak az olcsó, de megbízható minőségű tájborok. Pinceszövetkezetek létrehozásával javítható lenne a borok minősége és a termelés eredménye.

4.3. A szőlőtelepítés szabályozása Magyarországon

A szőlő telepítéséről, műveléséről és kivágásáról az 1997. évi CXXI. törvény (bortörvény) rendelkezik. A törvény meghatározza a szőlő termőhelyeit, a telepíthető fajtákat, a telepítésre és a kivágásra vonatkozó szabályokat, valamint az ezekkel kapcsolatosan eljáró hatósági szervezeteket.

A szőlőtermesztés termőhelyei a borszőlő esetében az egyes megyék ökológiailag alkalmas területei, ezen belül a borvidékek, amelyekből körzetek, alkörzetek határolhatók le. A bortermő helyek olyan területek, amelyek borminőségükkel és borkészítési hagyományaikkal az ültetvényterületi arányaikat tekintve a borvidékektől eltérően, elszigetelten helyezkednek el.

A megyék fajtahasználatát a Szőlőfajta Használati Bizottság²⁰ határozza meg, amelyet közlemény formájában jelentet meg. A 2002. évre meghatározott fajtalista²¹ a szőlőfajtákat a felhasználási irányuk szerint csoportosítja. A megyei fajtalistából az érintett hegyközségek véleményét is figyelembe véve a hegyközségi tanácsok állítják össze a borvidékek és bortermőhelyek fajtalistáit.

A fajtalisták a fajtákat ajánlott, engedélyezett és ideiglenesen engedélyezett körbe sorolják.

- Az ajánlott fajta az adott termőhelyen előállított borok jellegzetességeit meghatározó, minőségi bor készítésére alkalmas fajta.
- Az engedélyezett fajta a termőhely adottságaihoz jól igazodó, de az előállított bor jellegét nem meghatározó fajta, amely az évjáratok többségében minőségi bort terem.
- Az ideiglenesen engedélyezett fajta már nem telepíthető, de a meglévő ültetvényekben még termeszthető, a direkttermő szőlők kivételével.

Árutermő szőlőt az ültetvény elhelyezkedése szerint illetékes jegyző, illetve hegyközségi településen a hegybíró engedélyével és előírása szerint szabad telepíteni, illetve kivágni. A törzsszőlők telepítését és kivágását az OMMI engedélyezi. A szőlőtőkék 25 százalékot meghaladó hiányának pótlása vagy átoltása esetén a telepítésre vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni. A törvény két szervezet, a hegyközségek és az OMMI hatáskörébe utalja az ültetvények telepítésének és művelésének ellenőrzését.

²⁰ A Szőlőfajta Használati Bizottság az FVM szakmai tanácsadó testülete, amelyet a 39/2001. (V. 14.) FVM rendelet hozott létre. Tagjait a földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter nevezi ki, a tagok kétharmadát a Hegyközségek Nemzeti Tanácsa jelöli. A megyei fajtahasználat meghatározása mellett feladata a szőlőfajták termőhelyi vizsgálata és annak megszervezése.

²¹ Közlemény a 2002. évre megyénként ajánlott, engedélyezett és ideiglenesen engedélyezett szőlőfajtákról. 2001. *Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Értesítő*, vol. 52. no. 22. pp. 2347-2350.

Az engedélyező hatóság elrendelheti a szőlő kivágását, ha a telepítést szabálytalanul, vagy engedély nélkül hajtották végre. Az engedélyes a kivágás vagy a telepítés megtörténte után 15 napon belül köteles a végrehajtást bejelenteni az engedélyező hatóságnak, amely továbbítja azt az illetékes FM hivataloknak. A bortörvény alapján a szőlőültetvény katasztert a megyei földművelésügyi hivatalok vezetik. A jogszabály betartása és betartatása azonban számos ponton hiányos, sok az engedély nélküli kivágás, ami miatt a kataszteri nyilvántartás rendkívül pontatlan.

A szőlőültetvények 1990 és 1992 között nem részesültek telepítési támogatásban. 1993-tól 1995-ig a Mezőgazdasági Fejlesztési Alap terhére a kertészeti termelést közvetlenül szolgáló beruházásokhoz – így az ültetvénytelepítéshez is – a bekerülési költség 50 százalékáig terjedő, kamatmentes, visszerhes támogatást igényelhetek a termelők. Ebben az időszakban gyakorlatilag alig történt szőlőtelepítés.

Az ültetvénytelepítés támogatása 1996-tól kedvezőbbé vált. A beruházás költségeihez egyrészt fix összegű juttatás, másrészt a pénzintézettől felvett, éven túli lejáratú hitel után járó kamat 30 százalékának megfelelő mértékű kamattámogatás volt igényelhető. A támogatás mértéke minőség szerint strukturálódott, ugyanis a fix összegű elem függött az ültetési anyag fajtájától (oltvány vagy dugvány), az ültetvény tervezett tenyészterületétől, illetve a betelepítendő termőhely elhelyezkedésétől (sík, domb, külön a homokos talaj). Kiemelt támogatást élvezett Tokaj-hegyalja fejlesztése.

1997-től az ültetvénytelepítés a beruházási költség²² 40 százalékát kitevő alaptámogatásban, integrációs célra és a kedvezőtlen adottságú térségekben további 5-5 százalék kiegészítő támogatásban és 40 százalékos mértékű kamattámogatásban részesült. 1998-tól differenciálódott a telepítés támogatása a termőhelyi kataszter I, II, és III. osztályú területei szerint (30-40-50 százalékos alaptámogatás), és kiemelt támogatást élvezett az üzemi törzsültetvények telepítése a szaporítóanyag hiánya miatt (60 százalék+5 százalék kiegészítő támogatás a kedvezőtlen adottságú térségekben). 1998-ban bekerült a támogatási körbe és 25 százalékos alaptámogatásban részesült a szőlőültetvények felújítása is. 1999-től egységesen 50 százalék alaptámogatás, illetve 40 százalék kamattámogatás illette meg a pályázatot elnyert szőlőtelepítőket (22. táblázat).

²² A beruházás költsége magába foglalja a telepítés előkészítésének, az ültetésnek, a termőrefordulásig tartó ápolásoknak, valamint a táंबरendezés építésének költségeit.

Az árutermő szőlő ültetvénytelepítés támogatásának paraméterei 1999-2002 között

Megnevezés	1999	2000	2001	2002
Alaptámogatás	50 százalék	50 százalék	50 százalék	50 százalék
Kiegészítő támogatás	5 százalék, integrált környezet-kímélő növényvédelmi technológia alkalmazása esetén	5 százalék, a NAKP alapján környezetkímélő növényvédelmi technológia alkalmazása esetén	5 százalék, a NAKP alapján környezetkímélő növényvédelmi technológia alkalmazása esetén	10 százalék családi gazdálkodók részére
A vissza nem térítendő támogatás maximális összege		40 millió Ft	40 millió Ft	50 millió Ft
Beruházási költségek az alaptámogatás számítása szempontjából	tervezés, terület előkészítés, tápanyag-feltöltés, szaporítóanyag beszerzés, telepítés, éves ápolások költségei a termőre fordulásig, táंबरendezés, kerítés, térburkolat, permetlétároló építés költségei	az 1999-ben figyelembe vett költségek, de a terület előkészítésbe beleértendő a melioráció költségei is	az 1999-ben figyelembe vett költségek, de a terület előkészítésbe beleértendő a 30 év feletti ültetvény kivágásának költsége is	a 2001-ben figyelembe vett költségek
Kamattámogatás	40 százalék	40 százalék	40 százalék	40 százalék
Maximális hitelösszeg, amely után a kamattámogatás igényelhető	150 millió Ft	150 millió Ft	150 millió Ft	200 millió Ft
Futamidő	7 vagy 10 év, választható	10 év	10 év	10 év
Kamattörlesztés mértéke a futamidő alatt	választható	állandó	állandó	állandó
Saját forrás mértéke	20 százalék	25 százalék	25 százalék	25 százalék

Forrás: 8/1999. (I. 20.) FVM rendelet
6/2000. (II.26.) FVM rendelet
15/2001. (III. 3.) FVM rendelet
102/2001. (XII. 16.) FVM rendelet

Az 1999-2002 közötti időszakban az ültetvénytelepítések támogatási rendszere az alaptámogatás szempontjából alapvetően nem változott, de a többi paramétert illetően voltak eltérések az egyes évek között:

- 2002-ben megszűnt az integrált környezetkímélő növényvédelmi technológia alkalmazása esetén fizetett kiegészítő támogatás, helyette külön jogszabály alapján a családi gazdálkodók az alaptámogatáson felül még 10 százalék kiegészítő támogatásban részesülhetnek.
- 2002-ben nőtt a vissza nem térítendő támogatások maximális összege 40 millió Ft-ról 50 millió Ft-ra, valamint a kamattámogatás igénybevétele szempontjából figyelembe vehető hitel összege 150 millió Ft-ról 200 millió Ft-ra.
- Változott a támogatás mértékének megállapításánál beszámított beruházási költségek összetétele: 2000-ben kiterjedt a meliorációra is, 2001-től pedig a 30 évnél idősebb ültetvények kivágásának költségeit foglalja magába.
- 2000-ben 25 százalékra emelkedett a szükséges saját forrás aránya.
- 1998-99-ben 3 konstrukció állt rendelkezésre, amely alapján választható volt a futamidő során igénybevett kamattámogatás mértéke.

Az ültetvénytelepítési beruházások támogatására – tekintettel a beruházási költségek tetemes összegére és a támogatások magas arányára, továbbá a szőlőtermelés állókultúra jellegére és a versenyképes termelés feltételeire – a vonatkozó jogszabályokkal összhangban lévő szakmai szabályokat kellett felállítani. A támogatás feltétele az érvényes telepítési engedély, üzemi törzsültetvények telepítése esetén az OMMI engedélye, valamint a talajtani és tápanyag feltöltési szakvélemény. Borszőlőt csak igazolt származású szaporítóanyaggal, engedélyezett fajták felhasználásával, kizárólag a bortörvény alapján meghatározott borvidékeken és bortermőhelyi településeken, a termőhelyi kataszter meghatározott területein szabad telepíteni. Hogy a támogatások felhasználása kellően hatékony lehessen, vizsgálják a pályázó hitelképességét és a saját forrás meglétét, továbbá igazolni kell, hogy a termés feldolgozása, tárolása hosszútávon biztosított.

A szakmai feltételek között szerepel a minimálisan betelepítendő földterület mérete is. 1996-ban ezt 1 hektárban (új telepítés, vagy a meglévő ültetvényterület 1 hektárra történő kiegészítése), 1998-ban hegy- és dombvidéki szőlőnél 1500 négyzetméterben, egyéb termőhelyeken 3000 négyzetméterben határozták meg, majd 1999-ben 500 négyzetméterre csökkentették. Az utóbbi parcellaméretnek már sokkal inkább megfelelnek a hazai birtokviszonyoknak és a gazdák anyagi lehetőségeinek. Az Európai Unió termelési potenciált szabályozó intézkedései közül a kivágási támogatások minimálisan 1000 négyzetméter terület kivágása esetén vehetők csak igénybe, míg a szerkezetátalakítási intézkedéseknél a támogatható minimális területet az érintett tagállam határozza meg.

Az új ültetvények telepítése csak a borvidéki és bortermőhelyi települések szőlőtermesztésre alkalmas területein részesíthető támogatásban. Az ún. egyéb termőhelyeken tervezett telepítések költségvetési támogatást nem kapnak. A szőlő

termőhelyi katasztere 397 ezer hektárra terjed ki, amelynek csaknem 25 százaléka, azaz 97 ezer hektár borvidéken és bortermőhelyen kívül található. A 97 ezer hektárnak több, mint a fele I. osztályú, azaz a szőlőtermesztésre kiválóan alkalmas terület, és további 29,5 ezer hektár II/1 osztályú, vagyis a szőlőtermesztésre jól alkalmas terület. A támogatásból kizárt területek nagy kiterjedésűek és jelentős szőlőtermesztési potenciált képeznek.

Ültetvénytelepítési támogatásban csak az a pályázó részesülhet, aki növénytermesztési vagy kertészeti termelést folytat, regisztrált termelő, tagja a hegyközségnek, továbbá az előző évi nettó árbevételében a mezőgazdasági tevékenységből származó jövedelme elérte, vagy meghaladta az 50 százalékot. A pályázatokat a beruházás helye szerint illetékes megyei földművelésügyi hivatalhoz kell benyújtani.

A támogatás a támogatási szerződésben foglalt éves ütemezéshez igazodóan, forrás- és teljesítésarányosan vehető igénybe. Az ültetvénytelepítéseket a beruházás ideje alatt az OMMI évente minimum egyszer, majd a termőrefordulás évében ellenőrzi, és a jegyzőkönyvet megküldi az illetékes földművelésügyi hivatalnak. A földművelésügyi hivatalok is rendelkeznek ellenőrzési jogkörrel az ültetvénytelepítésekre vonatkozóan. Az ellenőrzések a következőkre terjednek ki:

- a beruházó eleget tett-e a támogatási szerződésben vállalt kötelezettségeinek a beruházás megvalósítását illetően;
- az ültetvénytelepítési beruházás végrehajtása megfelel-e a szakmai követelményeknek.

Az integrált növényvédelmi technológia alkalmazásának tényét a telepítési naplóba történt bejegyzések, illetve a növényvédőszer számlák alapján vizsgálják.

A támogatás kifizetése szempontjából a beruházás megkezdésének a telepítési naplóba történt első bejegyzés napját, befejezésének pedig az ültetvény termőre fordulását kell tekinteni (ez eltér az EU-gyakorlattól!). A megvalósítás maximális ideje a szakmailag indokolt termőrefordulás időpontjáig tart, ami 4-5 év. A támogatás elszámolása a beszerzéseket igazoló számlák és bizonylatok alapján történik, tehát az éves beruházási költségeknek nemcsak a saját forrásra, hanem átmenetileg az állami támogatásra jutó részét is meg kell finanszíroznia a termelőnek. Ez meglehetősen nehéz lehet, hiszen tudjuk, hogy a bankok nem szívesen hiteleznek a mezőgazdasági ágazatnak. A támogatással létesített ültetvényt a termőre fordulástól számított legalább 5 évig köteles a termelő rendeltetésszerűen hasznosítani.

A magyar szőlő- és borgazdaságnak alapvető érdeke, hogy az új ültetvények a lehető legkedvezőbb termőhelyeken létesüljenek. A meliorációs és öntözésfejlesztési, valamint a termőföld rendeltetésszerű hasznosítására való alkalmassá tételének támogatása segíti a kedvező adottságú termőhelyek szőlőtermesztésre való alkalmassá tételét, például a teraszok kialakítását, továbbá az irtási, tereprendezési munkák elvégzését és a vízháztartás szabályozását. Ezek a támogatási eszközök az ültetvénytelepítésekhez hasonlóan, pályázatos formában

működnek. A támogatás mértéke a költségek 40 százaléka, melioráció esetén e fölött még 40 százalékos kamattámogatás vehető igénybe. Támogatást élvez továbbá a birtok-összevonási célú, önkéntes földcsere is, amelynek célja a gazdaságos termelési méretek kialakítása.

A szőlőültetvények létesítésével összefüggésben támogatják az ültetvények műveléséhez szükséges gépberuházásokat, az új gépek lízingjét, valamint a termelői feldolgozást (építési és technológiai beruházások) is. Ehhez végleges fejlesztési célú juttatás (a beruházási költség 25 százaléka), valamint kamattámogatás vehető igénybe.

A támogatással megvalósult szőlőtelepítések nagysága az elmúlt években a következő volt:

- 1996: 550 hektár
- 1997: 890 hektár
- 1998: 560 hektár
- 1999: 1 175 hektár
- 2000: 1 425 hektár
- 2001: 1 715 hektár

Az ültetvénytelepítésekhez rendelt költségvetési források összege:

- 1996: nincs adat
- 1997: nincs adat
- 1998: 762 millió Ft
- 1999: 1 611 millió Ft
- 2000: 5 464 millió Ft
- 2001: 8 498 millió Ft
- 2002: (terv) 12 500 millió Ft

Forrás: Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium Mezőgazdasági Főosztály adatközlése

A költségvetési támogatások összege a szőlő és gyümölcsfajok telepítésére fordított támogatások együttes összegét tartalmazza, mivel a MÁK (Magyar Államkincstár) nem bontja szét nyilvántartásában a különböző fajok telepítési támogatásait. A szétbontás kalkulációk alapján meglehetősen nehéz lenne, mert a támogatott gyümölcsfajok összetétele igen heterogén.

A kifizetett támogatások összege és a telepített felületek mennyisége eltérő arányban növekszik. Ennek oka, hogy a kifizetés a beruházás megvalósításának üteme szerint történik, azaz egy adott ültetvényre járó támogatás teljes összegének kifizetése 4-5 évig is elhúzódik. Bár a telepítés költségeinek 80 százaléka az első két évben merül fel (talaj-előkészítés, tápanyag-feltöltés, szaporítóanyag költség, táंबरendezés építésének költségei), a támogatási konstrukció harmadik, negyedik és további éveiben már a támogatások halmozódása érvényesül.

A szőlőtelepítések mértéke mára lényegesen meghaladja az 1990-es évek első felének szintjét. (A támogatások nélkül megvalósult telepítések mennyiségéről

ugyan nincsenek adataink, de az ültetvény-összeírás alapján mértékét elenyészőnek tekinthetjük.) Az elért éves telepítési ütem azonban még mindig kevés a szőlőtermelési potenciálunk megőrzéséhez és a versenyképességünk fokozásához. Ehhez minimálisan 3000 hektár új ültetvény telepítésére lenne szükség évente.

Ha növelni akarjuk az új ültetvények területét, nem elégséges csak az ültetvénytelepítési támogatások biztosítása. Az ültetvények helyzetével szorosan összefügg a termelői feldolgozó kapacitások hiányának kérdése. **Meg kell szüntetni az ágazatban az alapanyag termelés és a feldolgozás elkülönültségét.** Fontos lenne, hogy az elaprózott termelők pinceszövetkezeteket hozzanak létre, amelyek lehetővé tennék a szőlőtermés jó minőségű, biztonságos feldolgozását és értékesítését. Ha javulna a tevékenységük jövedelmezősége, a gazdák érdekeltté válnának a termelőalapok fejlesztésében is.

5. Az EU-csatlakozás hatása a hazai szőlőültetvények helyzetére

Az EU szőlőtelepítésekre vonatkozó jogszabályai hatásának megítélése a hazai szőlőtermő területek alakulására meglehetősen nehéz. Sok ugyanis a bizonytalansági tényező a szabályozás átvételével kapcsolatban:

- Az EU borpiaci rendtartása viszonylag új, ezért a gyakorlati megvalósítás szempontjából kevés a rendelkezésre álló tapasztalat és információ.
- A szabályozás újdonságából adódik az is, hogy a felek a csatlakozási tárgyalásokon még nem jutottak el számos fontos kérdés tisztázásához, így ezek kimenetele még többesélyes lehet.
- Az Európai Unió költségvetése csak 6 évre szól, így jelenleg még nem látható tisztán, hogy milyen intézkedések és pénzügyi feltételek várnak ránk a csatlakozásunkat követő években.
- Magyar részről ebben a pillanatban csak felületes ismereteink vannak a hazai szőlőültetvények struktúrájáról, ezért bizonytalan annak meghatározása, hogy az ágazati érdekek érvényesítéséhez milyen szabályozás lenne a megfelelő.

5.1. Szőlőtelepítés

Magyarország EU-csatlakozása után az átvételre kerülő jogszabályok alapján csak korlátozott mértékben lesz lehetőségünk arra, hogy a hazai szőlőültetvények területét bővítsük. Az EU tagjaként új szőlőültetvényt csak a következő esetekben fogunk tudni létrehozni:

- az alaprendelet által meghatározott kivételes esetekben,
- az újonnan létrehozott telepítési jogok birtokában
- és az elmúlt 5 vagy 8 évben az engedéllyel történt kivágások után keletkezett újratelepítési jogok alapján.

Mivel eddig semmiféle kérést nem továbbított Magyarország az Unió felé az újonnan létrehozott telepítési jogok tekintetében, egyelőre bizonytalan annak a kérdésnek a megítélése, vajon lesz-e jogosultságunk az ország szőlőterületének 1,5 százalékát kitevő új telepítések megvalósítására, ha ilyen irányú piaci igények jelentkeznek. Az újonnan létrehozott telepítési jogok alapján az ország 93 ezer hektáros ültetvény területének 1,5 százaléka, azaz 1392 hektár lenne betelepíthető.

Amennyiben a magyar tárgyalóknak sikerülne elfogadtatni Brüsszellel a közelmúltban történt legális kivágások alapján az újratelepítési jogok keletkeztetését (ez a létrehozandó jogtartalék részét képezné), akkor ez jelenleg 5 évet számítva az 1997-től, 8 év esetén pedig az 1994 óta történt kivágások és új telepítések számbavételét jelentené. Számításaink szerint 1994 és 2001 között 39, 1997 és 2001 között 38 ezer hektárral lett kevesebb a hazai szőlőültetvények területe. Ez a területnagyság a kivágások és az új telepítések különbségéből adódik, amely után az újratelepítési jogok keletkeztethetők. Meg kell azonban jegyezni, hogy ezek a mennyiségek csak abban az esetben lesznek elfogadtathatók a Bizottsággal, ha

bizonyítani tudjuk, hogy a kivágások és az új telepítések a Magyarországon hatályos rendelkezéseknek megfelelően történtek. **Félő, hogy a hazai kataszteri nyilvántartás jelenleg is tapasztalható hiányosságai súlyosan korlátozhatják a termelés növelésének lehetőségeit.**

Az új telepítési és újratelepítési jogokra vonatkozó számítások csak tájékoztató jellegűek, mivel az Európai Unió borrendtartása csak a borszőlőként osztályozott fajtákkal telepített szőlőterületekre vonatkozik. A pontos számításokhoz az összes szőlőterület csemegeszőlő területtel való korrigálását a 2001. évi ültetvény felmérés összesítése, a rendelkezésre álló ültetvénykataszteri adatok és a fajtaosztályozás alapján lehet majd elvégezni.

Összevetve az újonnan létrehozott telepítési jogok igénybevételének (1392 hektár telepítési jog) és az újratelepítési jogok keletkeztetésének (38-39 ezer hektár telepítési jog) hatását az ültetvényterületek növelhetőségére, egyértelmű, hogy **Magyarországnak az az érdeke, hogy inkább a kivágott területek újratelepítésének lehetőségében, vagy mindkettőben megállapodásra jusson az Európai Unióval.**

5.2. Kivágási támogatások

Magyarország szőlőterülete, a 93 ezer hektár mennyiségileg képes fedezni a jelenleg és a közeljövőre feltételezhető hazai és exportértékesítés igényeit. Feltételezhető azonban, hogy ültetvényeink termőképessége csökkeni fog az előttünk álló évtizedben. Magas ugyanis az idős ültetvények aránya, az ökológiailag kedvezőtlenebb termőhelyek elfoglalása, a magasművelésű ültetvények rendszeres túlterhelése, a tápanyag-utánpótlás és növényvédelem hiányosságai az átmenet időszakában a tőkék élettartamának és termőképességének csökkenését valószínűsítik. A fogyasztói igények változása, a fokozódó minőségi igények kiszolgálása szükségessé tenné az ültetvényszerkezet megújítását.

Magyarország szőlőterülete 1991 és 2001 között 32 százalékkal csökkent. Az elmúlt évtized kivágásai jó irányban hatottak, mivel fő területei elsősorban a kedvezőtlenebb adottságú alföldi, illetve a korszerűtlenebb fajtákkal telepített ültetvények voltak (Kádár, 1998). **Ennek következtében Magyarországnak nem érdeke a részvétel a kivágási programokban.** Az EU kivágási prémiumai nem használhatók fel az elhagyott ültetvények környezetvédelmi célú fölszámolására, másfelől pedig a kivágási támogatás igénybevétele a telepítési jog és a szerkezetátalakítási támogatás lehetőségének elvesztését jelenti a premizált területre.

Előfordulhatnak viszont olyan esetek, amikor egy termelő valamilyen oknál fogva felhagyja a szőlőtermeléssel. Ilyen okok lehetnek például:

- a termelők idős kora miatt, amikor nincs, aki folytassa a gazdálkodást;
- ha az EU által meghatározott, a magyar gyakorlatban alkalmazottnál alacsonyabb szintű ültetvénytelepítési támogatások miatt a termelő nem képes átalakítani a korszerűtlenné vált, vagy előregedett ültetvényét;

- az EU-csatlakozás után kiélesedő versenyben várható, hogy a feldolgozó kapacitással nem rendelkező szőlőtermelők közül jó néhányan nem lesznek képesek fenntartani a gazdálkodásukat.

Ezektől a termelőktől a tagállam nemzeti források felhasználásával felvásárolhatja a terület újratelepítési jogát az EU kivágási prémiumainak alkalmazása helyett.

5.3. Szerkezetátalakítás és átállítás

A hazai szőlő-bor ágazati szabályozás célja az EU agrárpolitikájával megegyező módon és a liberalizációs törekvések figyelembe vételével hosszútávon is hatékony, versenyképes, a minőségi termelést lehetővé tevő ültetvényszerkezet kialakítása. Az ültetvények szerkezetátalakításával összefüggésben fontos kérdésként vetődik fel a telepítési támogatások kérdése. A támogatások hatékonyságának megítélésénél három szempontot kell figyelembe venni:

- összesen mekkora terület átstrukturálására vehető igénybe a támogatás,
- a támogatás fajlagos (1 ha-ra jutó) összege hogyan viszonyul az összes beruházási költséghez,
- milyenek a támogatásokhoz való hozzájutás feltételei.

Az Európai Unió szerkezetátalakítási programja a 2001-2005. évek közötti időszakra rendelkezik meghatározott forrásokkal. Ezt követően nem lehet tudni, hogy érvényben marad-e az intézkedés, és ha igen, az milyen kondíciókkal fog tovább működni. Egyes vélemények szerint lehetséges a szerkezetátalakítási program folytatódása, de erre vonatkozóan még hivatalos állásfoglalás nem történt.²³ Megítélésünk szerint is jó esély van arra, hogy a költségvetési tervezés következő időszakában is fennmarad az intézkedés, mivel az ültetvénytelepítési támogatások hatása csak hosszabb távon mérhető. Másrészt a tagállamok szőlőtermelői részéről is jelentős az igény a struktúraátalakítási forrásokra. Ha nem folytatódik a szerkezetátalakítás, akkor várhatóan a vidékfejlesztési intézkedések keretében, a mezőgazdasági vállalkozások befektetései között lesz támogatható a szőlőültetvények telepítése, ami számunkra lényegesen kedvezőtlenebb lenne a társfinanszírozási kötelezettség miatt.

Az EU által támogatott szerkezetátalakítási program nagyjából a tagállamok szőlőterületének 1,5 százalékára terjedt ki az intézkedés alkalmazásának első évében. A második évben a felosztható összes terület mérete a pénzügyi keretek növekedése miatt 11 százalékkal nőtt. Ez számunkra azt jelenti majd, hogy – a jelenlegi ültetvényméretek alapján számítva – a belépésünk évében 1392 hektár szőlő átállítására lesz lehetőségünk EU-finanszírozás mellett. 2005-ben a keretek bővítése esetén már 1545 hektárra terjedhet ki a támogatás.

²³ Rudolf Schmid, a Mezőgazdasági és Erdészeti, Környezet- és Vízgazdálkodási Minisztérium, Bécs munkatársának szóbeli közlése alapján.

A tagállamok a szerkezetátalakítási támogatások első felosztásánál az összes forrásból a területi arányok alapján részesedtek. A Magyarországra jutó támogatások kiszámításához szükséges lenne az intézkedésre fordítható összes forrás ismerete, valamint, hogy Magyarország szőlőterülete 2004-ben hány százalékát adja majd az összes tagállam ültetvény területének. Mivel ezeket nehéz lenne megbecsülni, ezért az egyszerűség kedvéért egy, az EU-átlagot közelítő összeggel, 7000 euró/ha fajlagos támogatással számolunk évente. A támogatás teljes összege így:

- 2004-ben 9,744 millió euró,
- 2005-ben pedig 10,815 millió euró lehet.

Ennek Ft-értéke 240 Ft/euró árfolyam mellett 2,34 milliárd Ft lehet 2004-ben és 2,6 milliárd Ft 2005-ben.

A 7000 euró/ha fajlagos támogatás 240 Ft/euró árfolyamon számítva hektáronként 1680 ezer Ft-os támogatást tesz ki. Ez az ültetvénytelepítési beruházások teljes költségének kb. 30-35 százalékát adja az intenzitástól, talajtípustól, domborzati viszonyoktól függően. Az EU borpiaci alaprendelete felhatalmazást ad a tagállamoknak arra, hogy a kapott támogatásokat nagyobb hektárszámon is felhasználhassák, és azt az eredeti támogatási mértékig nemzeti pénzalapjaikból kiegészítsék. A hazai szőlőültetvények természetes pótlásához évente minimum 3000 hektár ültetvény telepítésére van szükség. Célszerű lenne ezért az EU Bizottsága által részünkre meghatározott forrásokat ekkora területen szétosztani. Az Európai Unió tagjaként azonban már nem lesz támogatható a beruházáshoz felvett hitelek kamatainak kiegészítése.

A borpiaci alaprendelet tartalmazza, hogy a Strukturális Alapokról szóló 1260/1999/EK tanácsi rendelet 1. célterületén a szerkezetátalakítási intézkedések közösségi finanszírozásának aránya elérheti a 75 százalékot is. Ha Magyarország teljes egészében az 1. célterületbe fog kerülni, akkor az előző bekezdésben meghatározott fajlagos támogatás mértéke még maximum 50 százalékkal növekedhet. Ez azonban csak a támogathatóság maximális mértékét jelenti, és nem azt, hogy többletforráshoz jutunk a magasabb támogatottság biztosítására. A tagállam saját kompetenciája, hogy az egyes intézkedések, vagy borvidékek javára nagyobb támogatást fogadjon el a többi intézkedés vagy termőhely rovására. Ha a tagállam határozná meg – az alaprendelet 75 százalékos finanszírozhatósági limitjét tiszteletben tartva – az 1. célterületen alkalmazható támogatások nagyságát és azt bármekkora területen szétoszthatná és kiegészíthetné, akkor az azt jelentené, hogy tetszőleges mennyiségű pénzt fordíthatnánk az újratelepítések támogatására. Ennek lényegében csak a termelők szándékai és a saját, valamint a költségvetési források korlátai szabhatnának határt. Az EU azonban nem engedélyezi a nemzeti támogatások korlátlan felhasználását, ugyanis a tagállami kiegészítés csak az eredeti uniós fajlagos támogatás erejéig, és nem a tagállam által megszabott átalányösszegig terjeszthető ki. **Vagyis: a tagállamok által az összes intézkedés támogatására kifizetett összeg (uniós és nemzeti forrásból) és az átállított hektárszám hányadosának meg kell egyeznie a Bizottság által kialakított pénzügyi és területi keretek hányadosával.**

Az előzőekből adódóan 7000 euró/ha fajlagos támogatással számolva, 240 Ft/euró árfolyam mellett, az EU által meghatározott területi keretek évi 3000 hektárra történő kiegészítése 2004-ben 2,7, 2005-ben pedig 2,44 milliárd Ft költségvetési igényt jelenthet majd.

Az Unió borrendtartása lehetővé teszi az újratelepítési jog felhasználását még az ültetvények kivágása előtt, és arra 3 éves határidőt biztosít. Így elkerülhetők a termelőt érő veszteségek, amelyek az ültetvény előzetes kivágásából adódnának ahhoz, hogy az újratelepítési jog megszerezhető legyen. Ez a szabályozás ugyanakkor pótlólagos terhet sem jelent a gazdáknak, mert növényvédelmi megfontolások miatt néhány évet érdemes várni az újratelepítés előtt. Noha az uniós borrendtartás engedélyezi a szerkezetátalakítás kapcsán az ültetvények előzetes kivágásából eredő jövedelemvesztés pótlását, az ún. „előrehozott újratelepítési jog” igénybevétele (a régi és az új ültetvény együttes művelése maximum 3 éven keresztül) kedvezőbb lesz a gazdák számára a támogatások csatlakozás előttinél alacsonyabb szintje miatt.

Láttuk, hogy a hazai ültetvénytelepítési támogatások rendszere utófinanszírozás formájában működik, a támogatások elszámolása a számlák és bizonylatok alapján történik. Az EU-ban lehetőség van arra, hogy a támogatást előlegként fizessék, az előleg 120 százalékának megfelelő biztosíték nyújtása mellett. További feltétel, hogy az intézkedés végrehajtása megkezdődjön, illetve azt 2 éven belül hajtsák végre. Az előleget a tagállam hitelezi meg függetlenül attól, hogy előlegfizetésről, vagy a végrehajtás utáni kifizetésről van-e szó a Garancia Alapból. Az osztrák tapasztalat az, hogy a pénz legkorábban négy hónap múlva érkezik meg Brüsszeltől.

A mezőgazdasági termékeket érintő biztosítéki rendszer közös alkalmazására vonatkozó részletes szabályokat a Bizottság 2220/85/EGK rendelete²⁴ állapította meg. A biztosítéket a következő formákban lehet letenni:

- készpénzletétben és/vagy
- kezes állítva és/vagy
- jelzálog és/vagy
- zálogjog banki készpénz-betételre és/vagy
- zálogjog közttestülettel, vagy közvagyonnal szemben fennálló, elismert és esedékes követelésekre és/vagy
- zálogjog a tagállamban forgatható értékpapírokra, feltéve, hogy ezeket az illető állam adta ki, vagy érték garanciát vállal és/vagy
- zálogjog jelzálog-hitelszervezetek által kiállított, nyilvános értéktőzsdén jegyzett és a nyílt piacon értékesíthető kötvényekre, feltéve, hogy ezek hitelbesorolása az államkötvényekkel egyenrangú.

A tagállamok a készpénzletétet és a kezes állítást kivéve a felsorolt biztosíték típusok elfogadásával kapcsolatban további feltételeket szabhatnak.

²⁴ HL L 205. szám 1985. 08. 03.

A szerkezetátalakítási támogatások finanszírozására a tagállamok minden év június 30-ig előterjesztést készítenek a Bizottságnak a folyó pénzügyi évben teljesített kiadásairól, illetve a továbbiakban esedékes kiadásairól. Ahhoz, hogy Magyarország számára már 2004-ben, a belépés első évében elnyerhetők legyenek a közösségi források, 2003-ban meg kell kezdenünk az intézkedés alkalmazását. A kifizetésekhez szükséges ugyanis az intézkedés megkezdése, ami a tavaszi telepítés esetén ősszel már a talaj-előkészítéssel kezdetét veszi. Fontos lenne tehát, hogy a szerkezetátalakítási terv legkésőbb 2003 elején elkészüljön, a kapcsolódó rendelet pedig 2003. kora nyarán megjelenjen. Ha ugyanis június 30-ig nem használjuk ki a megállapított területi kvótát, retorzióként a Bizottság arányosan csökkenti a pénzeszközök mennyiségét, és a különbség harmadrészével a következő évi lehetőségeket is.

Mindezek végrehajtásához szükséges lenne, hogy a Bizottság Magyarország számára is határozza meg a 2003/04-es borpiaci évre a szerkezetátalakítási támogatások területi és pénzügyi kereteit. E vonatkozásban mielőbbi technikai konzultáció javasolt az Unió képviselőivel.

5.4. Az intézkedések végrehajtásához kapcsolódó tagállami feladatok

A termelési potenciállal kapcsolatos intézkedések alkalmazásához az EU borjoga számos feladatot, nyilvántartási és jelentési kötelezettséget ró a tagállamokra. Ezekre a piacsabályozási rendszer hatékony működtetése és ellenőrzése miatt van szükség. Lényeges, hogy az új borpiaci rendtartás ne vezessen a szőlőterületek és hozamok indokolatlan mértékű növekedéséhez.

Az ismertetett rendelkezések alapján a legfontosabbnak ítélt tagállami feladatok a következők:

- a szőlőtermelési potenciálról szóló jegyzék elkészítése,
- a szőlőkataszteri nyilvántartás kialakítása,
- a jogtartalék rendszer felállítása, (az új- és az újratelepítési jogok keletkeztetésének tisztázása),
- a szerkezetátalakítási terv elkészítése
- és a borszőlőfajták osztályozása.

Az újonnan létrehozott telepítési jogok nemzeti jogtartalékba kerülésének és a szerkezetátalakítási programban való részvételünknek elsődleges feltétele a hazai szőlőtermelési potenciálról szóló jegyzék elkészítése és a Bizottság rendelkezésére bocsátása.

Ezzel összhangban a 2000. évi CXLI. törvény rendelkezett a szőlő- és gyümölcsös ültetvények összeírásáról. Az összeírás kiterjedt:

- az ültetvény azonosító adataira (település, helyrajzi szám, terület nagyság),
- az ültetvény használójának azonosító adataira,

- az ültetvény fekvésére, kitettségére,
- térállására,
- művelésmódjára,
- öntözhetőségére,
- támrendszerére,
- telepítési idejére,
- fajtamegoszlására,
- alanyhasználatára,
- termőképességére,
- az ültetvényhez kapcsolódó feldolgozó- és tárolókapacitásokra,
- valamint a termék hasznosításának (értékesítésének) irányára.

Az ültetvény-összeírás végrehajtása kettős célt szolgált:

- az EU részére az ültetvénykataszter elkészítését (erre vonatkozóan 10 évente statisztikai alapfelmérést kell végezni)
- és ennek alapján a jegyzék összeállítását a termelési potenciálról.

A törvény azt is meghatározta, hogy az összeírás alapján a KSH vezeti az ültetvényekről és azok használoiról a nyilvántartást. A nyilvántartás vezetéséhez a körzeti földhivatalok, a megyei földművelésügyi hivatalok, a hegyközségek és a VPOP kötelesek az ültetvények adataiban történt változásokat bejelenteni a KSH-nak. A szőlőkataszteri nyilvántartást az EU-ban nem a termelési potenciálok keretében, hanem külön rendeletekben²⁵ szabályozzák.

Az összeírás eredményei és az ültetvénykataszteri nyilvántartás alapján fogjuk majd elkészíteni az Európai Bizottság részére a jegyzéket. Ebben a formájában azonban az összeállítás még nem alkalmas a kötelezettség teljesítésére, mivel a jegyzéket a bortermelő területekről a Közösség felé borkategóriák szerinti részletezettségben kell közölni. A hazai szabályozás szerint meghatározott termőhelyről származó minőségi bor a borvidékeken és a bortermőhelyeken állítható elő, azokon kívül pedig csak asztali bor termelhető. Ezen túlmenően a hegyközségek kezdeményezhetik a borvidékek ültetvényterületein a minőségi bort adó területek lehatárolását, amelyet a földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter hagy jóvá.

A jegyzék elkészítésének határideje legkorábban az EU-csatlakozásunk napja, legkésőbb azonban – 2004. január 1-i belépés esetén – 2004. június 30-a kell legyen, hogy kiutalják számunkra a szerkezetátalakítási támogatásokat. A szerkezetátalakítási intézkedések közösségi alkalmazásánál láthattuk, hogy valamennyi tagállam részére megítélték az előzetes támogatási kereteket a támogatandó terület és támogatási összegek vonatkozásában, függetlenül a jegyzék elkészítésétől. A kifizetéseknel azonban Görögország már kikerült a támogatott körből, mivel az adott időpontig nem adta át a jegyzékét.

²⁵ 2392/1986/EK rendelet a szőlőkataszteri nyilvántartásról és a 649/1987/EK rendelet a szőlőkataszteri nyilvántartás végrehajtásáról

Magyarország szőlőterületének mérete miatt elegendőnek tűnik egy országos szintű jogtartalék rendszer felállítása. Fontos lenne azonban, hogy az újratelepítési jogok nyilvántartása származási hely, vagy legalábbis régiók szerint történjen. Nem lenne ugyanis helyes, ha egy történelmi borvidéken keletkezett újratelepítési jog kevésbé értékes síkvidéki termőhelyen kerülne felhasználásra a jogtartalék rendszerbe kerülését követően. A régiókra célszerű lenne meghatározni a referencia-hozamot, hogy a régiók közötti telepítési jog átadásnál a csökkentési tényező alkalmazható legyen.

Az EU tagállamok gyakorlata azt mutatja, hogy a jogtartalék rendszerbe csak ritkán kerülnek vissza újratelepítési jogok. A fel nem használt újratelepítési jogok ugyanis a termelők egymás közötti forgalmában nagyrészt elkelnek. Várható, hogy EU-taggá válásunk után nálunk is felértékelődnek a telepítési jogok, ezért ezt a kérdést is szabályoznunk kell majd.

Az ültetvény-összeírás eredményei jelentős segítséget fognak nyújtani a szerkezetátalakítási terv elkészítésében. **A tervezésnél szem előtt kell tartani mindenképp a piaci igényekhez történő alkalmazkodást, a termésbiztonság kérdését és a minőségi termelés követelményeit.** Javasoljuk, hogy a terv kidolgozása az agrártárca irányítása mellett valósuljon meg, mivel az elmúlt időszak támogatási rendszerének működtetése következtében számos jól használható adat, információ és kutatási eredmény került a birtokukba. A tervek elkészítésében vegyenek részt a hegyközségi tanácsok (borvidékenként a szőlő- és bortermelők szakmai és hatósági feladatokat ellátó szervezeteinek) képviselői, az egyetemek és kutatóintézetek delegáltjai, az OMMI és az OBI munkatársai, valamint a szakma jeles képviselői.

Amennyiben a szőlőtelepítők kellően átgondolt és szakmailag megalapozott, tartalmilag és költségeit tekintve jól körülhatárolt szerkezetátalakítási intézkedésekhez csatlakozhatnának, a jelenlegi pályázatos támogatásokat normatív, kérelemre alapozott támogatások válhatnak fel. Ezzel időt és pénzt lehetne megtakarítani, tekintettel a forrásfelosztás és a nyilvántartási kötelezettségek szigorú uniós rendjére.

A jelenleg alkalmazott támogatási rendszerben csak a hegyközségi települések szőlőtermelői részesülhetnek ültetvénytelepítési támogatásban. Az EU rendelkezései a tagállamok hatáskörébe utalják annak eldöntését, hogy a szerkezetátalakítási forrásokat mely szőlőtermő területeken használják fel. A borvidékeken és bortermőhelyeken kívül eső termőhelyek túlnyomó része a szőlőtermesztés szempontjából igen értékesnek tekinthető, ugyanakkor az árutermelésben nincs jelentős szerepük. A szerkezetátalakítási tervnek állást kell foglalnia tehát abban a kérdésben is, hogy ezeken a területeken igényelhető lesz-e az átállítási támogatás, és ha igen, milyen feltételekkel.

A szőlőültetvények szerkezetátalakítási tervét javasoljuk hozzáigazítani az Európai Unió vidékfejlesztési politikája keretében alkalmazható intézkedésekhez. Az ültetvények átállításánál nem elhanyagolható szempont az üzemi törzsültetvények, a melioráció és a termőföld rendeltetés szerű hasznosítását elősegítő beruházások támogatásának lehetősége.

A borszőlőfajták osztályozásának célja, hogy a Közösségen belül csak a borszőlőként osztályozott fajták terméséből készülhessen bor, ami segíti egyrészt a minőség biztosítását, másrészt pedig a piaci mennyiségek kézbentartását. Magyarországon a szőlőfajták minősítési rendje és a fajtahasználat szabályozása EU-konformnak tekinthető. Ennek következtében képesek leszünk elkészíteni a szőlőfajta osztályozásunkat az EU által előírt csoportosításban. A jelenlegi fajtalistákból ugyanis az EU előírásokhoz képest csak a szőlőfajta elnevezések szinonimái hiányoznak. Ügyelni kell továbbá a fajtalista összeállításánál arra is, hogy az a KSH összeírásban szereplő valamennyi szőlőfajtát tartalmazza.

Összefoglalás

1. A világ bortermelése az 1990-es évek végén 260-280 millió hektoliter között, a borfogyasztás pedig 220 millió hektoliter körül alakult. A feleslegek mennyisége éves szinten tehát igen magas, 40-60 millió hektoliter. Kedvező fordulat, hogy az 1990-es évek végére a borfogyasztás csökkenése megállt. Elemzők szerint a minőségi kategóriában további keresletnövekedés várható, amelyből elsősorban az Újvilág bortermelői (Dél-Afrika, USA, Argentína, Chile, Ausztrália, Új-Zéland) profitálhatnak majd.

A világ borpiacán az Európai Unió termelői meghatározó szerepet töltenek be: 1999-ben ők adták a bortermelés 64 százalékát, az exportált bor 75, és az export értékének 80 százalékát. Amíg az Unió a piaci feleslegek miatt korlátozni volt kénytelen szőlőtermelési potenciálját, addig a tengerentúli szőlőtermelők – elsősorban Ausztrália – fejlesztették kapacitásaikat. Ennek eredményeként a nem hagyományos bortermelők exportpiaci részesedése az 1980-as évek közepétől jellemző 3,5 százalékról 16 százalék fölé emelkedett.

2. Az Európai Unió szőlőterülete az 1990-es években 3,9 millió hektárról 3,3 millió hektárra csökkent. Az első kivágási programot és a szőlőtelepítési tilalmat 1976-ban vezették be, majd a kivágási támogatások mértékét többször is megemelték. A termelési potenciál korlátozása, a kedvezőtlenebb évszámok, az ültetvények előregedése és a minőségi bor arányának növelésére irányuló hozamcsökkentések miatt az Európai Unió borpiacán a kereslet-kínálat viszonya kiegyenlítettebbé vált, a kedvezőbb évszámokban azonban kisebb-nagyobb mértékű feleslegek képződnek.

Az Európai Unió összes borexportjának valamivel több, mint 70 százaléka a belső piacon marad, és mindössze 27-30 százaléka kerül a harmadik országokba. A harmadik országokba irányuló kivitel mennyisége lényegében az 1996/97-es borpiaci év óta 13 millió hektoliter körül stagnál. A közösségi borimport (a harmadik országokból) az 1990-es évek elején még évi 3-4 millió hektoliter volt, amely a WTO-Megállapodás elfogadása után a duplájára növekedett. A legfontosabb szállítók Ausztrália, az USA, Chile és a kelet-európai bortermelők.

A belpiaci egyensúly fenntartása az Unióban az intervenciók intézkedések működtetése által az import korlátozásának hiányában és az exporttámogatások csökkentési kötelezettsége miatt csak esetleges. **A feleslegek megszüntetése érdekében az Európai Unió borpiaci szabályozásának alapelve ezért a versenyképesség növelése a minőség javítása, a struktúraváltás és a termelési potenciál piaci igényekhez való igazítása által.** Mindezek a folyamatok vezettek el az Unió borpiaci reformjához, és az új borrendtartás AGENDA 2000 keretében történt elfogadásához, amely egy offenzívabb piacpolitika alapjait határozta meg.

3. Az Európai Unió szőlőtermelési potenciálra vonatkozó szabályozása a Tanács 1999. május 17-i 1493/1999/EK számú, a közös borpiaci szervezetről szóló rendelet (alaprendelet) II. címében (2-23. cikk), valamint a termelési potenciál tekintetében az alaprendelet végrehajtását szabályozó 1227/2000/EK számú bizottsági rendeletben található.

Az Európai Unió borpiaci szabályozásának termelési potenciálra vonatkozó elemei:

- Alapvetően 2010. július 31-ig **tilos a borszőlő területbővítési célú telepítése**. Meghatározott esetekben azonban mégis szabad borszőlő fajtákat telepíteni: területrendezési intézkedések következtében, szőlészeti és borászati kísérletek céljára, nemes anyatelepek létesítésére, olyan esetekben, amikor a szőlő- és bortermelés kizárólag a család fogyasztását szolgálja. Legkésőbb 2003. július 31-ig a tagállamok azokra a területekre is adhatnak új telepítési jogot, amelyekken olyan meghatározott termőhelyről származó minőségi bor (m. t. minőségi bor) vagy földrajzi jelzéssel ellátott asztali bor termelhető, amelynek kereslete bizonyítottan meghaladja a kínálatot. Ezeket az odaítélt új telepítési jogokat azonban le kell vonni az újonnan létrehozott telepítési jogokból.
- Az Unió 68 ezer hektár **újonnan létrehozott telepítési jogot** létesített, amelyet a tagállamok között szőlőfelületük arányában osztottak szét. A 68 ezer hektár a gyakorlatban a tagállamok összes szőlőfelületének 1,5 százalékát adja.
- Továbbra is érvényben maradtak a **borszőlő területek végleges kivonásáért fizetett támogatások**. A kivágási támogatást legalább 1000 négyzetméter minimális ültetvényterület kivágása esetén folyósítják. A kivágásra ítélt területeket a tagállamok jelölik ki, és a támogatások mértékét is ők szabják meg egy bizonyos maximált támogatási összeg erejéig, amit az EU 1227/2000-es rendeletében meghatározott. Az intézkedést 100%-ban az EU finanszírozza, de nemzeti forrásokból is fizethető támogatás erre a célra. Ha valamely termelő támogatással vágja ki az ültetvényét, az adott területre elveszíti az újratelepítés jogát.
- A **szerkezetátalakítási támogatások** célja a termelés és a piaci kereslet összhangjának javítása, ezért segíti a szőlőültetvények újratelepítésének keretében a fajta- és termőhelyváltás végrehajtását, valamint a természetstechnikai módszerek javítását. A támogatás hozzájárulást biztosít egyfelől a szerkezetátalakítás költségeihez, másrészt pedig kompenzálja az intézkedés végrehajtásából (előzetes ültetvénykivágás) adódó bevételkiesést. A tagállamok azonban engedélyezhetik a régi és az új ültetvények egymás mellett történő művelését maximum 3 borpiaci éven keresztül (előrehozott újratelepítési jog). A Közösségnek a szerkezetátalakítás költségeihez való hozzájárulása nem haladhatja meg a felmerülő költségek 50 százalékát. Ugyanakkor azokban a régiókban, amelyek a Strukturális Alapokra vonatkozó általános rendelkezéseket tartalmazó 1260/1999/EK tanácsi rendelet 1. célterületéhez tartoznak, a közösségi finanszírozás aránya elérheti a 75 százalékot is. A támogatást a tagállamok között annak arányában osztják

szét, hogy a közösségi ültetvények mekkora hányadával rendelkezik az adott tagállam. Ha a tagállam a támogatást bizonyos hektármennyiségre megkapta, azt nagyobb hektárszámon is eloszthatja, illetve azt saját pénzalapjaiból is kiegészítheti oly módon, hogy az ismét elérje az eredeti uniós támogatás hektáronkénti összegét.

- A termelési potenciállal kapcsolatos intézkedések alkalmazásához az EU borjoga számos feladatot, nyilvántartási és jelentési kötelezettséget ró a tagállamokra: például a jogtartalék-rendszer felállítása, a termelési potenciálról szóló jegyzék elkészítése, a szerkezetátalakítási terv elkészítése és a borszőlőfajták osztályozása. Ezekre a piacsabályozási rendszer hatékony működtetése és ellenőrzése miatt van szükség. Lényeges, hogy az új borpiaci rendtartás ne vezessen a szőlőterületek és hozamok indokolatlan mértékű növekedéséhez.
4. A Magyarországon előállított bor háromnegyede itthon, egynegyede külföldön kerül értékesítésre. A hazai fejenkénti borfogyasztás 31 liter körüli volt 1999-ben. A jövedéki törvény bevezetése az olcsó borok viszonylagos drágulását okozza, így ezek fogyasztása csökkenhet. A bor 2000-ben lett jövedéki termék, amelynek hatása kezdetben pozitív volt, de mióta megszűnt a borkimérő helyek napi elszámoltatása, ismét sok a piacon az ismeretlen eredetű termék. A hazai borfogyasztás kétpólusú: az igénytelen kannás borok mellett jelentős a minőségi borfogyasztás térnyerése is.
 5. Borexportunk a piacváltást követő átmeneti nehézségek után az 1990-es évek második felében meghaladta az 1,3 millió hektolitert. Az orosz válság következtében azonban 1998-tól csökkenni kezdett, 1999-re pedig 1 millió hektoliter alá esett vissza. Az export áruszerkezete az évtized végére ugyan javult, de az nem járt együtt az árbevétel növekedésével. **Sőt, a kivitel átlagárai a főbb exporttermékek mindegyikénél csökkentek, és 2001-ben minden termék esetében alatta maradtak az 1992. évi értékeknek.** A versenyképesség gyengülésében szerepet játszott a forint erősödése és a hazai bormarketing elégtelen volta is. A nemzetközi borpiacon ugyanis igen erős az ár- és a támogatási verseny.
 6. Borimportunk a piacnyitás ellenére sem számottevő, az 1990-es évtizedben a főbb termékek vonatkozásában 20-55 ezer hektoliter között változott. Az import többnyire választékbővítő, ezért a palackozott borok behozatala nőtt dinamikusán, a hordósé csökkent. Az import átlagára 2001-ben a pezsgő kivételével meghaladta az exportét. A behozott borászati termékek 99 százaléka az Európai Unió tagállamaiból, javarészt Olaszországból és Spanyolországból származott. EU taggá válásunk után leginkább a minőségi kategóriába sorolt, de annak kevésbé megfelelő borok esetében várható élesebb verseny, nemcsak az EU termelői, de a piacvédelem alacsonyabb szintje miatt a harmadik országok részéről is.
 7. Magyarország szőlőterülete az 1990-es években folyamatosan csökkent. A 2001. évi ültetvény-összeírás adatai szerint 92782 hektár szőlővel rendelkezünk,

amelyből 1820 hektárnyi „nem ültetvény méretű”, azaz 500 négyzetméter alatti szőlőterület. A területcsökkenés piaci és jövedelmezőségi okokra vezethető vissza, amelynek következtében az 1990-es évek első felében alig történt szőlőtelepítés.

A termésátlagok a vizsgált időszakban erősen ingadoztak. Az új összeírás szerint a szőlőültetvények 40,2 százaléka található az alföldi régióban, 36,4 százaléka a Dunántúlon és 23,4 százaléka Észak-Magyarországon. 1996-ban ezek az arányok 46,5, 34 és 19,5 százalék voltak. A lecsökkent szőlőterület tehát jó irányban változott, és növekedett a nagyobb termésbiztonságú dombvidéki szőlők aránya.

Az ültetvényfelmérés adatai szerint a termesztett szőlőfajták kétharmada fehér, csaknem 25 százaléka vörös bort adó, 6 százaléka csemege és 3 százaléka direkttermő fajta. A minőségi borszőlőfajták aránya a termesztésben alacsonynak tekinthető, alig éri el az 50 százalékot. Az új telepítések már kizárólag minőségi fajtákkal történnek, és a vörös borszőlők ültetése dominál. Az évente előállított bor mennyisége 3,3-4,5 millió hektoliter között változik. A borfogyasztás növekedését gátolja, hogy a választékból hiányoznak az olcsó, de megbízható minőségű tájborok.

8. A szőlőültetvények telepítése 1990 és 1992 között nem részesült támogatásban. 1993-tól 1995-ig a Mezőgazdasági Fejlesztési Alap terhére a kertészeti termelést közvetlenül befolyásoló beruházásokhoz kamatmentes, visszterhes támogatást igényelhettek a termelők. Az ültetvénytelepítések támogatása 1996-tól vált kedvezőbbé, amikor az ültetvénytelepítéseket már vissza nem térítendő támogatásokkal segítették. Ezek kondíciói kezdetben évről-évre változtak, de 1999-től lényegében változatlanok tekinthetők: a beruházási költség 50 százalékát adó alaptámogatás és a felvett hitelre 40 százalékos kamattámogatás igényelhető.

A támogatással megvalósult szőlőtelepítések nagysága 1996-ban még mindössze 550 hektár volt, amely 1999-ben meghaladta az 1000 hektárt, 2001-ben pedig 1715 hektárra változott. A telepítési támogatásokra kifizetett összegek különösen 2000-től növekedtek jelentősen. Az elért éves telepítési ütem azonban a növekedés ellenére még mindig kevés a szőlőtermelési potenciál megőrzéséhez és a versenyképességünk javításához. Minimálisan évente 3000 hektár új szőlőültetvény létesítésére lenne szükség. **Ha növelni akarjuk az új telepítések volumenét, az ültetvénytelepítési támogatásokon kívül segíteni kell a pinceszövetkezetek megalakítását és működését.** Az ültetvények helyzete szorosan összefügg azzal, hogy a privatizáció során a termelők nem jutottak feldolgozó kapacitásokhoz, ezért a szőlőtermelés jövedelemtermelő-képessége meglehetősen alacsony.

9. Magyarország EU-csatlakozása után bővítési céllal csak korlátozott mértékben, kizárólag a következő esetekben telepíthet szőlőt:
 - az alaprendelet által meghatározott kivételes esetekben,
 - az újonnan létrehozott telepítési jogok birtokában

- és az elmúlt 5 vagy 8 évben engedéllyel történt kivágások után keletkezett újratelepítési jogok alapján.

Magyarország eddig semmiféle kérést nem továbbított az Unió felé sem az újonnan létrehozott, sem pedig az újratelepítési jogok keletkeztetésének kérdésében. Az újonnan létrehozott telepítési jogok alapján az ország szőlőterületének 1,5 százaléka, azaz 1392 hektár lenne betelepíthető. Számításaink szerint a közelmúltban történt kivágások és új telepítések mennyiségét figyelembe véve 5 év telepítési jog felhasználhatósággal 38 ezer, 8 év esetén pedig mintegy 39 ezer hektár újratelepítési joggal rendelkezne most Magyarország. Ez azonban csak abban az esetben lesz elfogadható a Bizottsággal, ha igazolni tudjuk, hogy a kivágások és az új telepítések a jogszabályoknak megfelelően történtek.

10. Magyarország szőlőterülete az elmúlt évtizedben 32 százalékkal csökkent, amely főleg a kedvezőtlenebb adottságú termőhelyeken, illetve a korszerűtlenebb fajtákkal ültetett szőlőket érintette. **Magyarországnak ezért nem érdeke az Unió kivágási programjában való részvétel.** A kivágási támogatások ugyanis nem vehetők igénybe az elhanyagolt szőlők felszámolásához, illetve a támogatással kivágott területek nem telepíthetők újra. Amennyiben egyes termelők szeretnék felhagyni a szőlőtermeléssel, lehetőség van arra, hogy a tagállam nemzeti forrásból felvásárolja az így kivágott területek után keletkezett újratelepítési jogokat.
11. **A hazai szőlő-bor ágazat célja az EU agrárpolitikájával megegyező módon és a liberalizációs törekvések figyelembe vételével hosszútávon is hatékony, a minőségi termelést lehetővé tevő ültetvényszerkezet kialakítása.** Ezt ösztönzik az EU borpiaci rendtartásába új elemként bekerült szerkezetátalakítási támogatások. Bár a program az EU költségvetési tervezéséből adódóan csak a 2001-2005. közötti időszakra rendelkezik meghatározott forrásokkal, az intézkedés céljából adódóan azonban feltételezhető, hogy ezt követően is fennmarad.

A jelenlegi ültetvényméretek alapján számítva a belépésünk évében 1392 hektár szőlő átállítására lesz lehetőségünk EU-finanszírozás mellett. 2005-ben a keretek bővítése esetén már 1545 hektárra terjedhet ki a támogatás. A támogatás teljes összege 7000 euró/ha (az EU-támogatás átlaga) fajlagos támogatási mértékkel számítva 2004-ben 9,744 millió euró, 2005-ben pedig 10,815 millió euró lehet. Ennek Ft-értéke 240 Ft/euró árfolyam mellett 2,34 milliárd Ft lehet 2004-ben és 2,6 milliárd Ft 2005-ben.

A 7000 euró/ha fajlagos támogatás 240 Ft/euró árfolyamon számítva hektáronként 1680 ezer Ft-os támogatást tesz ki. A hazai szőlőültetvények természetes pótlásához évente minimum 3000 hektár ültetvény telepítésére van szükség. Célszerű lenne ezért az EU Bizottsága által részünkre meghatározott forrásokat ekkora területen szétosztani. **Az Európai Unió tagjaként azonban már nem lesz támogatható a beruházáshoz felvett hitelek kamatainak**

kiegészítése. Várhatóan Magyarország teljes területe az 1. célterületbe fog tartozni, ezért a szerkezetátalakítási intézkedések közösségi finanszírozásának aránya elérheti majd a 75 százalékot is. Ez azonban csak a támogathatóság maximális mértékét jelenti, és nem azt, hogy többletforráshoz jutunk a magasabb támogatottság biztosítására. A tagállam saját kompetenciája, hogy az egyes intézkedések, vagy borvidékek javára nagyobb támogatást fogadjon el a többi intézkedés vagy termőhely rovására. **A tagállamok által az összes intézkedés támogatására kifizetett összeg (uniós és nemzeti forrásból) és az átállított hektárszám hányadosának meg kell egyeznie a Bizottság által kialakított pénzügyi és területi keretek hányadosával.**

Az előzőekből adódóan 7000 euró/ha fajlagos támogatással számolva, 240 Ft/euró árfolyam mellett, az EU által meghatározott területi keretek évi 3000 hektárra történő kiegészítése 2004-ben 2,7, 2005-ben pedig 2,44 milliárd Ft költségvetési igényt jelenthet majd.

A hazai ültetvénytelepítési támogatások rendszere utófinanszírozás formájában működik, a támogatások elszámolása a számlák és bizonylatok alapján történik. Az EU-ban lehetőség van arra, hogy a támogatást előlegként fizessék, az előleg 120 százalékanak megfelelő biztosíték nyújtása mellett.

Ahhoz, hogy Magyarország számára már 2004-ben, a belépés első évében elnyerhetők legyenek a közösségi források, 2003-ban meg kell kezdenünk az intézkedés alkalmazását. Fontos lenne tehát, hogy a szerkezetátalakítási terv legkésőbb 2003 elején elkészüljön, a kapcsolódó rendelet pedig 2003 kora nyarán megjelenjen. Mindezek végrehajtásához szükséges lenne, hogy a Bizottság Magyarország számára is határozza meg a 2003/04-es borpiaci évre a szerkezetátalakítási támogatások területi és pénzügyi kereteit.

12. Az újonnan létrehozott telepítési jogok nemzeti jogtartalékba kerülésének és a szerkezetátalakítási programban való részvételünknek elsődleges feltétele a hazai szőlőtermelési potenciálról szóló jegyzék elkészítése és a Bizottság rendelkezésére bocsátása. A jegyzék összeállításához 2001-ben végeztük el a szőlő- és gyümölcsültetvények felmérését.
13. Magyarország szőlőterületének mérete miatt elegendőnek tűnik egy országos szintű jogtartalék rendszer felállítása. Fontos lenne azonban, hogy az újratelepítési jogok nyilvántartása származási hely, vagy legalábbis régiók szerint történjen. Nem lenne ugyanis helyes, ha egy történelmi borvidéken keletkezett újratelepítési jog kevésbé értékes síkvidéki termőhelyen kerülne felhasználásra a jogtartalék rendszerbe kerülését követően. A régiókra célszerű lenne meghatározni egy referencia-hozamot, hogy a régiók közötti telepítési jog átadásnál a csökkentési tényező alkalmazható legyen.

Az EU tagállamok gyakorlata azt mutatja, hogy a jogtartalék rendszerbe csak ritkán kerülnek vissza újratelepítési jogok. A fel nem használt újratelepítési jogok ugyanis a termelők egymás közötti forgalmában nagyrészt elkelnek.

Várható, hogy EU-taggá válásunk után nálunk is felértékelődnek a telepítési jogok, ezért ezt a kérdést is szabályoznunk kell majd.

14. Az ültetvény-összeírás eredményei jelentős segítséget fognak nyújtani a szerkezetátalakítási terv elkészítésében. **A tervezésnél szem előtt kell tartani mindenk előtt a piaci igényekhez történő alkalmazkodást, a termékbiztonság kérdését és a minőségi termelés követelményeit.** Amennyiben a szőlőtelepítők kellően átgondolt és szakmailag megalapozott, tartalmilag és költségeit tekintve jól körülhatárolt szerkezetátalakítási intézkedésekhez csatlakozhatnának, a jelenlegi pályázatos támogatásokat normatív, kérelemre alapozott támogatások válhatnak fel. Ezzel időt és pénzt lehetne megtakarítani, tekintettel a forrásfelosztás és a nyilvántartási kötelezettségek szigorú uniós rendjére.

A szőlőültetvények szerkezetátalakítási tervét javasoljuk hozzáigazítani az Európai Unió vidékfejlesztési politikája keretében alkalmazható intézkedésekhez. Az ültetvények átállításánál nem elhanyagolható szempont az üzemi törzsültetvények, a melioráció és a termőföld rendeltetészerű hasznosítását elősegítő beruházások támogatásának lehetősége.

15. A borszőlőfajták osztályozásának célja, hogy a Közösségen belül csak a borszőlőként osztályozott fajták terméséből készülhessen bor, ami segíti egyrészt a minőség biztosítását, másrészt pedig a piaci mennyiségek kézbe tartását. Magyarországon a szőlőfajták minősítési rendje és a fajtahasználat szabályozása EU-konform. Ennek következtében képesek leszünk elkészíteni a szőlőfajta osztályozásunkat az EU által előírt csoportosításban. Arra azonban ügyelnünk kell a lista összeállításánál, hogy az a KSH összeírásban szereplő valamennyi szőlőfajtát tartalmazza.

Summary

Elements influencing the production potential of the new, common wine-market regulation of the European Union and the impacts on the changing production base to be expected

1. At the end of the 1990s the wine production of the world fluctuated between 260-280 million hectolitres while wine consumption about 220 million hectolitres. Thus the annual surplus was considerably high; it was between 40 and 60 million hectolitres. It was a favourable turning point at the end of the 1990s that the further reduction of the wine consumption stopped. Experts' opinion is that further demand increase can be expected in the quality category which will only be profitable for the wine producers of the New-World (South-Africa, USA, Argentina, Chile, Australia, New-Zealand) can profit.

Producers of the European Union play a significant role on the world wine-market. In 1999 they provided 64% of the total wine production, 75% of exported wine and 80% of the export value. While the European Union had to limit the production potential of vine due to the surpluses vine producers in the Overseas – primarily Australia – developed their capacities. As a result of this the export-market share of non-traditional wine producers increased from 3.5% - which is characteristic to the middle and end of the 1980s – to above 16%.

2. In the 1990s the vine-area of the European Union decreased from 3.9 million hectares to 3.3 million hectares. The first cutting-program and the vine-planting ban was enforced in 1976 and then the rate of the subsidy provided for cutting was increased several times. Due to the limitation of production potential, the less favourable vintages, ageing of plantations and yield-reductions aiming the increase of the rate of quality-wine the supply and demand became more equalised on the wine market of the European Union but smaller or greater surplus is still generated in better vintages.

Slightly more than 70% of total wine export of the European Union remains in the domestic market and only its 27-30% is exported to third countries. The quantity of export to third countries has been stagnating at about 13 million hectolitres since the wine-market season of 1996/97. At the beginning of the 1990s the wine-import (from third countries) of the Union was 3-4 million hectolitres annually that doubled after the approval of the WTO-Agreement. The most important importers are Australia, the USA, Chile and Eastern-European wine producers.

In the Union the maintenance of the balance on the domestic market by the implementation of the intervention measures is only occasional due to lacking import restrictions and the obligation to decrease export restitution. **In order to eliminate the surpluses the principle of the wine-market regulations of the European Union is to increase competitiveness, improve the quality,**

restructure and adjust the production potential to market demands. These processes led to the wine-market reform of the Union and to the approval of the new wine-regulations of AGENDA 2000 defining the basis of a more offensive market policy.

3. The regulation of the European Union on vine-production potential is defined in Article II (clause 2-23) of Council Directive 1493/1999/EC of 17 May 1999 on common wine-market organisation (base regulation), and in Commission Decree 1227/2000/EC on production potential that regulates the execution of the directive.

Elements of the wine-market regulation of the European Union relating to production potential:

- Until 31 July 2010 the plantation of wine grape with the aim at extending the area is banned. However, in certain cases wine-grape varieties can be planted: based on land-planning measures, for viticulture or wine-production experiments, for the creation of noble mother-plant plantations, and if grape and wine are produced only for own consumption. Not later than 31 July 2003 the Member States can also grant new planting right to areas where quality wine from identified areas (quality wine from i. a.), or table wine with the region label can be produced and if their demand exceeds the supply and this can be verified. However, these new planting rights have to be deducted from the planting rights granted later.
- The European Union granted **new planting right** for 68 thousand hectares to be divided among the Member States based on the rate of their vine-area. In practice the 68 thousand hectares accounts for 1.5% of the total vine-area of the Member States.
- **Subsidies provided for the final withdrawal of wine-grape areas** remained in force. The cutting subsidy is paid for cutting the plantation of at least 1000 quadrante metre. The areas to be cut are determined by the Member States. Member States specify the rate of subsidy up to a certain maximal amount regulated by EU regulation no. 1227/2000. The measure is entirely financed by the EU but subsidy can also be granted from national resources for the same purpose. If subsidy was provided to a producer for cutting the plantation then that land loses its re-planting rights.
- The aim of the **re-structuring subsidy** is to improve the harmony between production and the demand. Therefore, it helps to implement the transition of the varieties and sites in the framework of vineyard re-plantation and the development of the production-technology methods. The subsidy, on one hand, contributes to the re-structuring costs and, on the other hand, compensates the income deficit due to the implementation of the measure (preliminary cutting of plantation). The Member States may provide permissions for the parallel cultivation of old and new plantation for maximum 3 wine-market seasons (anticipated re-planting right). The contribution of the Community to the re-structuring costs cannot exceed 50% of the expenses. However, in the regions belonging to Objective 1 of the

Council Decree no. 1260/1999/EC on the general regulation of the Structural Funds the rate of Community financing can amount to 75%. The subsidies are divided among the Member States corresponding to the rate of plantation area of the individual Member State compared to the total vine-plantation area of the Union. If a Member State obtained subsidies for a certain amount of hectares it can be distributed to a larger area as well or can be supplemented by national resources in such a way that it reaches the amount of the Union subsidy per hectare.

- The wine-regulation of the EU for enforcing the measures relating to production potential imposes also several duties concerning the registration and reporting obligations to Member States. For instance, the establishment of codified reserve system (Acquis Communautaire), the preparation of the inventory of production potential, the setting up of a re-structuring plan and the classification of wine-grape varieties. These are required for the efficient operation and control of the market regulation system. It is essential that the new wine-market regulations do not result unjustified increase in the vine-areas and yields.
4. Three-quarters of wine produced in Hungary is sold on the domestic market while one-quarter of it is exported. Wine consumption in Hungary was approx. 31 litre per capita in 1999. The enforcement of the Revenue Act lead to the relative increase of the price of cheap wines and due to this their consumption may decrease. Wine became revenue-good in 2000. This had a positive impact at first but since the daily accounting of wine-houses had been ceased the number of products of unknown origin have again increased. Domestic wine consumption is bipolar: in addition to wines of poor quality sold in plastic cans the market expansion of quality wine consumption is also significant.
 5. Hungarian wine export exceeded 1.3 million hectolitres in the second half of the 1990s after the temporary difficulties after the market transition. As a consequence of the Russian crisis export has started to decrease since 1998 and by 1999 its amount has been decreased below 1 million hectolitres. Although the product-structure of the export improved by the end of the decade but it was not accompanied by the increase of returns. **Moreover the average export prices of most of the exported products decreased and in 2001 they did not reach that of 1992.** The increasing exchange rates of the Hungarian currency and the insufficient Hungarian wine-marketing also played a role in the competitiveness decrease. The competition of prices and subsidies is considerably strong on the international wine-market.
 6. In spite of the opening the Hungarian wine import market the wine import of Hungary is not significant; as for the main products it fluctuated between 20 and 55 thousand hectolitres in the 1990s. The purpose of the import is mainly to extend the assortment, therefore, the import of bottled wine increased dynamically while the import of carafe wine decreased. The average price of the import in 2001 exceeded that of the export except in the case of champagne. 99%

of imported wine-products originated from the Member States of the European Union, mainly from Italy and Spain. After the EU accession Hungary will have to face stronger competition, not only with the producers of the EU but also with that of third countries due to the lower level of market protection, considering that part of quality wine does not meet the requirements of this category.

7. Vine-area of Hungary continuously decreased during the 1990s. Based on the plantation-registry in Hungary there are 92,782 hectares of vineyard including 1,820 hectares of “non-plantation-size” lands those are areas of less than 500 quadrante-metres. The area decrease was due to the situation of the market and profitability and this is why in the first half of the 1990s hardly any vines were planted.

Average yields varied significantly during the period analysed. Based on the recent survey 40.2% of plantations can be found in the Great Hungarian Plain (Alföld), 36.4% lies in the Transdanubian region and 23.4% is situated in North-Hungary. In 1996 the same figures were 46.5%, 34% and 19.5%, respectively. It shows that the tendency of the area decrease was of a “right direction” and that the rate of vineyards in hilly regions providing greater yield stability was increased.

The data of the vine plantation survey show that two-thirds of the grape varieties are of white wine grape, almost 25% is red wine grape, 6% is table grape and 3% of it belongs to native vine varieties. The rate of quality wine-grape varieties can be considered to be low, it is slightly more than 50%. For the new plantations exclusively quality varieties are applied and the planting of red wine grape varieties dominates. The quantity of annually produced wine fluctuates between 3.3 million and 4.5 million hectolitres. The wine consumption increase is impeded by the fact that cheap but of reliable regional quality wines are lacking from the assortment.

8. No subsidy was granted for vine planting between 1990 and 1992. Between 1993 and 1995 producers could apply for supports with interest-subsidies and subject to repayment for investments to be financed by the Agricultural Development Fund, which influenced the horticultural production directly. From 1996 on plantation subsidies became more favourable when for vine planting subsidies not to be returned were granted. At the beginning the conditions of these subsidies changed each year but from 1999 on these can be considered constant: farmers can apply for a base-support up to 50% of the investment costs and for further 40% of the loan received interest-subsidy could be applied for.

However, in 1996 the area planted with the help of subsidies was only of 550 hectares but its extension exceeded 1000 hectares in 1999 and reached 1715 hectares in 2001. The amount paid for plantation-subsidy increased significantly especially from 2000. In spite of the increase, the annual rate of planting is still too slow for maintaining the vine-production potential and for improving Hungary’s competitiveness. At least 3000 hectares of new vineyards would be

required annually. **If Hungary would like to increase the rate of plantation in addition to the plantation-subsidies the establishment and operation of winery-co-operations should also be supported.** The situation of plantations is closely connected to the fact that the producers could not acquire processing capacities during the privatisation process. Therefore, the profit generating ability of grape-production is rather low.

9. Following Hungary's EU accession vine plantation of limited extent for extension will only be possible in the following cases:
 - in special cases specified in the base regulation,
 - based on planting rights issued recently and
 - according to the re-planting rights issued based on the authorised cutting of the last 5 or 8 years.

Up to now Hungary has not submitted any request to the Union concerning the legislation neither of the newly created planting rights nor of re-planting rights. Based on the planting rights created recently 1.5% of Hungarian vine-area, that is 1,392 hectares, can be planted. According to our calculations by taking into account the volume of recent cutting and re-plantation Hungary now would have re-planting right for 38 thousand hectares by considering the planting rights applications of 5 years and 39 thousand hectares by considering that of 8 years. This could, however, be accepted by the Commission if Hungary proves that cutting and re-plantation was implemented in compliance with the EU regulations.

10. Vine-area of Hungary decreased by 32% in the past decade concerning particularly the areas of less favourable production potential and the vineyards of less recent varieties. **Therefore, Hungary is not interested in participating in the cutting-program of the European Union.** Since cutting-subsidy cannot be applied for the elimination of uncared vineyards and the areas cut with subsidies cannot be re-planted. If some farmers would like to give up grape growing it is possible for the Member State to acquire the re-planting rights by national financial resources.
11. **The objective of the Hungarian grape-wine sector is to establish a plantation-structure that allows high quality and efficient production on the long term corresponding to the agricultural policy of the EU and by taking into consideration the liberalisation efforts.** The re-structuring subsidies are new elements of the EU wine-market regulations. The resources of the programme are only available between 2001-2015 due to the budget planning of the EU. However, based on the objective of the measure it can be assumed that it will remain in force due to its objective.

Based on the present plantation-areas Hungary will be entitled for conversion of 1,392 hectares of vine in the year of the EU accession by EU-financing. Subsidies may be granted to 1,545 hectares if the resources in 2005 are increased Based on the rate of EUR 7000 /ha specific subsidy (average of EU support) .the

total amount of subsidies calculated may reach EUR 9.744 million in 2004 and EUR 10.815 million in 2005. Based on the exchange rate of 240 HUF/EURO in 2004 it can reach HUF 2.34 billion and in 2005 the value of HUF 2.6 billion.

The support of 7000 EURO/ha specific subsidy is 1680 thousand HUF/ha calculated with an exchange rate of 240 HUF/EUR. Annually minimum 3000 hectares plantation is required for the natural replacement of the vineyards. Therefore, it would be reasonable to divide up for this area the resources provided by the EU Commission for Hungary. **Being Member State in the future in Hungary it will not be possible to provide interest subsidies for investments.** It is expected that the entire area of Hungary will belong to Objective. 1. Therefore, the rate of EU financing of re-structuring measures will reach 75%. This figure indicates, however, the maximal subsidy and does not mean that Hungary will obtain excess financing for providing higher subsidies. It is the task of the Member State to ensure higher subsidies for certain measures and certain wine-regions at the expense of other measures and other wine-regions. **The ratio of the total amount paid for the subsidies of all measures of the Member States (both from Union and national sources) and the area transformed (number of hectares) has to correspond to the ratio of the financial and area limits determined by the Commission.**

Consequently for increasing the area limits to 3000 hectares specified by the EU will require a budget of 2.7 billion HUF in 2004 and 2.44 billion HUF in 2005 based on the specific subsidy of 7000 EURO/ha specific subsidy calculated by the 240 HUF/Euro exchange rate.

The Hungarian plantation subsidy scheme is of a post-financing type. Subsidies are reimbursed based on invoices and vouchers. In the EU it is possible to pay advances provided a guarantee equivalent to 120% of the advance is issued.

In order to make the Community resources available for Hungary in 2004, i.e., in the year of accession, Hungary will have to start the application of the measure in 2003. Thus it would be important to complete the re-structuring plan at latest by the beginning of 2003 and publish the relating decree in early summer of 2003. For implementing these tasks it would be necessary for Hungary that the Commission determine the area limits and budget of the re-structuring subsidies for Hungary for the wine-market season of 2003/2004.

12. The primary condition of including the recently issued planting rights in the codified reserve at national level and of Hungary's participation in the re-structuring program is to prepare the registry of grape-production potential and to submit it to the Commission. The vine and fruit plantation survey was carried out in 2001 in order to prepare the registry.
13. Based on the extent of the vine-area of Hungary it seems to be sufficient to establish a nation-wide codified reserve system. However, it would be important to register the re-planting rights by origin or at least by regions. Since it would be

appropriate if a re-planting right issued for a historical wine-region were used in a less valuable plain region after entering it in the codified-reserve system. It would be reasonable to determine a reference-yield for the regions to make the reduction-coefficient utilisable if the planting right were transferred from one region to another.

The practice of EU Member States shows that re-planting rights rarely return to the codified-reserve system. Most of the non-utilised re-planting rights change hands among the farmers. It is expected that after the Hungary's EU accession the planting rights will become more valuable in Hungary as well. Therefore, this issue has to be regulated.

14. The data of the plantation-survey will provide significant assistance for the preparation of re-structuring plan. **During planning adaptation to market demands, the issue of yield stability and the requirements of quality production have to be taken into account.** If vine-growing farmers were able to join the re-structuring programmes, which are thoroughly considered, professionally based and well-defined concerning content and costs, then the normative, application-based subsidies could replace the present tendering procedure. This way time and money could be saved considering the strict allocation and registration requirements of the EU system.

We propose to adapt the re-structuring plan of vineyards to the schemes applied in the framework of region development policy of the European Union. At the conversion of plantations it should also be considered that in the EU system there is an opportunity to provide subsidies also for investments promoting nucleous plantation, melioration and the proper cultivation.

15. The aim of the classification of wine-grape varieties of the Community is to ensure that wine can only be produced from varieties classified as wine-grape. It helps on one hand, the quality assurance and, on the other hand, the control of quantities on the market. In Hungary the classification system of grape varieties and the regulation of variety-utilisation is in compliance with that of the EU. Thus Hungary will be able to prepare the classification of grape varieties based on the classes required by the EU. However. By compiling the list Hungary has to pay attention to contain all the varieties listed in the questionnaire of the survey of the KSH (Central Statistical Office).

Kivonat

EU-csatlakozásunk után csak korlátozottan lesz lehetőségünk a hazai szőlőültetvények területének növelésére. Az újonnan létrehozott telepítési jogok a tagállamok szőlőterületének 1,5 százalékára terjednek ki, amely Magyarország 93 ezer hektáros szőlőterülete után 1392 hektár új telepítési jogot jelenthet majd. A kivágások és új telepítések különbsége alapján 38-39 ezer hektár újratelepítési joggal rendelkezhetünk, amennyiben az EU felé dokumentálni tudjuk, hogy a számba vett kivágások és új telepítések a hatályos jogszabályoknak megfelelően történtek.

Magyarországnak nem érdeke az Unió kivágási programjában való részvétel, mivel a támogatással kivágott területen a termelő elveszíti az újratelepítés jogát és a szerkezetátalakítási támogatás lehetőségét is az ültetvénye korszerűsítésére.

Az EU borpiaci rendtartásának új elemét képezi az ültetvények szerkezetátalakításának támogatása. Ez az intézkedés Magyarországon várhatóan 1392 hektárra kiterjedően 7000 euró/ha uniós támogatás szétosztását teszi majd lehetővé a belépés évében. A támogatás a Bizottság által meghatározottnál nagyobb hektárszámon is felhasználható, és nemzeti forrásból kiegészíthető az eredeti uniós támogatási összeg erejéig. A tagállamok joga a támogatás szétosztása, ezért várhatóan lesznek részintézkedések és termőhelyek, amelyek a 7000 eurónál több (maximum 75%), és lesznek, amelyek ennél kevesebb támogatásban részesülhetnek majd hektáronként.

Abstract

Following the EU accession Hungary's opportunities to extend its vine-area will be limited. The planting rights established recently apply to 1.5% of vine-areas of the Member States and based on the 93 thousand hectares total vine-area of Hungary this means 1,392 hectares planting rights. According to the difference between the cutting and the new plantations Hungary could obtain re-planting right for 38-39 thousand hectares if it can verify to the EU that cutting and new plantations have been implemented in compliance with the regulations in force.

Hungary is not interested to participate in the cutting-program of the Union since farmers will lose their right for re-plantation for those areas where subsidies were provided for the cutting also their eligibility to restructuring subsidies for modernise the vineyards.

Re-structuring subsidies of vineyards is a new element of the EU wine-market regulation. In the year of Hungary's EU accession this programme is expected to allocate EUR 7000 /ha subsidy for 1,392 hectares in Hungary. The subsidy can also be used for a larger area than specified by the EU and can be supplemented from national resources up to the amount of the original EU assistance per hectare. The allocation of the subsidy is the right of the Member States. Therefore, it is expected that sub-measures will be enacted and there will be areas where subsidies of more than EUR 7000 /ha (maximum 75%) will be granted and other areas where subsidies less than EUR 7000/ha will be granted.

Irodalomjegyzék

1. Agrár Európa. 2001. 'Bővül a világ borpiaca', *Agrár Európa*, vol. 5, no. 6, pp. 22.
2. Agrár Európa. 2001. 'A világ borpiaca', *Agrár Európa*, vol. 5, no. 11, pp. 19-20.
3. Alvincz József – Antal Katalin – Harza Lajos – Mészáros Sándor – Péter Krisztina – Spitálszky Márta – Varga Tibor. 2001. *A mezőgazdaság jövedelemhelyzete és az arra ható tényezők*. Agrárgazdasági Tanulmányok, no. 7. Budapest: Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézet
4. Bakonyi László – Buzás Gyula. 1997. Szőlőültetvények létesítése – Útmutató telepítési tervek, beruházás támogatási pályázatok és hitelkérelmek összeállításához. *Gazdasági Szaktanácsok*, no. 10. Keszthely
5. Bognár Károly – Mercz Árpád. 1995. *Szőlőművelés, borkészítés*. Budapest: Mezőgazda Kiadó
6. Botos Ernő Péter. 2001. 'A magyar bor és a piac', *Heti Világgazdaság*, vol. 23, no. 48, pp. 58-59.
7. Bundesministerium für Land- und Forstwirtschaft Umwelt und Wasserwirtschaft. 2000. *Prämie zur endgültigen Aufgabe des Weinbaus „EU-Rodungsaktion“*. Merkblatt. Wien: BMLFUW
8. Bundesministerium für Land- und Forstwirtschaft Umwelt und Wasserwirtschaft. 2000. *Umstellung und Umstrukturierung*. Merkblatt. Wien: BMLFUW
9. Erdész Ferencné – Kissné Bársony Erzsébet – Laczkó András – Popp József – Radócné Kocsis Teréz – Rákiné Guba Mária – Ráki Zoltán – Szőke Gyula – Vissyné Takács Mara. 2000. *Főbb agrárgazdasági ágazataink szabályozásának EU-konform továbbfejlesztése*. Agrárgazdasági Tanulmányok, no. 10. Budapest: Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézet
10. Erdész Ferencné – Laczkó András – Popp József – Radócné Kocsis Teréz – Rákiné Guba Mária – Ráki Zoltán – Vissyné Takács Mara. 2000. *Főbb mezőgazdasági ágazataink fejlesztési lehetőségei, különös tekintettel az EU-csatlakozásra*. Agrárgazdasági Tanulmányok, no. 9. Budapest: Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézet
11. Erdész Ferencné – Laczkó András – Popp József – Potori Norbert – Radócné Kocsis Teréz. 2001. *Az agrárszabályozási rendszer értékelése és továbbfejlesztése 2002-re*. Agrárgazdasági Tanulmányok, no. 5. Budapest: Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézet
12. Erdész Ferencné – Radócné Kocsis Teréz. 2000. *A zöldség-gyümölcs és a szőlő-bor ágazatok hatékonyságának növelése és szabályozásának EU-konform továbbfejlesztése*. Agrárgazdasági Tanulmányok, no. 14. Budapest: Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézet
13. Europäische Kommission Generaldirektion Landwirtschaft. 1999. *Reform der GAP: Der Weinsektor*. <http://europa.eu.int/comm/dg06/index.htm>
14. Hajtun György. 2002. 'Lepárlásra váró borkészletek', *Magyar Mezőgazdaság*, vol. 57, no. 14, pp. 14.
15. Hegyközségek Nemzeti Tanácsa. 2000. 'A szőlő-bor ágazat jogi feltételrendszerének átfogó korszerűsítése', *Borászati Füzetek*, vol. 10, no. 4, pp. 4-7.

16. Hegyközségek Nemzeti Tanácsa. 2001. 'Nem termelődik elég jövedelem a szőlő-bor ágazatban', *Kertészet és Szőlészet*, vol. 50, no. 3, pp. 19.
17. Horváth Csilla. 2001a. 'Kevés a jövedelem', *Kertészet és Szőlészet*, vol. 50, no. 29, pp. 6.
18. Horváth Csilla. 2001b. 'Marketing önerőből? 7. Alföldi Szőlő-Bor Konferencia', *Kertészet és Szőlészet*, vol. 50, no. 38, pp. 6.
19. Juhász Anikó – Szabó Márton. 2001. *Az Európai Unió és Magyarország közötti agrárkereskedelem liberalizációjának hatásai*. Agrárgazdasági Tanulmányok, no. 4. Budapest: Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézet
20. Kádár Gyula. 1998. 'Eredmények és gondok az átalakuló magyar borgazdaságban', *Borászati Füzetek*, vol. 8, no. 4, pp. 8-12.
21. Kelemen Zoltán. 2001. 'Nektáros bukta. Túltermelés a borpiacon', *Heti Világgazdaság*, vol. 23, no. 41, pp. 126-129.
22. Központi Statisztikai Hivatal. 2001. *Szőlő- és gyümölcsös ültetvények összeírása – Előzetes adatok*. Budapest: KSH
23. Kriesi, Rolf – Osterwalder, Peter. 2001. *Borok világa*. Budapest: Kossuth Kiadó
24. Mikulás Ildikó. 1999. 'A szőlőfelület nagyságának korlátozása az EU-ban', *Borászati Füzetek*, vol. 9, no. 1, pp. 28-31.
25. Mikulás Ildikó. 2001. *Az Európai Unió szőlészeti és borászati szabályozása*. Budapest: Hegyközségek Nemzeti Tanácsa
26. Tóth Imre. 2002. 'A szőlő szaporítóanyag-termelés, -ellátás, -minősítés, -ellenőrzés kérdései', *Borászati Füzetek*, vol. 12, no. 1, pp. 12-16.
27. Tóth László Levente. 2001. 'Évről-évre mélyül a borágazat válsága', *Napi Gazdaság*, vol. 11, no. 227, pp. 1.
28. Österreichische Weinmarketing Servicegesellschaft. 2000. *Dokumentation. Österreichischer Wein*. <http://www.austrian.wine.co.at>
29. Österreichische Weinmarketing Servicegesellschaft. 2001. *Dokumentation. Österreichischer Wein*. <http://www.austrian.wine.co.at>
30. Vágvölgyi B. András – Tompa Imre. 2001. 'Abszolút harmóniát éreztem - Interjú Hugh Johnsonnal', *Gusto*, vol. 1, no. 3, pp. 26-31.
31. Viniczai Sándor. 2001. 'Évilági borok Magyarországon', *Borászati Füzetek*, vol. 11, no. 4, 35-36.
32. Das Weinjahr und der Jahrgang 2000. 2001. http://www.austria.wine.co.at/aktuell/ma_010905.htm
33. Deutsche trinken immer mehr Wein. 2001. <http://www.eno-verlag.de>
34. Fallende Weinpreise prognostiziert. 2001. <http://www.eno-verlag.de>
35. 'Lassan növekszik a borkedvelők aránya', 2001. *Borászati Füzetek*, vol. 11, no. 5, pp. 48-49.
36. Licht und Schatten in Frankreichs Weinwirtschaft. 2001. <http://www.eno-verlag.de>
37. 800 Mio. Euro über zwei Jahre für die Umstrukturierung und Umstellung von Rebflächen. 2001. <http://europa.eu.int/comm/agriculture/newsroom/de/124.htm>

MELLÉKLETEK

1. melléklet

A világ fő termelőinek szőlőterülete

Me.: ezer ha

Megnevezés	1986-1990 átlaga	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Világ összesen	8 566	8 109	8 180	7 911	7 582	7 495	7 619	7 651	7 286	7 416	7 491
Afrika	425	376	418	380	369	352	359	356	301	304	308
Algéria	134	97	134	84	82	56	55	52	52	49	51
Dél-Afrika	148	150	150	150	150	160	165	165	111	115	117
Amerika	915	775	733	760	764	765	770	783	823	832	835
USA	310	297	299	308	308	305	309	315	346	357	357
Argentína	261	209	165	203	204	206	206	206	206	206	206
Chile	119	121	121	112	114	114	116	125	134	138	138
Ázsia	1 303	1 347	1 353	1 306	1 297	1 327	1 346	1 361	1 646	1 711	1 750
Kína	136	155	166	173	154	158	170	180	181	226	243
Törökország	592	586	590	567	567	565	560	567	560	560	560
Európa	4 970	4 702	4 799	4 451	4 311	4 210	4 321	4 328	4 431	4 466	4 494
Ausztria	57	54	54	54	54	49	49	49	48	48	48
Bulgária	138	138	130	117	113	112	111	111	112	114	110
Franciaország	995	902	904	901	899	895	887	915	872	873	870
Németország	93	99	100	102	104	103	102	102	102	101	101
Görögország	171	139	133	147	128	127	124	124	124	124	124
Magyarország	142	136	135	132	132	131	131	131	130	127	106
Olaszország	1 074	993	975	974	926	899	896	894	874	877	876
Portugália	270	364	360	360	260	252	251	251	257	258	257
Románia	257	225	237	245	225	249	252	255	251	251	241
Spanyolország	1 506	1 379	1 480	1 450	1 193	1 176	1 200	1 200	1 118	1 163	1 117
Jugoszlávia (volt)	223	200	200	-	-	-	-	-	-	-	-
Jugoszlávia	..	65	65	83	88	87	82	82	79	79	79
Horvátország	..	65	65	57	53	52	58	53	55	55	55
EU-12	4 111	3 878	3 954	3 935	3 512	3 457	3 585	3 488	3 350	3 398	3 431
EU-15	4 167	3 932	4 008	3 989	3 566	3 506	3 634	3 537	3 398	3 446	3 479
Szovjetunió	889	850	816	-	-	-	-	-	-	-	-
Azerbajdzsán	..	149	140	133	130	95	80	80	34	34	52
Moldova	..	169	160	173	169	177	186	185	154	144	154
Orosz Föderáció	..	111	110	101	88	90	90	90	64	62	72
Ukrajna	..	141	140	139	140	138	134	134	112	110	115
Óceánia	63	60	62	64	68	69	72	78	86	104	104
Ausztrália	58	54	56	58	61	63	65	71	79	95	95
Új-Zéland	5	5	6	6	6	6	7	7	8	9	9

Forrás: FAO és KSH

2. melléklet

A világ fő termelőinek bortermése

Me.: millió hl

Megnevezés	1986-1990 átlaga	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Világ összesen	293,0	258,2	288,3	253,5	250,3	255,0	271,5	264,2	262,1	284,3	283,5
Afrika	10,8	11,0	10,8	10,6	10,1	10,7	10,6	10,7	8,8	9,4	9,3
Algéria	1,0	0,5	0,5	0,7	0,5	0,6	0,4	0,5	0,4	0,4	0,4
Dél-Afrika	9,0	9,6	9,3	9,2	8,7	9,5	9,5	9,5	7,7	8,0	7,9
Amerika	47,2	39,1	37,1	40,0	44,2	44,2	40,5	40,6	43,8	47,7	52,6
USA	17,4	15,5	15,5	15,9	16,2	18,7	18,9	19,0	20,5	20,8	25,0
Argentína	19,6	14,5	11,5	14,5	18,2	16,4	12,7	12,7	12,7	15,9	15,9
Chile	3,8	2,9	3,2	3,8	3,6	3,2	3,8	3,8	5,5	4,8	5,6
Ázsia	2,6	2,5	2,6	5,4	5,2	6,0	6,3	6,3	12,0	11,9	12,1
Kína	0,8	1,0	1,0	3,5	3,6	4,0	4,0	4,0	4,8	5,2	5,8
Törökország	0,3	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3
Európa	216,4	183,1	214,8	181,8	176,0	175,2	194,9	188,0	189,4	206,2	200,5
Ausztria	2,7	3,1	2,6	1,9	2,6	2,1	2,0	1,8	2,7	2,8	2,8
Bulgária	3,3	2,2	2,5	1,7	1,3	2,6	2,4	2,4	2,0	1,4	1,4
Franciaország	64,5	41,4	63,3	52,1	53,3	54,4	57,1	53,6	54,3	62,9	58,8
Németország	10,9	10,7	13,5	9,9	10,4	8,4	8,3	8,3	10,8	12,3	11,2
Görögország	4,2	4,0	4,1	3,4	3,1	3,9	4,1	4,0	4,5	4,1	4,2
Magyarország	4,3	4,6	3,9	3,6	3,7	3,3	4,2	4,5	4,3	3,3	4,3
Olaszország	65,1	59,2	68,1	62,1	58,8	55,7	54,3	49,3	57,1	58,1	57,8
Portugália	8,4	10,0	7,8	4,9	6,5	7,1	9,5	6,7	3,6	7,6	6,0
Románia	8,9	4,8	7,5	5,8	5,4	5,5	5,8	5,8	5,0	6,5	5,8
Spanyolország	33,7	30,8	34,0	26,5	21,0	20,0	29,8	31,9	29,9	34,3	35,9
Jugoszlávia (volt)	6,0	5,7	5,2	-	-	-	-	-	-	-	-
Jugoszlávia	..	2,1	1,3	2,0	3,1	2,8	3,5	3,5	3,2	1,4	1,4
Horvátország	..	2,0	2,1	2,1	2,6	1,8	2,0	2,3	2,3	2,1	2,1
EU-12	187,1	156,3	190,9	159,0	153,2	149,7	163,2	153,9	160,5	179,5	174,2
EU-15	189,8	159,4	193,5	160,8	155,9	151,8	165,2	155,7	163,2	182,3	177,0
Szovjetunió	10,2	18,0	18,0	-	-	-	-	-	-	-	-
Azerbajdzsán	1,2	1,0	1,0	1,0	1,0	0,7	0,4	0,4
Moldova	1,1	0,8	4,2	3,6	3,6	1,8	1,9	2,4
Orosz Föderáció	3,4	3,0	2,8	2,8	2,8	2,2	2,1	2,1
Ukrajna	..	2,8	2,9	1,8	1,2	1,4	0,8	0,8	0,7	0,4	0,4
Óceánia	4,7	4,4	5,0	4,9	6,3	5,6	7,3	6,7	8,0	9,1	9,1
Ausztrália	4,2	3,9	4,6	4,6	5,9	5,0	6,7	6,2	7,4	8,5	8,5
Új-Zéland	0,5	0,5	0,4	0,3	0,4	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6

Forrás: FAO, Eurostat és KSH

3. melléklet

A világ borexportja

Me.: ezer hl

Megnevezés	1986-1990 átlaga	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Világ összesen	45 845	44 112	45 202	48 839	57 962	59 788	60 410	66 578	70 444	68 142
Afrika	771	418	489	442	773	1 611	1 485	1 209	1 301	975
Algéria	479	102	43	50	37	128	211	61	97	28
Dél-Afrika	53	130	275	250	527	1 296	1 200	1 019	1 077	814
Amerika	1 241	2 174	2 537	2 649	2 940	5 137	5 195	6 965	7 671	6 337
USA	626	1 108	1 265	1 211	1 232	1 364	1 675	2 117	2 577	2 692
Argentína	316	345	431	334	337	2 280	1 280	1 362	1 215	990
Chile	239	649	741	867	1 185	1 296	2 039	3 252	3 732	2 484
Ázsia	371	548	522	564	1 231	1 129	1 051	1 506	995	839
Ciprus	291	467	395	419	528	517	465	343	254	307
Európa	42 497	40 172	40 645	43 968	51 398	50 688	50 218	54 060	57 173	55 700
Ausztria	64	213	180	118	138	236	217	177	201	281
Belgium-Lux.	154	142	126	173	185	383	238	280	923	941
Bulgária	1 923	618	836	1 158	1 344	1 997	1 835	1 658	1 558	772
Franciaország	13 120	12 334	11 604	10 695	11 372	11 675	13 108	15 350	16 714	16 116
Németország	2 752	2 516	3 011	2 836	3 355	2 544	2 630	2 519	2 374	2 450
Görögország	871	635	632	449	662	592	486	471	645	509
Magyarország	2 035	801	667	881	941	1 339	1 517	1 303	1 299	986
Olaszország	13 092	13 179	12 462	13 964	18 441	17 516	15 116	13 994	16 657	19 729
Portugália	1 561	1 677	2 549	2 135	1 893	1 555	1 951	2 453	2 249	1 907
Románia	494	167	177	160	378	317	491	818	652	311
Spanyolország	4 972	6 712	7 385	10 217	8 357	6 691	7 301	9 604	10 709	8 952
EU-12	36 719	37 391	37 963	40 672	44 517	41 211	41 324	45 380	50 386	50 666
EU-15	36 783	37 605	38 144	40 791	44 668	41 452	41 546	45 569	50 610	50 961
Óceánia	322	601	859	1 116	1 620	1 224	2 460	2 838	3 304	4 291
Ausztrália	299	543	786	1 030	1 541	1 145	2 349	2 707	3 148	4 112
Új-Zéland	23	57	73	86	79	79	111	131	156	180

Forrás: FAO, KSH és AKII

4. melléklet

A világ borexportjának értéke

Me.: millió USD

Megnevezés	1986-1990 átlaga	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Világ összesen	6 906,4	8 229,4	8 949,8	7 910,3	9 164,3	10 637,3	11 954,4	12 821,4	14 195,3	14 459,7
Afrika	38,8	54,2	65,4	53,5	88,6	213,8	211,3	206,4	206,7	137,8
Algéria	32,0	20,1	6,6	6,0	1,9	10,6	14,3	5,7	9,0	2,8
Dél-Afrika	7,0	18,0	42,6	34,0	69,5	186,7	186,8	187,9	185,1	122,1
Amerika	130,6	263,5	336,2	352,0	380,2	509,9	697,7	988,7	1 229,0	1 227,5
USA	82,8	146,2	171,1	170,7	182,4	226,3	308,7	399,4	515,5	523,2
Argentína	13,7	22,5	33,6	32,8	35,3	78,6	69,5	128,9	154,0	143,1
Chile	28,1	84,4	119,3	128,6	143,7	182,4	294,4	427,9	539,8	537,6
Ázsia	26,1	40,1	49,2	44,3	101,0	121,5	135,7	208,0	190,2	170,6
Ciprus	11,2	15,5	15,6	10,8	17,7	21,6	23,3	16,2	13,7	14,2
Európa	6 537,7	7 685,2	8 272,9	7 212,3	8 314,1	9 478,1	10 437,7	10 827,7	11 904,9	12 052,1
Ausztria	10,8	21,2	24,1	24,3	27,7	30,8	31,6	34,1	41,2	42,5
Belgium-Lux.	33,4	36,9	34,3	47,9	56,6	71,1	75,2	93,4	92,3	94,1
Bulgária	202,6	60,3	84,7	81,5	96,8	128,9	140,1	124,2	129,6	78,0
Franciaország	3 462,6	4 124,4	4 295,2	3 617,7	4 006,5	4 601,8	4 856,1	5 173,5	5 925,4	6 132,0
Németország	437,9	448,2	531,3	398,5	493,1	465,4	504,3	439,5	450,0	451,0
Görögország	50,5	54,0	76,1	44,3	62,2	76,6	71,4	70,3	77,2	70,2
Magyarország	122,6	46,8	63,7	111,4	93,5	125,3	96,1	96,5	93,3	77,5
Olaszország	1 165,5	1 574,7	1 612,7	1 475,4	1 814,9	2 013,3	2 362,8	2 271,3	2 541,2	2 617,9
Portugália	335,8	423,9	494,8	425,9	447,1	453,5	538,5	524,5	528,8	521,1
Románia	49,8	15,2	13,5	14,0	19,2	23,1	34,6	42,9	37,9	22,8
Spanyolország	523,2	727,7	894,3	830,1	849,3	992,2	1 151,9	1 191,2	1 331,4	1 358,7
EU-12	6 079,1	7 469,4	7 938,7	6 839,9	7 820,1	8 779,3	9 729,4	10 029,7	11 243,7	11 575,5
EU-15	6 090,2	7 490,9	7 962,8	6 864,2	7 851,7	8 811,5	9 763,0	10 068,5	11 292,4	11 623,6
Óceánia	67,3	156,3	208,1	233,3	280,4	314,1	472,0	590,6	664,5	871,7
Ausztrália	61,0	140,9	187,9	207,3	256,7	287,6	431,4	537,6	611,8	794,3
Új-Zéland	6,3	15,4	20,2	26,0	23,7	26,6	40,6	53,0	52,7	77,5

Forrás: FAO, KSH és AKII

5. melléklet

A világ borimportja

Me.: ezer hl

Megnevezés	1986-1990 átlaga	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Világ összesen	45 040	44 177	44 731	45 411	54 127	53 485	54 183	60 064	63 345	64 116
Afrika	1 372	1 311	1 696	1 370	1 342	1 441	1 458	1 351	1 591	1 584
Amerika	5 238	4 619	4 978	5 179	5 873	5 546	6 333	7 533	7 360	7 593
Kanada	1 432	1 452	1 445	1 561	1 588	1 511	1 732	1 822	2 068	2 235
USA	3 083	2 315	2 670	2 431	2 700	2 829	3 554	4 535	4 088	4 152
Ázsia	933	1 022	973	957	1 587	1 623	1 856	3 196	4 789	3 174
Japán	724	811	734	688	936	1 167	1 160	1 570	3 404	2 028
Kína	16	34	32	26	36	44	108	683	875	652
Európa	35 188	35 725	35 820	35 006	44 807	44 374	44 078	47 446	48 997	51 036
Ausztria	322	250	242	220	196	281	321	622	636	555
Belgium-Lux.	2 289	2 345	2 455	2 512	2 422	2 525	2 438	2 529	2 811	2 684
Csehország	244	433	349	542	737	516	558
Dánia	1 094	1 226	1 321	1 232	1 266	1 342	1 523	1 747	1 757	1 735
Finnország	172	256	274	280	285	288	269	312	355	353
Franciaország	4 866	5 539	5 983	6 188	7 112	6 395	5 378	5 916	5 804	5 990
Németország	10 913	11 540	10 816	9 621	11 296	9 481	11 298	10 425	12 219	12 352
Görögország	27	98	67	55	57	51	66	56	62	96
Magyarország	450	90	86	93	68	33	56	36	25	21
Írország	129	154	133	166	188	165	269	296	319	418
Olaszország	652	786	717	444	258	252	300	1 162	1 087	641
Hollandia	2 239	2 386	2 558	2 001	2 357	1 933	2 171	1 930	2 015	2 835
Lengyelország	951	391	318	340	533	472	619	711	783	809
Portugália	411	29	24	126	1 395	819	587	534	1 610	2 295
Orosz Föderáció	86	209	3 380	4 956	3 615	4 163	3 644	2 329
Szlovákia	91	183	243	103	49	90
Spanyolország	71	99	81	143	577	2 418	1 200	161	861	1 180
Svédország	1 057	1 038	1 063	1 049	1 399	893	1 177	1 093	1 155	1 241
Svájc	2 020	1 815	1 730	1 772	1 763	1 887	1 859	3 713	1 901	3 801
Egy. Királyság	6 602	6 710	6 893	7 294	7 994	7 015	7 588	8 854	9 038	9 307
EU-12	29 292	30 912	31 048	29 782	34 922	32 396	32 818	33 610	37 584	39 531
EU-15	30 843	32 456	32 627	31 331	36 802	33 858	34 585	35 637	39 729	41 680
Óceánia	259	301	265	398	517	502	458	537	608	729
Ausztrália	121	91	88	76	83	143	143	209	206	220
Új-Zéland	44	114	86	191	328	256	214	225	282	409
Szovjetunió	2 050	1 200	-	-	-	-	-	-	-	-

Forrás: FAO, KSH és AKII

6. melléklet

A világ borimportjának értéke

Me.: millió USD

Megnevezés	1986- 1990 átlaga	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Világ összesen	7 259,5	8 634,5	9 215,1	7 985,6	9 211,9	10 325,1	11 522,5	12 538,4	14 247,7	14 715,3
Afrika	109,7	1 54,4	210,3	132,7	133,8	157,6	136,1	131,7	177,6	169,9
Amerika	1 384,2	1 468,2	1 680,5	1 571,1	1 704,1	1 860,6	2 131,3	2 512,7	2 761,7	3 191,2
Kanada	241,2	291,2	303,4	292,6	315,3	332,1	385,0	419,0	494,6	562,9
USA	1 012,2	1 005,5	1 182,9	1 057,7	1 142,7	1 273,2	1 554,5	1 850,2	1 995,1	2 326,6
Ázsia	313,3	454,4	467,6	400,2	557,4	691,5	829,6	1242,2	1684,8	1 261,0
Japán	240,9	348,9	343,3	277,3	375,0	486,4	524,0	669,4	1327,7	911,6
Kína	6,2	8,2	9,7	10,9	17,3	22,6	44,9	212,6	195,4	135,9
Európa	5 012,1	6 270,9	6 623,6	5 508,3	6 716,7	7 486,8	8 305,0	8 504,8	9 478,3	8 151,2
Ausztria	43,2	61,9	62,1	51,5	49,0	76,5	73,5	98,4	111,9	127,0
Belgium-Lux.	460,8	619,2	720,0	660,1	636,5	750,0	680,4	668,8	748,3	774,6
Csehország	11,7	22,0	22,0	30,7	32,8	21,7	23,9
Dánia	175,9	230,5	277,3	239,4	263,3	312,2	361,7	392,5	408,8	415,4
Finnország	21,1	42,1	41,7	35,8	40,3	68,0	61,9	66,2	79,5	85,3
Franciaország	323,5	427,2	456,8	358,6	454,2	535,0	529,9	535,5	551,7	555,3
Németország	1 266,1	1 672,6	1 743,7	1 268,9	1 442,7	1 476,8	1 853,8	1 788,2	1 938,9	1 991,2
Görögország	5,4	16,4	13,4	13,5	12,8	13,8	14,4	13,6	14,5	19,5
Magyarország	18,4	4,6	4,2	3,2	3,3	1,9	3,2	3,4	3,4	2,2
Írország	39,2	52,1	45,0	50,5	59,6	69,3	90,8	103,0	118,8	153,3
Olaszország	159,2	232,1	212,6	126,7	136,7	140,7	155,4	174,8	204,0	203,0
Hollandia	396,3	512,4	581,2	436,5	518,8	475,0	561,2	485,0	450,3	636,4
Lengyelország	50,1	18,2	15,0	18,3	25,7	29,0	41,0	50,2	59,1	70,7
Portugália	19,2	7,2	9,2	17,6	69,1	61,2	51,9	46,3	103,7	147,7
Orosz Föderáció	0,0	7,3	9,7	11,5	292,1	560,0	437,3	444,5	440,5	184,6
Szlovákia	3,2	7,4	9,0	4,6	2,8	4,5
Spanyolország	22,3	33,1	40,2	36,1	53,8	139,2	80,7	42,3	82,9	99,4
Svédország	130,2	153,3	175,9	180,4	272,9	177,1	276,4	240,2	270,9	295,6
Svájc	423,0	494,7	465,6	410,0	457,8	572,3	603,9	584,7	658,6	712,6
Egy. Királyság	1 354,9	1 606,3	1 663,3	1 502,6	1 751,2	1 770,2	2 114,8	2 483,0	2 941,9	2 326,6
EU-12	4 222,9	5 409,2	5 762,7	4 710,3	5 398,7	5 743,4	6 495,0	6 732,8	7 563,8	8 151,2
EU-15	4 417,5	5 666,5	6 042,5	4 978,0	5 760,9	6 065,0	6 906,8	7 137,6	8 026,2	8 659,0
Óceánia	78,1	96,7	83,0	88,4	99,9	128,6	120,5	147,0	145,3	176,7
Ausztrália	43,4	39,5	36,2	33,8	35,2	53,9	49,2	67,5	67,9	80,1
Új-Zéland	17,5	35,9	26,1	31,7	41,5	47,9	46,5	53,4	49,9	69,8
Szovjetunió	362,1	190,0	-	-	-	-	-	-	-	-

Forrás: FAO, KSH és AKII

7. melléklet

A bor termelése az Európai Unió fontosabb bortermelő országaiban

Me.: ezer hektoliter

Megnevezés	1986/1987- 1990/1991 gazdasági év átlaga	1991/1992	1992/1993	1993/1994	1994/1995	1995/1996	1996/1997	1997/1998	1998/1999	1999/2000
Németország	10 918	10 699	13 482	9 920	10 406	8 361	8 678	8 394	10 727	12 244
Franciaország	64 533	41 438	63 256	52 059	53 325	54 354	57 240	53 612	53 071	60 535
Olaszország	65 147	59 238	68 086	62 068	58 776	55 702	56 322	50 117	57 140	58 073
Spanyolország	33 656	30 796	34 032	26 496	20 995	20 876	31 000	33 218	31 173	33 498
Portugália	8 449	10 021	7 771	4 871	6 521	7 255	9 712	6 124	3 750	7 859
Görögország	4 237	4 201	4 050	3 378	3 051	3 875	4 105	3 980	3 826	3 680
EU-12	187 106	156 299	190 976	158 981	153 269	150 588	167 214	155 529	159 859	176 088
Ausztria	2 733	3 093	2 590	2 647	2 647	2 229	2 110	1 802	2 703	2 803
EU-15	189 838	159 392	193 566	161 628	155 916	152 817	169 324	157 331	162 562	178 891

Forrás: Internetről a <http://europa.eu.int/en/comm/dg06/new/cap2000/wine/index.htm> címen, az 1992/93-as gazdasági évtől az Eurostat évkönyvek adatai.

Az Európai Unió tagállamainak bor importja

Me.: ezer hektoliter

Megnevezés	1993/1994		1994/1995		1995/1996		1996/1997		1997/1998		1998/1999		1999/2000	
	Összesen	Intra-EU	Összesen	Intra-EU	Összesen	Intra-EU	Összesen	Intra-EU	Összesen	Intra-EU	Összesen	Intra-EU	Összesen	Intra-EU
Belgium	2 272	2 227	2 245	2 195	2 452	2 327	2 301	2 179	2 620	2 488	2 359	2 221	2 318	2 168
Dánia	1 235	1 131	1 212	1 099	1 454	1 369	1 679	1 416	1 675	1 425	1 683	1 413	1 788	1 474
Németország	10 692	9 409	10 609	9 400	11 359	10 051	11 795	10 264	12 900	11 265	12 171	10 610	12 455	10 380
Görögország	59	59	50	50	50	60	60	60	70	70	91	91	60	60
Spanyolország	146	146	1 884	1 612	2 197	147	229	147	664	658	1 274	1 247	875	866
Franciaország	6 910	6 687	7 987	7 687	6 425	5 029	5 396	5 029	6 101	5 831	5 700	5 700	5 500	5 100
Írország	206	167	205	153	263	177	294	177	335	198	373	80	437	224
Olaszország	281	268	233	208	292	415	440	415	1 530	1 396	749	676	596	545
Luxemburg	192	192	167	167	170	169	178	169	234	234	237	237	254	254
Hollandia	2 181	2 053	2 146	1 995	1 923	2 130	2 450	2 130	2 251	1 873	3 399	3 032	3 446	2 977
Ausztria	241	241	283	478	518	478	664	622	565	541	517	442
Portugália	1 205	207	1 316	1 316	698	475	480	480	1 151	1 151	2 568	2 568	1 849	1 949
Finnország	281	263	167	262	167	275	175	293	172	335	196
Svédország	1 070	1 011	911	1 185	911	1 115	856	1 127	856	1 234	907
Egyesült Királyság	6 798	5 495	7 371	5 778	7 460	5 544	7 969	5 544	8 876	6 104	8 763	5 749	9 275	5 713
EU-12	32 177	28 041	35 425	31 660	34 743	27 893	33 271	28 010	38 407	32 693	39 367	33 624	38 853	31 710
EU-15	36 300	29 449	35 236	29 566	40 461	34 346	41 352	35 193	40 939	33 255

Forrás: Eurostat

Az Európai Unió tagállamainak bor exportja

Me.: ezer hektoliter

Megnevezés	1993/1994		1994/1995		1995/1996		1996/1997		1997/1998		1998/1999		1999/2000	
	Összesen	Intra-EU	Összesen	Intra-EU	Összesen	Intra-EU	Összesen	Intra-EU	Összesen	Intra-EU	Összesen	Intra-EU	Összesen	Intra-EU
Belgium	192	169	294	273	252	232	201	183	237	218	289	273	231	217
Dánia	36	15	42	35	41	36	74	65	104	90	143	127	149	137
Németország	3 255	2 119	3 184	1 974	2 564	1 857	2 585	1 815	2 636	1 914	2 346	1 807	2 427	1 832
Görögország	620	485	641	577	650	600	700	630	605	541	754	700	700	620
Spanyolország	8 003	5 539	6 094	4 484	6 190	4 462	8 032	5 739	10 499	7 615	8 537	3 394	8 095	5 966
Franciaország	11 552	8 452	12 100	3 380	13 067	9 639	14 245	10 018	15 924	11 024	15 500	15 500	15 001	..
Írország	0	0	7	6	8	7	5	4	10	7	11	5	3	1
Olaszország	15 015	10 996	19 443	15 862	14 607	11 624	14 034	10 080	14 516	10 864	17 914	14 466	17 498	12 558
Luxemburg	115	115	99	99	115	115	92	92	91	91	91	91	93	93
Hollandia	101	77	126	88	101	67	281	208	175	77	160	76	141	69
Ausztria	219	219	174	97	217	117	208	176	227	179	365	276
Portugália	2 096	757	1 745	630	1 845	374	2 240	..	2 432	..	2 061	..	1 919	..
Finnország	1	2	0	20	0	20	0	18	0	18	0
Svédország	0	0	0	0	1	1	6	4	18	11	19	8	10	3
Egyesült Királyság	65	40	114	85	228	198	352	307	343	297	237	172	233	178
EU-12	41 050	28 764	43 889	27 493	39 668	29 211	42 841	29 445	47 572	34 159	48 043	35 006	46 490	32 976
EU-15	39 845	29 309	43 084	29 566	47 818	34 346	48 307	35 193	46 883	33 255

Forrás: Eurostat

Az Európai Unió tagállamainak egy főre jutó borfogyasztása

Me.: l/fő/év

Megnevezés	1989/1990	1990/1991	1991/1992	1992/1993	1993/1994	1994/1995	1995/1996	1996/1997	1997/1998	1998/1999	1999/2000
Belgium	19,7	18,4	20,9	20,5	19,5	19,7	21,6	20,7	23,0	20,0	20,4
Dánia	18,4	22,7	22,0	22,1	23,1	22,4	26,9	30,4	29,7	29,0	30,8
Németország	20,6	26,1	22,8	23,0	23,3	22,3	22,9	23,3	23,6	22,8	23,5
Görögország	31,6	25,7	25,2	28,0	30,0	22,5	29,1	25,1	25,6	27,4	26,1
Spanyolország	40,9	44,1	43,2	41,7	42,5	40,7	38,4	38,5	37,8	37,6	36,9
Franciaország	71,5	66,8	64,5	64,9	63,5	61,6	60,2	59,7	59,6	58,0	57,4
Írország	4,4	4,5	3,9	5,2	5,7	5,2	6,9	7,8	8,5	9,0	11,4
Olaszország	58,9	63,1	62,7	62,9	62,8	59,6	60,5	58,9	55,1	55,3	55,0
Luxemburg	58,0	58,9	58,2	57,7	63,3	56,8	53,3	57,8	63,8	65,3	70,5
Hollandia	13,1	14,0	14,0	12,7	13,1	12,9	11,6	14,4	12,8	20,5	20,4
Ausztria	35,0	33,7	33,1	32,8	..	31,9	31,6	30,0	30,9	30,6	31,8
Portugália	60,6	64,3	45,0	60,9	58,8	58,0	57,3	54,8	50,8	50,6	50,6
Finnország	4,4	5,1	5,4	5,5	5,5	..	5,1	4,6	4,5	5,5	6,1
Svédország	12,3	13,5	12,3	12,4	12,7	..	12,6	12,2	12,5	12,1	14,6
Egyesült Királyság	12,8	10,8	103,6	11,7	11,6	12,3	12,3	12,9	13,6	14,4	25,8
EU-12	37,3	37,3	35,5	36,1	37,1	35,7	35,7
EU-15	..	37,3	35,5	36,1	34,7	34,5	34,0	34,0	34,3

Forrás: Eurostat

11. melléklet

Az Európai Unió tagállamainak önellátottsági foka borból

Me.: százalék

Megnevezés	1993/1994	1994/1995	1995/1996	1996/1997	1997/1998	1998/1999	1999/2000
Belgium	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Dánia	-	-	-	-	-	-	-
Németország	52,3	57,3	44,6	45,4	43,4	57,0	61,9
Görögország	86,6	112,6	115,1	133,0	123,1	116,2	116,8
Spanyolország	123,4	118,6	124,5	149,0	146,6	147,2	148,8
Franciaország	104,7	108,6	121,0	122,0	117,9	121,9	132,3
Írország	-	-	-	-	-	-	-
Olaszország	120,3	145,7	146,6	138,4	131,0	152,9	143,6
Luxemburg	66,9	75,8	68,2	52,9	27,8	57,0	60,3
Hollandia	-	-	-	-	-	-	-
Ausztria	..	97,1	81,3	85,8	70,7	107,4	107,1
Portugália	73,7	105,3	119,3	150,6	106,6	70,8	139,2
Finnország	-	-	-	-	-	-	-
Svédország	-	-	-	-	-	-	-
Egyesült Királyság	0,3	0,3	0,2	0,4	0,1	0,1	0,1
EU-12	96,5	104,2	106,8	110,8	105,0
EU-15	105,3	109,3	102,5	108,8	112,8

Forrás: Eurostat

12. melléklet

**A hordós borok termelői árai az Európai Unió legfontosabb
bortermelő országaiban**

Származás	Mértékegység	1998. I.	1999. VII.	2000. VII.	2001. VII.
Németország					
<i>Rheinhausen</i>					
Tájbor	DM/hl	130	60	50	45
Minőségi bor	DM/hl	140	75-80	70	65-70
Dornfelder	DM/hl	400-450	420-	450	350
Oportó, Weissherbst	DM/hl	270	190	120-130	110
<i>Pfalz</i>					
Tájbor, fehér	DM/hl	130	60	50	45,50
Minőségi bor, standard	DM/hl		80	70	70-80
Rizling, minőségi bor	DM/hl	160	100-110	80	60
<i>Mosel-Saar-Ruwer</i>					
Saar, minőségi bor	DM/hl		110	70	60
Bernkastel	DM/hl	210-220	110	70	60
Rizling, minőségi bor	DM/hl	210-220	130	80-90	70
<i>Rheingau</i>					
Rizling	DM/hl	200-210	180-200	130	130
Franciaország					
<i>Asztali bor</i>					
Vörös 10-11°	FF/hektoliterfok	23-26,50	27-30,50	21-25	17-20
Vörös 11-12°	FF/hektoliterfok	23-28	28-30	23-26	18-22,50
Fehér 10-11°	FF/hektoliterfok	21-22	20-21	..	16-17
Fehér 11-12°	FF/hektoliterfok	24,50-27	25-26	21-24	18,50-20
<i>Bor származáshely megnevezéssel</i>					
Vörös 10-11°	FF/hl	260-285	330-340	275-315	220-285
Vörös 11-12°	FF/hl	270-345	330-375	290-360	220-320
Fehér 11-12°	FF/hl	450-500	380-400	380-410	310-340
<i>A.O.C. Bordeaux</i>					
Bordeaux vörös	FF/9 hl űrtart.	9 500-10 000	6 500-7 000	6 500-7 500	6 500- 7500
Médoc vörös	FF/9 hl űrtart.	16 500-17 000	13 000-14 000	12 500-13 500	11 000-12 500
Bordeaux fehér, száraz	FF/9 hl űrtart.	4 000-5 500	4 000-5 500	2 500-4 000	2 500-4 000
<i>Burgundia</i>					
Chablis fehér	FF/132 l űrtart.	3 300	3 500-3 600	2 750-2 850	2 900-3 100
Beaujolais vörös	FF/215 l űrtart.	1 200-1 900	2 700-2 750	2 100-2 150	1 600-1 650
Beaujolais Village	FF/216 l űrtart.	2 100-2 350	3 000-3 100	2 100-2 200	1 800-1 850
<i>Loire</i>					
Muscadet fehér	FF/225 l „barrique”	1 050-1 100	1 350-1 400	1 350-1 400	1 100-1 150
Touraine fehér	FF/hl	550-600	700-750	600	700-720
Anjou vörös	FF/hl	580-620	500-550	500	600-650

12. melléklet folytatása

Származás	Mértékegység	1998. I.	1999. VII.	2000. VII.	2001. VII.
<i>Elzász</i>					
Fűszeres Tramini	FF/hl	1 845	1 912	1 807	1 796
Pinot blanc	FF/hl	1 001	1 075	1 047	1 068
Rizling	FF/hl	1 007	958	947	949
Szilváni	FF/hl	705	735	753	881
Olaszország					
<i>Veneto</i>					
Asztali bor fehér 9-11°	ITL/hektoliterfok	7 500-8 000	5 600-6 100	5 600-5 800	6 200-6 400
Valpolicella Classico	ITL/hektoliterfok	20 000-23 000	23 000-26 000	19 000-20 000	23 000-24 000
<i>Dél-Tirol</i>					
Kalterer See	ITL/hl	250 000-	230 000-	250 000-	240 000-
Sankt Magdalener DOC	ITL/hl	330 000-	300 000-	300 000-	310 000-
<i>Emilia Romagna</i>					
Lambrusco Regg. DOC	ITL/hektoliterfok	10 000-10 500	7 000-7 300	7 000-7 500	6 800-7 200
<i>Toscana</i>					
Toscana rosso	ITL/hl	230 000-	105 000-	80 000-	200 000-
Chianti DOCG	ITL/hl	360 000-	190 000-	210 000-	400 000-
Chianti Classico	ITL/hl	600 000-	450 000-	450 000-	650 000-

Forrás: DOKUMENTATION. Österreichischer Wein. www.austrian.wine.co.at

A hazai borászat fő termékei export értékesítésének alakulása

Megnevezés	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Az export mennyisége, hl										
Palackos bor	27 369	347 142	358 210	600 852	409 724	498 664	450 111	517 040	510 208	402 182
Hordós bor	317 672	287 431	327 339	464 410	323 693	374 358	541 424	310 224	252 859	276 306
Pezsgő	74 190	191 970	153 686	204 674	162 597	50 499	19 190	15 835	14 593	14 619
Szőlőlé és szőlőmust	335	1 332	81 131	66 336	440 528	363 899	288 671	143 285	92 211	191 468
Összesen	663 566	827 875	920 366	1 336 272	1 336 542	1 287 420	1 299 396	986 384	869 871	884 575
Az export értéke, ezer USD										
Palackos bor	32 034	55 663	49 140	75 446	56 737	66 204	63 669	62 289	50 227	43 872
Hordós bor	18 362	15 345	17 735	23 859	18 788	21 057	25 525	14 456	11 925	13 097
Pezsgő	12 313	40 254	25 308	25 130	18 463	6 913	2 765	2 592	2 207	2 082
Szőlőlé és szőlőmust	46	98	2 691	2 734	17 321	11 796	8 352	4 152	2 451	4 718
Összesen	62 755	111 360	94 874	127 169	111 309	105 970	100 311	83 489	66 810	63 769
Az export átlagára, USD/l										
Palackos bor	1,18	1,60	1,37	1,26	1,38	1,33	1,41	1,20	0,98	1,09
Hordós bor	0,58	0,53	0,54	0,51	0,58	0,56	0,47	0,47	0,47	0,47
Pezsgő	1,66	2,10	1,65	1,23	1,14	1,37	1,44	1,64	1,51	1,42
Szőlőlé és szőlőmust	1,37	0,74	0,33	0,41	0,39	0,32	0,29	0,29	0,27	0,25

Forrás: AKII és az 1999. évtől a Hegyközségek Nemzeti Tanácsának adatai

A főbb bortermékek importja Magyarországon

Megnevezés	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Az import mennyisége, hl										
Palackos bor	1 563	1 583	2 861	4 211	3 945	4 550	6 856	5 800	6 400	5 229
Hordós bor	14 547	5 452	19 729	18 063	47 248	28 944	14 765	12 020	17 430	15 195
Pezsgő	3 304	12 614	8 485	5 081	3 721	2 686	2 840	3 300	4 060	13 891
Összesen	19 414	8 299	31 075	27 355	54 914	36 180	24 461	21 120	27 890	34 315
Az import értéke, ezer USD										
Palackos bor	569	247	477	343	349	457	727	634	936	927
Hordós bor	538	195	606	713	2 449	2 251	1 824	694	1 033	838
Pezsgő	532	885	1 053	544	686	666	821	922	818	1 663
Összesen	1 639	1 327	2 136	1 600	3 484	3 374	3 372	2 250	2 787	3 428
Az import átlagára, USD/l										
Palackos bor	3,64	1,56	1,67	0,81	0,88	1,00	1,06	1,09	1,46	1,77
Hordós bor	0,37	0,36	0,31	0,39	0,52	0,78	1,24	0,57	0,59	0,55
Pezsgő	1,61	0,70	1,24	1,07	1,84	2,48	1,14	2,80	2,02	1,20

Forrás: AKII és az 1999. évtől a Hegyközségek Nemzeti Tanácsának adatai

A hazai szőlőtermelés naturális mutatói

Megnevezés	1981- 1985 átlaga	1986- 1990 átlaga	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Összes terület (ezer ha)	157	142	136	135	132	132	131	131	131	130	127	106
Termőterület (ezer ha)	129	112	110	112	107	101	100	100	99	99	99	89
Termésátlag a termő- területen (t/ha)	5,1	5,1	5,9	5,0	5,0	5,3	4,8	6,1	6,6	6,6	5,0	7,2
Termésmennyiség (ezer t)	784	676	759	662	607	614	544	665	717	720	570	684
Termőterület termése (ezer t)	656	571	649	560	530	535	481	610	650	651	496	641
Ebből: étkezési célra felhasznált szőlő (ezer t)	55	45	65	50	46	42	36	38	43	39	45	32
Egyszer fejtett borterm. (millió hl)	4,98	4,31	4,61	3,88	3,64	3,69	3,29	4,19	4,47	4,33	3,34	4,30
Szőlőtelepítés (ha)	2 540	1 573	*218	*251	*96	*72	*56	**550	**890	**560	**1 175	**1 425

*: a társas vállalkozások adata

**: az FVM adata, a támogatással telepített ültetvényterület nagysága

Forrás: KSH

A szőlőtermesztés megyei adatai

Megnevezés	1994		1995		1996		1998		1999		2000	
	Termő szőlő-terület (ha)	Termésátl. a termő-területen (kg/ha)	Termő szőlő-terület (ha)	Termésátl. a termő-területen (kg/ha)	Összes szőlő-terület (ha)	Termésátl. a termő-területen (kg/ha)	Összes szőlő-terület (ha)	Termésátl. a termő-területen (kg/ha)	Összes szőlő-terület (ha)	Termésátl. a termő-területen (kg/ha)	Összes szőlő-terület (ha)	Termésátl. a termő-területen (kg/ha)
Baranya	4 160	5 370	4 146	4 740	4 944	7 440	4 944	7 190	4 944	5 120	4 051	6 890
Fejér	3 624	4 860	3 654	2 510	3 780	3 830	3 780	5 880	3 780	3 830	3 097	6 490
Győr-Moson-Sopron	3 328	5 900	4 046	5 040	4 154	5 250	4 149	7 650	4 111	6 200	3 368	8 020
Komárom-Eszt.	3 207	3 770	3 177	4 420	3 743	4 800	3 200	5 530	2 900	4 060	2 376	4 690
Somogy	5 323	6 890	5 151	5 540	5 966	7 440	5 829	7 710	5 810	6 470	4 760	9 860
Tolna	5 448	5 380	5 448	5 670	6 036	7 060	6 039	7 060	5 971	5 210	5 792	6 900
Vas	1 563	4 600	1 670	4 840	1 583	5 320	1 583	5 150	1 583	4 280	1 297	6 570
Veszprém	6 867	5 290	6 834	4 700	8 113	5 590	8 113	6 500	8 113	5 440	6 647	5 680
Zala	5 958	4 140	4 938	3 920	6 172	4 900	6 172	5 550	6 172	3 610	5 467	6 320
Dunántúl	39 478	5 210	39 064	4 670	44 491	5 880	43 809	6 637	43 384	5 066	36 855	6 924
Bács-Kiskun	21 557	5 700	21 531	4 700	37 803	6 800	37 952	8 120	35 728	5 860	29 272	9 550
Békés	230	1 000	227	1 010	234	930	234	950	234	1 030	192	810
Csongrád	5 040	3 060	5 040	2 360	5 240	2 500	5 120	3 520	5 094	3 120	4 174	3 680
Hajdú-Bihar	2 100	2 270	2 100	2 670	2 706	2 490	2 706	2 340	2 666	2 810	2 184	4 560
Jász-Nagykun-Szolnok	2 151	3 030	1 983	2 610	1 684	3 670	1 673	3 730	1 591	5 340	1 464	6 330
Pest, Budapest	7 539	5 280	7 580	3 950	10 417	4 640	10 405	5 550	10 602	3 870	8 686	4 450
Szabolcs-Szatmár-Bereg	2 424	2 190	1 924	4 000	2 771	3 950	2 171	3 650	2 171	2 920	1 779	4 630
Alföld	41 041	4 750	40 385	4 010	60 855	5 330	60 261	6 540	58 086	4 901	47 751	7 542
Borsod-Abaúj-Zemplén	9 701	4 850	9 746	5 140	12 845	5 700	12 845	4 340	12 845	4 450	10 524	4 410
Heves	10 397	8 210	10 378	8 310	11 651	10 370	11 651	9 130	11 651	7 660	9 546	9 960
Nógrád	595	4 950	535	3 290	1 092	4 100	1 092	5 550	1 100	5 350	1 206	6 000
Észak	20 693	6 540	20 659	6 680	25 588	8 010	25 588	6 770	25 596	6 090	21 276	7 050
Összesen	101 212	5 300	100 108	4 820	130 934	6 100	129 658	6 580	127 066	5 190	105 882	7 220

Megjegyzés: 1996-tól a statisztika a termőterület helyett az összes szőlőültetvény területét tartalmazza.

Forrás: KSH

A sorozatban eddig megjelent tanulmányok

1997

1997. 1. Dorgai László, Horváth Imre, Kissné Bársony Erzsébet, Tóth Erzsébet:
Az Európai Unió regionális politikája és hatása az új tagországokra
1997. 2. Glattfelder Béla, Ráki Zoltán, Guba Mária, Janowszky Zsolt:
Piacvédelmi lehetőségeink az Európai Unióhoz való csatlakozásunkig
1997. 3. Janowszky Zsolt:
A vetőmagtermelés helyzete és a piaci egyensúlyt befolyásoló főbb tényező
1997. 4. Alvincz József, Szabó Márton, Wagner Hartmut:
Változások az élelmiszeripari és kereskedelmi vállalatok világában
1997. 5. Gábor Judit:
Az importvédelem nemzetközi tapasztalata

1998

1998. 1. Wagner Hartmut:
A magyar agrár- és élelmiszeripari export piaci és termékszerkezete 1991-1996
1998. 2. Alvincz József, Borszéki Éva, Harza Lajos, Tanka Endre:
Az agrártámogatási rendszer EU és GATT-konform továbbfejlesztése (Az AGENDA 2000)
1998. 3. Ángyán József, Dorgai László, Halász Tibor, Janowszky János, Makovényi Ferenc, Ónodi Gábor, Podmaniczky László, Szenci Győző, Szepesi András, Veöreös György:
Az országos területrendezési terv agrárvonatkozásainak megalapozása
1998. 4. Kissné Bársony Erzsébet:
A keletnémet mezőgazdaság átalakulásának főbb tapasztalatai
1998. 5. Balogh Ádám, Harza Lajos:
A vagyon-, a tulajdon-, és a tőkeviszonyok változása a mezőgazdaságban
1998. 6. Lévai Péter, Szijjártó András
Mezőgazdasági programok a cigányság körében
1998. 7. Visszné Takács Mara:
A fontosabb iparinövény ágazatok helyzete és feladatai az EU szabályozás tükrében
1998. 8. Tóth Erzsébet:
A foglalkoztatás térségi feszültségei – megoldási esélyek és lehetőségek
1998. 9. Dorgai László, Hinora Ferenc, Tassy Sándor:
Területfejlesztés – vidékfejlesztés
1998. 10. Szőke Gyula:
A közraktárak lehetséges szerepe a magyar gabonapiaci politikában

1998. 11. Csillag István:
A gabonavertikum működése, növekedési tendenciái és a változás irányai
1998. 12. Szabó Márton:
A hazai élelmiszerfogyasztás szerkezetének változásai a 90-es években és a várható jövőbeli tendenciák
1998. 13. Guba Mária, Ráki Zoltán:
Az Európai Unió marhahús-termelésének közös piacsabályai és várható hatásuk a magyar marhahús-ágazatra
1998. 14. Alvincz József, Szűcs István:
Az élelmiszergazdaság szerkezete
1998. 15. Tanka Endre:
Agrár-finanszírozás a fejlett piacgazdaságokban (Adalékok és tanulságok)
1998. 16. Szűcs István, Udovecz Gábor (szerk):
Az agrárgazdaság jelenlegi helyzete és várható versenyhelyei
1998. 17. Kukovics Sándor:
A tulajdoni, a vállalati és a termelési szerkezet, valamint a foglalkoztatási viszonyok átalakulása a magyar mezőgazdaságban
1998. 18. Erdész Ferencné:
Az almaágazat helyzete és fejlesztési lehetőségei a csatlakozási felkészülésben
1998. 19. Kartali János:
Magyarország és az EU közötti agrár-külkereskedelem a kilencvenes években

1999

1999. 1. Gábor Judit, Stauder Márta:
A kereskedelmi láncok és az élelmiszertermelők kapcsolatának változásai
1999. 2. Kürthy Gyöngyi, Szűcs István:
Az Európai Unióhoz való csatlakozás ágazati felkészülésének fejlesztési forrásigénye
1999. 3. Harza Lajos, Tanka Endre:
A vidékfejlesztés megújuló intézményi háttere
1999. 4. Wagner Hartmut:
Az exportfinanszírozás és exporthitel-biztosítás helyzete és szerepe a magyar agrárexportban
1999. 5. Guba Mária, Ráki Zoltán:
Az Európai Unióhoz való csatlakozás felkészülési tennivalói és fejlesztési-forrás igénye a baromfiágazatban
1999. 6. Orbánné Nagy Mária:
Az állati eredetű termékek külkereskedelmének lehetőségei és korlátai az EU-csatlakozásig

1999. 7. Vissyné Takács Mara:
A dohány ágazat vertikális integrációja Magyarországon és az EU-ban
1999. 8. Dorgai László, Stauder Márta, Tóth Erzsébet, Varga Gyula:
Mezőgazdaságunk üzemi rendszere, kezelésének tennivalói a követelmények és az EU tapasztalatainak tükrében
1999. 9. Szabó Márton:
Vertikális koordináció és integráció az EU és Magyarország tejjgazdaságában
1999. 10. Juhász Anikó:
Vertikális koordináció és integráció a zöldség-gyümölcs szektorban
1999. 11. Ráki Zoltán, Guba Mária:
Az AGENDA 2000-ben előirányozott szabályozás várható hatása a szarvasmarha-ágazatban
1999. 12. Dorgai László, Miskó Krisztina:
A vidékfejlesztés finanszírozása az Európai Unióban
1999. 13. Burgerné Gimes Anna, Kovács Csaba, Tóth Krisztina:
A mezőgazdasági üzemek gazdasági helyzete
1999. 14. Alvincz József, Harza Lajos, Illés Róbert, Szűcs István, Tanka Endre:
Változások a gazdálkodás földviszonyaiban - Egy mikrofelvétel tanulságai
1999. 15. Kartali János, Juhász Anikó, Gábor Judit, Stauder Márta, Wagner Hartmut, Szabó Márton, Orbánné Nagy Mária, Vissyné Takács Mara:
A magyar mezőgazdaság és élelmiszeripar EU-érettségének piaci és kereskedelmi vonatkozásai

2000

2000. 1. Udovecz Gábor (szerk.):
Jövedelemhiány és versenyképesség a magyar mezőgazdaságban
2000. 2. Kissné Bársony Erzsébet:
Az ökögazdálkodás szabályozási rendszerének EU-konform továbbfejlesztése az AGENDA 2000 tükrében
2000. 3. Tanka Endre:
A földhaszonbérlet korszerűsítési igényei és lehetőségei
2000. 4. Guba Mária, Janowszky Zsolt, Ráki Zoltán:
A magyar juhászat hatékonyság-növelési esélyei és a szabályozás EU-konform továbbfejlesztése
2000. 5. Gábor Judit, Wagner Hartmut:
Élelmiszergazdaságunk rövid távú piaci kilátásai
2000. 6. Laczkó András, Szőke Gyula:
Az Agenda 2000 hatása az EU és a magyar gabonapiaci szabályozásra

2000. 7. Kartali János:
A magyar agrárküpiacokra ható világgazdasági tényezők (válságok, liberalizáció, nemzetközi egyezmények) alakulása
2000. 8. Stauder Márta:
Az élelmiszerek disztribúciós rendszerének fejlődése, különös tekintettel a kereskedelmi logisztikára
2000. 9. Popp József (szerk.):
Főbb mezőgazdasági ágazataink fejlesztési lehetőségei, különös tekintettel az EU-csatlakozásra
2000. 10. Popp József (szerk.):
Főbb agrárgazdasági ágazataink szabályozásának EU-konform továbbfejlesztése
2000. 11. Tóth Erzsébet:
Az átalakult mezőgazdasági szövetkezetek gazdálkodásának főbb jellemzői (1989-1998)
2000. 12. Szabó Márton:
Külföldi érdekeltségű vállalatok a magyar élelmiszeriparban és hatásuk az EU-csatlakozásra
2000. 13. Tóth Erzsébet (szerk.):
A mezőgazdasági foglalkoztatás és alternatív lehetőségei
2000. 14. Erdész Ferencné, Radócné Kocsis Teréz:
A zöldség-gyümölcs és a szőlő-bor ágazatok hatékonyságának növelése és szabályozásának EU-konform továbbfejlesztése
2000. 15. Alvincz József, Varga Tibor:
A családi gazdaságok helyzete és versenyképességük javításának lehetőségei

2001

2001. 1. Gábor Judit, Juhász Anikó, Kartali János, Kürthy Gyöngyi, Orbánné Nagy Mária:
A WTO egyezmény hatása a magyar agrárpolitika jelenére, jövőjére és teendőire
2001. 2. Hamza Eszter, Miskó Krisztina, Tóth Erzsébet:
Az agrárfoglalkoztatás jellemzői, különös tekintettel a nők munkkerő-piaci helyzetére (1990-2000)
2001. 3. Stauder Márta, Wagner Hartmut:
A takarmány termékpálya problémái
2001. 4. Juhász Anikó, Szabó Márton:
Az EU és Magyarország közötti agrárkereskedelem liberalizációjának hatásai
2001. 5. Erdész Ferencné, Laczkó András, Popp József (szerk.), Potori Norbert, Radócné Kocsis Teréz:
Az agrárszabályozási rendszer értékelése és továbbfejlesztése 2002-re

2001. 6. Kürthy Gyöngyi, Popp József (szerk.), Potori Norbert:
Az OECD tagországok mezőgazdaságának támogatottsága az új metodika alapján – különös tekintettel Magyarországra
2001. 7. Alvincz József (szerk.), Antal Katalin, Harza Lajos, Mészáros Sándor, Péter Krisztina, Spítálszky Márta, Varga Tibor:
A mezőgazdaság jövedelemhelyzete és az arra ható tényezők
2001. 8. Nyárs Levente:
A méhészeti ágazat helyzete és fejlesztési lehetőségei

2002

2002. 1. Orbánné Nagy Mária:
A magyar élelmiszergazdaság termelői és fogyasztói árai az Európai Unió árainak tükrében
2002. 2. Gábor Judit, Stauder Márta:
Az agrártermékek kereskedelmének új irányzatai, különös tekintettel az elektronikus kereskedelemre
2002. 3. Mészáros Sándor:
A magyar csatlakozás agrárgazdasági hatásainak összehasonlítása az EU modellszámításaival
2002. 4. Hamza Eszter, Miskó Krisztina, Székely Erika, Tóth Erzsébet:
Az agrárgazdaság átalakuló szerepe a vidéki foglalkoztatásban, különös tekintettel az EU-csatlakozásra
2002. 5. Radóczné Kocsis Teréz:
Az Európai Unió új közös borspiaci rendtartásának termelési potenciált befolyásoló elemei és azok várható hatása a hazai termelőalapok változására

Előkészületben:

2002. 6. Dorgai László, Gábor Judit, Juhász Anikó, Kartali János, Kürthy Gyöngyi, Orbánné Nagy Mária, Stauder Márta, Szabó Márton, Wagner Hartmut:
A WTO tárgyalások magyar agrárgazdaságot érintő 2001. évi fejleményei

A kiadványok korlátozott példányszámban megrendelhetők a következő telefonszámon: Kamarásné Hegedűs Nóra: 06-1-476-3064